

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 8721/04

בפני : כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופט א' א' לוי
כבוד השופט ס' ג'ובראן

המערער : יחיעם אוחנה

נ ג ד

המשיבה : מדינת ישראל

ערעור על הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי בתל-אביב, מיום 1.9.04, בתיק פ' 40104/00, שניתנו על ידי כבוד השופט ש' טימן

בשם המערער : עו"ד אביגדור פלדמן

בשם המשיבה : עו"ד תמר בורנשטיין

פסק-דין

השופט א' א' לוי:

האישום

1. בחודש פברואר 1981 הורשע המערער, יחיעם אוחנה (להלן: "המערער" או "אוחנה"), בבית המשפט המחוזי בנצרת, בשתי עבירות של סחר בסם מסוכן מסוג קנבוס, ונדון לשנתיים וחצי מאסר, מאסר על-תנאי וקנס (ת"פ 232/80 שנדון בפני כב' השופט תיאודור אור). ערעור שהגיש המערער לבית המשפט העליון נדחה, ובעקבות כך הוא נשא בעונשו.

אף שאותם הליכים הסתיימו זה מכבר, הוסיף המערער לדבוק בטענת חפותו, ועל רקע זה התפתחה הפרשה הנוספת בה עוסק ערעור זה. אליבא דגרסת המשיבה, קשר המערער עם מי שהיתה נאשמת עמו, תחקירנית טלוויזיה בשם רחל לב (להלן:

"לב"), לרמות את רשויות החוק בישראל על ידי יצירתם של מסמכים בדויים, אשר יובילו את גופי החקירה והמשפט למסקנה כי הרשעתו של המערער היתה שגויה, ושהיתה תולדה של קנוניה לה נתנו את ידם אנשי משטרה, פרקליטים ושופט. המשיבה פיצלה את האירועים למספר שלבים, שהמשותף לכולם הוא שבכל אחד מהם הוסיפו המערער ולב נדבכים נוספים של מסמכים מזויפים. להלן תמצית הדברים:

(א) בחודש דצמבר 1996 פנה בא-כוחו דאז של המערער, עו"ד חיים גלזר, אל מי ששימש כמפק"ל המשטרה, אסף חפץ, וביקשו למנות קצין בודק לבחינה חוזרת של פרשת העמדתו לדין והרשעתו של שולחו. בחודש אפריל 1998 מסרה לב למחלקה לחקירות שוטרים (להלן: מח"ש), שעליה הוטלה מלאכת בדיקתה של התלונה, שורה ארוכה של מסמכים מזויפים וקלטות בהן נעשו שינויים ועריכה מחדש. לב מסרה, במספר הזדמנויות, אף הודעות כוזבות. בסופו של אותו שלב הגיע מי ששימש אותה עת מפקד מח"ש, עו"ד ערן שנדר, למסקנה כי יש לסגור את תיק החקירה (האישום הראשון).

(ב) בחודש אוגוסט 1998, הגיש עו"ד גלזר ליועץ המשפטי לממשלה ערר על ההחלטה לסגור את תיק החקירה. גם הפעם לווה הערר בשורה של ראיות בדויות, הנחזות ככאלו שנערכו בין השנים 1980-1981, ומטרתן היתה לאמת את אותה גרסה בדבר הקשר שנקשר, כביכול, להפליל את המערער בעבירות שבביצוען לא חטא (האישום השני).

(ג) בחודש ינואר 1999 שימש חבר הכנסת חנן פורת כיושב ראש ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת. בתאריך 5.1.99, ובעקבות פגישתו עם לב, הוא הגיע עמה למשרדו של היועץ המשפטי לממשלה, והשניים ניסו לשכנעו לפתוח בחקירה שבסופה ניתן יהיה לקיים משפט חוזר בעניינו של המערער. לטענת המשיבה, גם בפגישה זו הגישה לב ליועץ המשפטי לממשלה, בידיעת המערער ובשליחותו, שורה ארוכה של מסמכים מזויפים (האישום השלישי).

(ד) בעקבות כל האמור, התעורר חשד ביחס לטיבם של המסמכים אשר הוצגו על ידי המערער ולב, ועל כן נפתחה חקירת משטרה אשר כללה חיפושים וגבית עדויות ממי שהוזכרו כמעורבים בפרשה. לטענת המשיבה, נודע למערער על פתיחתה של החקירה מפיו של אסף חפץ, אשר הנחה אותו לסור לתחנת המשטרה. בהמשך, התקשר המערער למי ששימשה מפקדת היחידה הארצית לחקירות הונאה, תנ"צ מירי גולן, ובאותה שיחה הורתה לו גולן להגיע מיד למשרדי היחידה הארצית לחקירות הונאה.

במקום לעשות זאת, הנחה המערער את חברו, נחום תגר, לנסוע לביתו ולקחת משם קלסרים ובהם מסמכים הקשורים לפרשה, במטרה להסתירם בביתו (של העד) - (האישום הרביעי).

ה) במקביל לפנייתו אל נחום תגר, טלפן המערער למנחם אלקין, והנחה אותו לנסוע למסעדה שלו בטבריה, ולהוציא משם קלסרים נוספים שהחזיק באותו מקום. ועוד נטען, כי המערער רתם לניסיון להעלים את מסמכי הפרשה גם את מי שעבדה כמזכירתו, זהבה כהן, וחברים נוספים שלו - דוד צרקס וצביקה ינטול. לגרסת המשיבה, הוצגו חלק מהמסמכים על ידי המערער במסיבת עיתונאים שערך ביום 16.1.99, וחלקם אף הוצגו בשידורי טלוויזיה (האישום החמישי).

2. בגין פרשה זו יוחסו למערער עבירות אחדות, חלקן בנסיבות מחמירות, וביניהן: זיוף, שימוש במסמך מזויף, ניסיון לקבלת דבר במרמה, שיבוש מהלכי משפט ובידוי ראיות.

בתום הליך ממושך, זוכה המערער מחלק מהעבירות, אולם הורשע באלה: זיוף בנסיבות מחמירות (האישום הראשון), סיוע לזיוף (האישומים השני והשלישי), שימוש במסמך מזויף (שלושת האישומים הראשונים), ושיבוש מהלכי משפט (האישומים הרביעי והחמישי). בעקבות כך גזר בית המשפט המחוזי למערער שנתיים וחצי מאסר, ושנה וחצי מאסר על-תנאי.

הערעור מופנה כנגד ההרשעה, ולחלופין, כנגד העונש.

99-דינו של בית משפט קמא

3. כאמור, נגד המערער ולב הוגש כתב אישום משותף, וכאן המקום להדגיש כי אף שבתחילת הדיון נשמעו מפיו של המערער אמירות שונות ביחס לאותנטיות המסמכים, בסופו של יום, ולנוכח הודאתה של לב, שוב לא היתה מחלוקת כי המסמכים שהוגשו על ידי השניים לגופי החקירה - היו מזויפים וברזיים. במהלך הדיון הורה בית המשפט המחוזי, לבקשת סנגורה של לב, לערוך לה בדיקה פסיכיאטרית. תוצאתה של אותה בדיקה היתה שאף שלב סובלת מהפרעת אישיות המלווה באי-יציבות רגשית, היא אינה סובלת ממחלת נפש, יכולה להבדיל בין מותר לאסור, ומסוגלת לעמוד לדין ולהבין הליכי משפט.

חרף זאת, הודיעה המשיבה בחודש יולי 2001, על הסכמתה שלא לעתור לעונש של מאסר בעניינה של לב, הואיל וקיים חשש כי תפגע בעצמה. בעקבות כך הודתה לב בעובדות שיוחסו לה, ובית המשפט הסתפק בעניינה בגזירתו של מאסר על-תנאי.

לגרסת המשיבה, ידע המערער על מעשי הזיוף של לב, ולחלופין, הוא עצם את עיניו מלדעת. יתרה מכך, המערער אף סיפק ללב את האמצעים הטכניים הדרושים למלאכת הזיוף – מכונת צילום, מכשיר פקסימיליה ומחשב, ואף גמל לה בטובות הנאה חומריות. מנגד, התגונן המערער באומרו, כי במסמכים לא היה דבר שיסגיר את עובדת היותם מזויפים, והוא הוסיף והיקשה - אם אכן ניכרו במסמכים סימני זיוף כה בולטים, כטענת המשיבה, היעלה על הדעת שהוא ימסור אותם דווקא לגורמי החקירה, שמומחיותם מתמצית ביכולתם להגיע לחקר האמת, ותוך כדי כך להבחין בין מסמך מקורי למסמך מזויף?

באשר לאישומים הרביעי והחמישי, העוסקים בהסתרת המסמכים ואי-הגשתם למשטרה כפי שנדרש לעשות, טען המערער, כי הואיל ואמונו בגופי החקירה התערער, הוא החליט לגבות את המסמכים בעותקים שיופקו במשרדי העיתון "מעריב", ומכאן שהשיהוי במסירתם לא נבע מכוונה לשבש מהלכי משפט.

4. בית המשפט המחוזי בחר להתחיל את הדיון באישומים הרביעי והחמישי. ביחס לשני אלה לא היתה למעשה מחלוקת עובדתית, ובאשר ליסוד הנפשי נקבע, כי אפילו האמין המערער בתחילת הדרך באמיתות המסמכים שלב סיפקה לו, התנהגותו באותם ימים של אמצע חודש ינואר 1999 מלמדת, כי גם כאשר פורסם ברבים החשד שמדובר במסמכים מזויפים, הוא החליט להעלים מסמכים אלה מהמשטרה, ובכך די לביסוסה של עבירת שיבוש מהלכי משפט. ועוד נקבע, כי גם הטענה בדבר כוונה ליצור עותק נוסף של המסמכים ולהפקידו בידי "מעריב" אינה יכולה להושיע את המערער, לפחות מרגע שהובהר לו כי עליו להתייבב בדחיפות בתחנת משטרה, ובלשון בית-משפט קמא (ראו עמ' 7):

"מרגע שידע אוחנה על החיפוש שנערך בביתו ועל החקירה שנפתחה כנגדו בחשד לזיוף המסמכים כעולה מהפרסום בעיתון ובשיחותיו במשך אותו יום עם אשתו, עם חפץ ועם מירי גולן, הרי שלא תהא זו מסקנה מרחיקת לכת לומר, כי בעצם מתן הוראתו להוציא הקלסרים מביתו וממסעדתו בזמן צילום המסמכים ב"מעריב" – אוחנה חפץ להסתיר הקלסרים מהמשטרה וצפה באופן וודאי ומייד, כי בעקבות הסתרתם תעוכב

החקירה בעניינו מאחר ומדובר בחומר רלבנטי ביותר לחקירה ...

... נוכח כמות ואיכות הררי המסמכים כראיה מכרעת לחקירת הזיוף – הרי שהעלמתן מהמשטרה ביודעין, בזמן שהיא חוקרת חשד לזיופם – הפגיעה בחקירה כתוצאה אפשרית מתחייבת כמעט מיידית.”

5. כאשר לשלושת האישומים הראשונים - מספר סוגיות עובדתיות לא היו שנויות במחלוקת: ראשית, הוסכם שכל המסמכים שהוגשו למח"ש וליועץ המשפטי לממשלה, היו מזויפים; שנית, כל המסמכים הוגשו על ידי לב; שלישית, המערער קיבל את כל המסמכים לידי, עיין בהם ותיקם באוגדנים; רביעית, המערער תמך בלב בתקופה הרלבנטית לאישומים, תמיכה חומרית ומורלית; חמישית, לפחות באחד המקרים היה המערער מעורב ב"עיצובן" של אותן ראיות, כאשר הנחה את לב להשמיט קטע מקלטת לפני מסירתה לגורמי החקירה.

מנגד, הציג בית המשפט המחוזי את השאלה המרכזית שעמדה להכרעתו - האם ידע אוחנה כי המסמכים שהעבירה אליו לב הינם מזויפים, ולחלופין, אם עצם את עיניו לנוכח האפשרות שמדובר במסמכים לא כשרים. לעניין זה מנה תחילה בית המשפט המחוזי מספר "אירועים", שאת חלקם בדתה לב מלבה, ושהיו אמורים לעורר את חשדו של אוחנה בכל הנוגע לשאלת יושרה של לב. וכך לדוגמה התברר למערער, כי רכב שקנה עבור לב וכחלוף זמן התלוננה על גניבתו, למעשה שועבד על ידה לטובת בנק, ושיעבוד זה מומש. כן נטען, כי במספר הזדמנויות עשתה לב שימוש שלא כדין, בכרטיס האשראי של המערער, ובאחד המקרים בעת שסעדו במסעדה, עשתה זאת אף בנוכחות המערער עצמו. במקרה אחר התלוננה לב באוזניו של המערער כי אלמונים פרצו לביתה, וכן שמתקיימת האזנה לשיחותיה הטלפוניות – תלונה שהתברר מפייהם של אלה שחקרו ודרשו בה, כי הינה חסרת יסוד.

כן נמצא, כי לא מעט מחבריו של המערער התריעו בפניו כי קיים חשש בשאלת אוטנטיות המסמכים, ועל אלה נמנו עו"ד גלזר, מזעקי, דוד אוחנה, עו"ד ליבנה ואחרים. נוכח כל אלה התרשמותו של בית משפט קמא היתה כי "לפחות חשד ממשי שאינו חשש של מה בכך, התגבש בלבו של אוחנה (ההדגשה במקור) בהזדמנויות לא מעטות לאורך שנות העבודה על התחקיר, בין אם עלה ממופרכות המסמכים עצמם, על סמך ידיעותיו של אוחנה, ובין אם נוכח פקפוקיהם של הסובבים אותו במניעה של רחל להשיגם, בנסיבות הגעתם לידיה בתוכנם ובצורתם" (ראו עמ' 154). לאותה מסקנה הובילה גם התרשמותו של בית המשפט מאוחנה והסבריו, לאמור, "יחיעם הצטייר

בעיני כאדם פיקח מאוד, זהיר מאד, קשה לחקירה, חשדן ומחושב שאינו נתפס בנקל לסתירות; וודאי שלא לאמירה או מחווה שיש בה משום הודאה בהתנהגות פלילית כלשהי" (עמ' 86 להכרעת הדין). כן נקבע, כי לא ניתן לתת אמון בטענת המערער לפיה האמין כל השנים בחפותו, הואיל וכאיש שהוגדר "פיקח, ערמומי ומעשי מאד" (עמ' 87), אין זה סביר כי האמין שמתוך 70 נאשמים שנעצרו באותו מבצע בו הופלל בעבירות הסמים, תהיה עילה לקשירת קשר דווקא נגדו, קשר לו נתנו את ידם, כאמור, שופט, תובעת, סוכנים וקציני משטרה רבים, חלקם בכירים ביותר. בנוסף לאלה, הפנה בית-משפט קמא לכך שהמערער הותיר את הזירה כולה לפעילותה של לב, בעוד שהוא עצמו, אשר לטענתו גרסת חפותו בערה בעצמותיו, נקט עמדה סבילה ולא טרח להשתתף במפגשים שהתקיימו עם גורמי החקירה. כן הפנה בית המשפט לכך שהמערער לא ניסה לבדוק את אמיתות המסמכים על-ידי פניה לאלה שלכאורה הוציאו מתחת ידם.

בית-משפט קמא הוסיף ומנה לחובת המערער את מה שהוגדר על ידו כהתנהגות מפלילה. כוונת הדברים להנחיתו לרחל לב להשמיט קטעים מקלטת שהקליטה במהלך שיחתה עם עמוס סבג (סוכן משטרתי שהביא להפללתם של חשודים רבים בעבירות סמים בראשית שנות השמונים); והפצתה של גרסה שאין בה ממש באוזניהם של מקורביו, לפיה אוחסנו המסמכים המוכיחים את חפותו בכספות במקומות שונים בארץ ובעולם.

לנוכח כל אלה, מצא בית המשפט המחוזי, כי גם אם לא נטל המערער חלק בכל מעשי הזיוף, הוא עצם את עיניו לנוכח האפשרות שהמסמכים שניפקה לב אינם כשרים, ומכאן ועד להרשעת המערער בחלק מהעבירות שיוחסו לו, היה המרחק קצר.

6. נימוקי הערעור

כאמור, שוב אין מחלוקת כי המסמכים שניפקה לב ומסרה למערער שביקש להוכיח באמצעותם את חפותו בפרשת הסמים, היו בחלקם הארי בדויים ומזויפים. עם זאת, ולאור קביעתו של בית המשפט המחוזי לפיה לא נטל המערער חלק בתכנונם של מעשי הזיוף ובביצועם, את המסקנה לפיה הוא עצם את עיניו לנוכח האפשרות כי מדובר במסמכים לא-כשרים, ניתן היה להסיק רק בהתבסס על ראיות נסיבתיות. להשקפת המערער, ראיות אלו לא זו בלבד שלא היו בפני בית משפט קמא, אלא שאלו שהוגשו והעדויות שנשמעו, מצביעות כולן על חפותו. השקפה זו של המערער נשענת על הטענה כי גם משהוצגו המסמכים בפני אלה שמתוקף מומחיותם היו אמורים

לחשוף את הזיוף (גופי החקירה השונים), התברר כי תקופה ארוכה לא עלה חשד כזה בלבם. יתרה מכך, המערער היה מוקף בכל אותם חודשים רבים בהם נמשכה מלאכת איסופן של מה שהיו אמורות להיות "ראיות", באנשים שלא היה מקום לפקפק במהימנותם ובמניעיהם, ובלבם של אלה, גם אם עלה בשלב זה או אחר חשד או ספק ביחס לאוטנטיות המסמכים, בסופו של יום היו משוכנעים כי לא נפל באלה פגם.

המשיבה סבורה כי דינו של הערעור להדחות, ראשית, הואיל והוא מופנה כנגד ממצאים שבעובדה, בהם אין ערכאת הערעור נוטה להתערב, ושנית, הואיל והמסקנה בדבר החשד שהתעורר בלבם של המערער, ובפניו הוא עצם את עיניו, מתחייבת מכל אחד מאלה ומכולם יחדיו: חוסר מהימנותה הבולטת של לב; מופרכותם של המסמכים עצמם; והתנהגות מפלילה של המערער.

7. דיון

ערעור זה מופנה בעיקרו כנגד ממצאים של עובדה אשר נקבעו בערכאה הראשונה, בין היתר, בהתבסס על התרשמותה מהעדים שהופיעו בפניה. הכרעת דין מסוג זה מציבה בפני המבקש להשיג עליה משוכה גבוהה, אשר מקורה בהלכה הנוהגת מימים ימימה ולפיה אין בית משפט שלערעור נוהג להתערב בממצאים מתחום זה (ע"פ 2439/93 זריאן נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2), 918, 924; ע"פ 4977/92, 5371 ג' ברין נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2), 690, 695; ע"פ 6411/98 מנבר נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2), 150, 165). עם זאת, נקבע כי מקום בו משתיתה הערכאה הראשונה את פסק דינה על שיקולים שבהיגיון גרידא, וכזה הוא הערעור שבפנינו, חופשית ערכאת הערעור לבחון אם אותם שיקולים עומדים במבחן הביקורת (ע"א 497/84 ביטון נ' אמר ואח', פ"ד מא(1), 673, 678).

8. הלכה נוספת לה נידרש בערעור זה, היא זו העוסקת בראיות נסיבתיות. ביחס לאלו נקבע כי "על בית-המשפט לשקול את מארג הראיות המצביע לכיוון קיומה של העובדה המפלילה, לעומת הסבריו של הנאשם והסברים היפותטיים סבירים אחרים. אם ממכלול הראיות האפשרות להסיק קיום עובדה שאין בה אשמה של הנאשם היא אפשרות דמיונית, ואילו המסקנה ההגיונית היחידה המתבקשת ממכלול הראיות, בהתחשב במשקלן, היא קיומה של העובדה שיש בה אשמת הנאשם - הרי שמכלול ראיות זה מספיק להוכחת האשמה בוודאות הדרושה במשפט הפלילי" (ע"פ 3974/92 מוריס אזולאי נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2), 565, 570). באותה סוגיה של ראיות

נסיבתיות אמר השופט י' טירקל בע"פ 351/80 חולי נגד מדינת ישראל, פ"ד לה(3),
477, 484, את אלה:

"... כאשר כל אחת מן הראיות הנסיבתיות בפני עצמה נוטה להצביע על אשמתו של הנאשם יותר מאשר על חפותו - ואפילו אין בה כשלעצמה כדי להרשיעו - הרי ככל שראיות אלה רבות יותר, מגוונות יותר ושלוכות יותר אישה ברעותה, נעשית 'חזקת חפותו' של הנאשם לאפשרות רחוקה יותר וקלושה יותר, עד שלא נותר ממנה שריד. יש כאן, כביכול, מעין תמונת הרכבה ('פזל'), שככל שמצטרפים זה לזה חלקים רבים יותר, מגוונים יותר ושלוכים יותר זה בזה, הולכת ומתהווה תמונה, שבעיקרה היא ברורה לחלוטין, אפילו נעדרים אחדים במרכיביה. יתר על-כן, תיתכן גם תיתכן אפשרות אחרת, שונה, שכל אחת מן העובדות, המובאות להוכחת אשמתו של הנאשם, היא תמימה ומקרית לחלוטין, כשהיא לפני עצמה, אולם עצם צירופן יחד אינו יכול - מבחינה הגיונית - להיות תמים ומקרי...".

(וכן ראו ע"פ 6251/94 סימון בן ארי נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3), 45, 129; ע"פ 3974/92, 622, 641 נגר ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(1), 113, 140; ע"פ 3974/92, 622, 641 נגר ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2), 565, 570; ע"פ 6096/94, 6527 מנצור ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(3), 732, 736; ע"פ 224/88 איזראלוב נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(2), 661, 668, 669).

9. סוגיה נוספת בה עסק בית המשפט המחוזי ועליה ביסס את הרשעת המערער, היא "עצימת העיניים", המעוגנת כיום בסעיף 20(ג)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977:

"רואים אדם שחשד בדבר טיב ההתנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להם, אם נמנע מלבררם".

דוקטרינה זו מאפשרת את גיבושו של יסוד המחשבה הפלילית הדרוש לשם הרשעה, אף אם לא הוכח כי הנאשם היה מודע מודעות של ממש למהות המעשה שבגיניו הועמד לדין. תמציתה של הדוקטרינה היא הנכונות להכיר במודעות, מקום בו הוכח כי בלב הנאשם קינן חשד ממשי בדבר מצב הדברים, אך הוא נמנע מלחקור בדבר, וכפועל יוצא - לא נמנע מביצועה של ההתנהגות האסורה (ראו דברי השופט ד' ביניש בע"פ 5938/00 אזולאי נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(3), 873, 895 (להלן: פרשת אזולאי)). על החשד להיות ממשי ולא די בראשית-חשד בלבד, אם כי אין גם צורך להוכיח חשד כבד במיוחד (ע"פ 115/00 טייב נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(3), 289, 306).

החשד האמור נבחן על-פי אמת מידה סובייקטיבית, לאמור – לא די בקביעה כי בלבו של כל אדם סביר, במקומו של הנאשם, צפוי היה להתעורר חשד מעין זה, אלא, יש להוכיח כי החשד קינן בלבו של הנאשם הספציפי (ע"פ 621/76 באשי נ' מדינת ישראל, פ"ד לא(3) 60, 70; ש"ז פלר יסודות בדיני עונשין (כרך א', תשמ"ד), 521). דבר זה נגזר מהיותה של הדוקטרינה חלק ממערך כלי-העזר להוכחתה של מחשבה פלילית, להבדיל מרשלנות (דברי הנשיא א' ברק ברע"פ 7560/01 התובע הצבאי הראשי נ' שובין, פ"ד נ"ט(3) 931).

היכולת לבסס הרשעה על חשד ממשי, שואבת כוחה מתכליתו של הדין הפלילי, המכוון להניע אנשים להקפיד במעשיהם מחשש פן ייקלעו לתחומיה של התנהגות אסורה, אף אם מלכתחילה לא קיננה בהם כוונה מובהקת לחטוא בפלילים (ראו ש"ז פלר, "טעות במצב דברים", מחקרי משפט יב (תשנ"ה) 5, 20). אכן, התפישה מכוחה נקבעו בחוק העונשין גם עבירות שאינן דורשות כוונה מיוחדת, אלא מחשבה פלילית בדרגה נמוכה יותר, היא גם שהניחה את הבסיס לפיתוחם של כלים להוכחתה של מחשבה פלילית זו, ובהן דוקטרינת "עצימת העיניים".

בפרשת אזולאי עמדה השופטת ביניש, על המורכבות שבהפעלתה של אותה דוקטרינה, ועל הצורך לבחון את יישומה על-פי מהות העבירה בה מדובר ולאור תכליתה:

"תתכנה עבירות של מחשבה פלילית אשר נוכח מהותן ומאפייניהן, אין זה ראוי להסתפק במסגרתן בחשד ממשי כתחליף למודעות בפועל.

...
 לשון החוק היא ברורה, אך אין להתעלם מכך שהסוגיה סבוכה, ועלולה לעיתים לעורר קושי. מצד אחד עומדת לשונו המפורשת של החוק, ומן הצד האחר יתכן כי מצבים שונים עשויים להצדיק דרישת מודעות ברמה שונה כלפי הנסיבות, הכל על-פי ההגדרה של כל עבירה ועבירה ועל-פי תכליתו של האיסור הפלילי" [שם, בעמ' 897].

וכך, לדוגמה, קבע השופט מ' חשין, כי עבירה של אי-מניעת פשע דורשת ידיעה ממשית, ולצורך הוכחת היסוד הנפשי בה לא ניתן להסתפק ב"עצימת עיניים" (ע"פ 3417/99 הר-שפי נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 735, 766).

10. במרכז של הפרשה בה עוסק ערעור זה ניצבת אישה צעירה, אשר טווחה במשך כשנתיים ראיות בדויות למכביר, כדי להביא לטיהור שמו של המערער. בין אם זה האחרון נטל חלק פעיל באותה מלאכת רמייה, ובין אם עצם עיניו למעשים, אתה מתקשה להבין כיצד לא הצליחו גופי החקירה במשטרת ישראל והממונים עליהם, לעמוד בעוד מועד על טיבן של אותן "ראיות", חרף העובדה שלרשותם עמד זמן רב, ולמען הדיוק מאז סוף שנת 1996 ועד לחודש ינואר 1999. אותה תהייה סביב שאלת מחדלם של גופי החקירה, וחוששני כי זו ההגדרה הראויה לכך, עומדת במרכז הגנתו של המערער, לאמור, מקום בו גם גופי החקירה לא הצליחו לעמוד על פליליות מעשיה של רחל לב אלא כחלוף שנים, כיצד ניתן לטעון נגדו כי התעורר או חייב היה להתעורר בלבדו חשד ביחס למעשיה של חברתו, והוא בחר לעצום את עיניו מלחקור ולדרוש משום שמעשיה שירתו את עניינו. כדי להבין את גודל המחדל של החוקרים מחד, ועד כמה פשוט היה לחשוף את הזיופים שבמסמכים, מאידך, נראה כי אין מנוס מלהביא להלן את תמצית האירועים, מהם אבקש להסיק את המסקנות המתחייבות במישור אחריותו של המערער, ככל שזו קיימת.

אולם, לכך אקדים שתי הערות. ראשית, אם נקודת המוצא לדיון בערעור זה תהיה שהמערער אכן ביצע את עבירות הסמים שיוחסו לו בשנת 1981, כי אז ברור שכל מעשה או מחדל שלו בקשר עם הפרשה הנוכחית, מקורם ברצונו לבדות ראיות אשר נועדו לשכנע את גופי החקירה בקיומה של "מציאות" כוזבת. לפיכך, וכדי שיעשה צדק עם המערער, צריכה נקודת המוצא להיות שונה, לאמור, לנוכח התמדתו של המערער במשך שנים כה רבות בגרסת חפותו מעבירות הסמים בהן הורשע, יש להניח לטובתו, לפחות לצורך ההכרעה בערעור זה, כי אפשרות זו של החפות קיימת, ועל רקע זה לבחון את השאלה אם הוא נתן את ידו לביצוען של העבירות בהן הורשע הפעם.

שנית, נקודת המוצא הנוספת לדיון בערעור זה תהיה שעתה שוב לא עומדת על הפרק השאלה אם המערער היה שותף לתכנון של מעשי הזיוף וביצועם (ראו סעיף 138 להכרעת הדין), אלא רק אם הוא, כנטען, עצם את עיניו מלברר את החשד שמעשיה של לב עוררו בו, ואף סייע בידה כאשר צייד אותה בכלים הדרושים לה למלאכת הזיוף (עמ' 173 להכרעת הדין).

11. מעורבותה של לב בפרשה החלה בשנת 1996, ובחודש דצמבר של אותה שנה פנה בא-כוחו של המערער דאז, עו"ד גלזר, למפקח הכללי של משטרת ישראל, אסף חפץ, בבקשה להורות על מינוי קצין בודק בפרשת אוחנה. בקשה זו נומקה בחשד כי מי ששימשו כסוכנים מוסוויים בפרשת הסמים, עמוס סבג והשוטר ישראל טובייה, בדו

מליבם גרסה מפלילה נגד המערער. לבקשה זו צורף תצהירו של סבג משנת 1982 המאמת את החשד בדבר בידוי ראיות, והודאתו של סבג בפני עו"ד הדר מאותה שנה.

בחודש ינואר 97 המליץ אגף החקירות לדחות את בקשתו של עו"ד גלזר, תוך הבעת פליאה על כך שסבג נזכר לטהר את המערער לאחר שחלפו 17 שנים. עם זאת, נמשכה הבדיקה על-פי המלצתו של ניצב סנדו מזור, ראש אגף החקירות, מחודש מרץ 1997, ובחודש אוקטובר הועבר העניין לבדיקתה של המחלקה לחקירות שוטרים עקב החשד למעורבותם של שוטרים בפרשה. מלאכת הבדיקה הוטלה על שכמו של יורי מרגוליס, שביום 8.12.97 הביע את דעתו כי אין מקום לחדש את החקירה בפרשה.

ביום המחרת שוחח המפכ"ל אסף חפץ עם ורדה שחם, סגנית הממונה על מח"ש, ומזיכרון דברים שערכה האחרונה עולה, כי הנחת העבודה של חפץ היתה כי תלונת המערער הינה תלונת-אמת. נראה, כי בעקבות כך זומן המערער על-ידי מרגוליס למסור עדות, והוא חזר והציג את גרסתו לפיה נפל קורבן לעלילה שנרקמה נגדו, ובה היו מעורבים לא רק הסוכנים שפעלו מטעם המשטרה, אלא גם כאלה שהיו מעורבים במשפט, וביניהם התובעת והשופט שדן בעניינו. בסיכום שערך מרגוליס (ת/14) נאמר: "חומר החקירה שנאסף ע"י התחקירנית [רחל לב] מצביע על קשרים אפלים בין המעורבים ועצימת עיניים לגבי העובדות אותן ניסה להעלות אוחנה כדי להצביע על חפותו". חרף זאת, המשיך מרגוליס לבדוק את הפרשה, תוך שרחל לב מוסיפה לנפק לו מסמכים רבים, וביניהם מה שהוגדר כ"יומן" אותו ניהל, כביכול, ישראל טוביה, ושעל-פי תוכנו היה אמור לשמש ראיה ניצחת להוכחת הקשר שנקשר להפללתו של המערער.

ביום 27.5.98 נחקר עמוס סבג במקום מאסרו (לאחר שתושאל על ידי רחל לב שהציגה את עצמה כסטודנטית שערכה מחקר), והוא אישר כי במבצע "ניקוי העמקים" הופללו על ידו אנשים רבים שלא חטאו, וביניהם המערער. עם זאת, התנה סבג את מסירת גרסתו בכך שתובטח לו חסינות מפני העמדה לדין. ביום המחרת, 28.5.98, נרשמה הודעה מפיו של ציון פרץ, מי שהיה קצין משטרה ושימש כמפקד ימ"ר עמקים, ואשר פיקד על אותו מבצע בעקבותיו הועמד המערער לדין. פרץ העיד על עצמו כמי שהיה ער כבר בעת שהחלה הפרשה לטענת האליבי של המערער, אולם החקירה הפריכה אליבי זה. פרץ העלה השערה ביחס להחלטתו של סבג לשנות את גרסתו (קבלת תמורה כספית ורצון להתפרסם), אולם בצד זאת גם הוסיף שאולי "סבג צודק בטענתו שאכן לא נעשתה קניה מיחיעם וזאת מתוך תחושת בטן שבמשך 17 שנה יחיעם אוחנה טוען לחפותו, ולכן זה מעורר בי מחשבה שאולי עמוס סבג וטוביה עבדו עלינו וזאת בגלל עקשנותו של יחיעם לטענת חפותו".

בהמשך, נחקר גם ישראל טוביה, בפניו הוצג קטע מהיומן שכביכול נרשם על ידו, וממנו עולה החשד בדבר בידוי ראיות. וזו היתה תגובתו של עד זה: "כן, זה נראה ככתב ידי, אך מעיון וקריאה בתאריכים 8.8, 5.8 ... אני אומר שזה לא כתב ידי. אני מוכן למסור דוגמאות כתב ידי וניתן למצוא חומר ודו"חות שונים שרשמתי באותה תקופה ולהשוות. באשר לתוכן המסמך עד עמוד 3 כולל, החתימה אני לא חותם כך למיטב זכרוני גם אם זו לא היתה חתימתי, כעת תוך כדי קריאה אני משוכנע שלא יתכן שכתבתי זאת וזה לא כתב ידי. לאחר מבט יותר מעמיק התוכן נשמע כמעשיות. מנסים להציג אותי כסוחר סמים ונרקומן. אני מבקש אכן תבדקו את הנושא כי אין זה כתב ידי ונראה כעלילה שמנסים להפיל אותי".

לבסוף, נחקר גם ניצב אלכס איש-שלום שמונה בשעתו לערוך בדיקה בטענת ההפללה של אוחנה, לאחר שעלה חשד בדבר שיבוש הליכים בו היה מעורב סנגורו דאז של המערער.

ביום 17.8.98 הגיש מרגוליס דו"ח על החקירה לראש מח"ש, ובו פרטי החשדות שהועלו כנגד מעורבים בפרשת משפטו של אוחנה – אנשי משטרה, תובעת ושופט - וכן אוזכרה תגובתו של ישראל טוביה ליומן שהוצג לו. חרף זאת, מח"ש לא הוסיפה לחקור בעניין, אף שעלה חשד כי המסמכים שהוצגו למרגוליס היו מזויפים. אדרבא, זה האחרון המליץ לסגור את התיק עקב התיישנות, וכן עקב כך ש"לא הוצגה ראיה חדשה אשר יש בה להצביע על עילה להמשיך החקירה ופתיחת משפט חוזר..."

בעקבות כל אלה, הודיע ראש מח"ש לעו"ד גלזר כי "לא נוספו במהלך הבדיקה ראיות חדשות שיש בהן כדי להוות נסיבות חדשות המצדיקות המשך טיפולנו". במכתב זה לא נרמז דבר בקשר לחשד שכבר עלה בדבר אמיתותן של הראיות. על מכתב זה הגיב עו"ד גלזר בפניה ליועץ המשפטי לממשלה, ובהמשך גם לפרקליטת המדינה, בה ביקשם לעיין בחומר החקירה כדי לעשות צדק עם שולחו. בשלב זה נרתמו גם אחרים כדי לשכנע את היועץ המשפטי לממשלה שלא להרפות מהעניין, וביניהם שמעון (קצ'ה) כהנר וחבר הכנסת חנן פורת, וכל אותה עת הוסיפה לב לנפק מסמכים בדויים, במטרה לגבות את מערך הראיות עליהן נסמכה טענת המערער בדבר חפותו.

החקירה הוסיפה להתנהל בעצלתיים, עד שביום 14.1.99 פורסמו לראשונה בעיתון "מעריב" פרטים אודות הפרשה, ובהמשך נחשף תוכנו של מה שכונה "מסמך

סנדו". מכתב זה נחזה כפניה של ראש אגף החקירות למפכ"ל המשטרה, ובו הביע הכותב בטחון כי המערער הורשע בעבירות הסמים בעקבות בידוין של ראיות. בעקבות כך קיבלה החקירה תאוצה, כאשר התקיימה שיחה עם סנדו מזוור אשר הכחיש כי חתם על המסמך שיוחס לו, ובהמשך התפתחה הפרשה הנוספת במהלכה נטען כי המערער ניסה למנוע ממשטרת ישראל לתפוס את המסמכים שהיו בידיו.

12. עינינו הרואות, שבמשך כשנתיים נמסרו לידי משטרת ישראל מאות מסמכים אותם הגדיר בית המשפט המחוזי ככאלה ש"חלקם מעורר תהיה; חלק מעורר גיחוך; חלקם אבסורדיים וחלקם מעוררי פלצות או צחוק רב ונראים מזויפים גם לעיניו של הדיוט". חרף זאת, ועל אף החשד שהתעורר בלבו של מרגוליס כבר במחצית שנת 1998, לא נעשה דבר כדי ללבן עד תום את החשש ששם של שופט, תובעת ושוטרים הוכתם על לא עוול בכפם. אפשר שמחדל זה של מח"ש מקורו ברשלנות, אולם גם אפשר שרמת החשד אשר התעורר בלבו של מרגוליס בדבר היותן של הראיות בדויות, לא היתה בעלת עוצמה עקב איכותו של הזיוף. על רקע זה אך טבעי לתהות, אם נכון היה לקבוע כי המערער היה צריך לחשוד במה שחוקר מנוסה לא סבר כי ראוי להיחקר עד תום. סבורני שהתשובה לכך שלילית, למצער מחמת הספק, ולהלן אבהיר את דברי.

13. אין זה הגיוני בעיני כי המערער, הטוען לאורך שנים רבות לחפותו, ואשר, כאמור, הוגדר על ידי בית המשפט המחוזי כאיש "פיקח, ערמומי ומעשי מאד", שדווקא הוא יגיש למשטרה ראיות כוזבות אשר עלולות לסבך אותו בפרשה חמורה פי כמה מפרשת הסמים. במיוחד אין זה סביר שהוא יגיש למשטרה ולעומד בראשה, ואף ליועץ המשפטי לממשלה ולפרקליטת המדינה, תיעוד הנחזה ככזה שנערך על ידי חוקרי משטרה. שהרי אם ידע כי תיעוד זה הנו מזויף, נכון להניח לטובתו, כי מחמת היותו איש פיקח, הוא גם ידע כי ניתן יהיה לעמוד בנקל על הזיוף, לדוגמה, בשיחה עם אלה שלהם מיוחסים המסמכים, כפי שנעשה רק בתחילת שנת 1999 בנוגע ל"מסמך סנדו".

במצב זה נראה לי כי נכון להוסיף ולהניח לטובת המערער, כי לפחות בעת הגשתם של המסמכים הראשונים למח"ש, ובמיוחד כאשר לאותם מסמכים צורפו תצהירו והודאתו של הסוכן המשטרתי עמוס סבג שתמך בטענה בדבר בידוי ראיות בפרשת הסמים, האמין המערער, באמת ובתמים, כי לא נפל בהם פגם. אולם, סבורני כי המערער היה רשאי להניח כי המסמכים אמיתיים גם לאחר בדיקתו הראשונה של מרגוליס, הואיל ובקשתו לשוב ולבדוק את הרשעתו, נדחתה בהנמקה עניינית מבלי שהועלה בפניו חשד כלשהו בדבר כשרות המסמכים.

14. המסקנה כי המערער האמין באמיתות המסמכים, נתמכת גם בעדותם של אחרים אשר באו עמו במגע באותם ימים, ואשר לא היתה סיבה לפקפק במהימנותם. יתרה מכך, עדים אלה גם העידו על התרשמותם שלהם מאמיתות המסמכים, ולהלן אביא קטעים מתוך דבריהם של אחדים מהם:

(א) אסף חפץ, מי ששימש כמפקח הכללי של משטרת ישראל באותם ימים, והיה מיודד עם המערער, נשאל במהלך עדותו אם המסמכים שהציגו בפניו המערער ולב לא עוררו בו חשד, ועל כך השיב (ראו עמ' 59 לפרוטוקול הדיון):

"הם נראו לי אוטנטיים על פניהם. אני לא זוכר בדיוק איזה מסמכים, אבל ההתרשמות שלי היתה שיש שיתוף פעולה עם מח"ש ויש ממצאים, אפילו לי הם נראו ממצאים מאוד חמורים, לא הייתי אומר בומבסטיים אבל בעלי משמעות ... אני הבנתי שהמסמכים הגיעו בפעולת בילוש וחקירה שבעיקר מופעלת בהם רחלי [לב] ומח"ש והם הושגו בדרכים כאלה ואחרות. אינני זוכר איזה דרכים בדיוק, אבל חלק מהם הזמן הבשיל והאנשים שיודעים פשוט נפתחו ומוסרים דברים. רשת די רחבה של דברים מכוונים שונים שהצביעו על האוטנטיות של הכיוון שלו שהוא חף מפשע".

בהמשך, השיב חפץ כי אף התרחיש שתואר בפניו, ולפיו סייעה לב למח"ש בחקירה, לא נראה בעיניו מוזר (עמ' 60). כמו כן השיב (עמ' 60) כי המסמכים שהוצגו לו נראו ככאלה שהוצאו מתיק משטרתי "כמו שאני רגיל לראות אותו בעבודת המשטרה". ובעמ' 64 מצוטט העד אומר: "ההתרשמות שלי היתה שהחומר אוטנטי, מגובה מהרבה צדדים. אני חשבתי ככה עד שכל הפרשה התפוצצה". מבחינת העד, "פיצוץ" הפרשה התרחש ערב כינוסה של מסיבת העיתונאים על ידי אוחנה, שעה שהוצג בפניו, במהלך פגישה שהתקיימה במשרדי העיתון "מעריב", ולטענתו לראשונה, המסמך ת/7 שכביכול נכתב על ידי ניצב סנדו מזור.

(ב) חבר הכנסת חנן פורת פגש את המערער ולב פעמיים, וגם בלבו לא עלה חשד כי המסמכים שהוצגו לו הנם מזויפים, ובלשונו (עמ' 71): לא בחנתי בשום עין מקצועית את הדברים, אבל המסמכים עצמם, דובר פה בשמות של אנשים מוכרים, סנדו מזור, ד"ר בורג ...". פורת הציע לשניים להפנות את החומר ליועץ המשפטי לממשלה, ועל תגובתם העיד פורת:

”הם גילו שמחה והתלהבות להציג את הדברים בפני היועץ המשפטי, ובשבילי זו היתה אינדיקציה כדי להתרשם מכך שהם מתייחסים לכך בכל הרצינות, כי אם זה היה משחק הם לא היו מנסים להביא בפניו את הדברים האלה”.

חבר הכנסת פורת השתתף בפגישה שהתקיימה בין לב ליועץ המשפטי לממשלה, ועל תגובתו של האחרון מסר, כי הוא אמר שהדברים חמורים ביחס לחשד כי הרשעת המערער בעבירות הסמים התבססה על ראיות בדויות (עמ' 72).

ג) אהרון ליפמן הוא איש עסקים, המכיר את המערער מאז ימי שירותם בצבא, ואף שנודע לו כי הורשע בעבירות סמים וגם נשא במאסר, הוסיף לקיים עמו קשר קרוב. העד מסר, כי בכל שיחותיו עמו דבק המערער בגרסה לפיה הורשע על לא עוול בכפו, עד שבאחד הימים נכנסה רחל לב לתמונה. בשלב זה מסרו לו השניים מסמכים רבים לעיונו (“אני מעריך מעל 100 מסמכים”, עמ' 1320), והמטרה היתה להעביר אותם לגורם שיוכל לשמור עליהם, הואיל והם נועדו להביא לזיכוי המערער (עמ' 1323). במיוחד חשש המערער מפני העברת המסמכים למשטרה, משום העלילה, שלטענתו, העלילו עליו במשפט הראשון, ובלשון העד: “הפחד כל הזמן הוא שהמשטרה תשים יד על המסמכים האלה” (עמ' 1324).

ליפמן תאר את חלקה המרכזי של לב בפרשה, והוא אף נטה להאמין בשלב מסוים שהיא עבדה מטעם מח”ש, הואיל וידעה לנקוב בשמותיהם של החוקרים, ואף מסרה כי אלה שיתפוו בחקירתם של עדים. על אמונו ברחל לב העיד ליפמן כך (עמ' 1330): “זה אני חושב תהליך של כמה שנים, אולי שנתיים, שלוש, שזה החל בשיחות שלה, עם כל אחד מאיתנו, וכלה בעוד פעם מסמך כזה או אחר שהיא מביאה. בצורה סיסטמאטית זה נבנה...”. והעד הוסיף (בעמ' 1332): “לרגע אני לא מפקפק בשום מסמך, שום מסמך בלי יוצא מהכלל”, ובעמ' 1335:

”אני מאמין שכל מי שהיה בסיטואציה דומה, דומה לשלי, שמצד אחד הוא מאמין ליחיעם, ואז מתחיל לקבל מסמכים, וכל פעם עוד מסמך נוסף, וכל מסמך יש לו את ההיגיון שלו, לא רואה סיבה למה לא להאמין למסמכים”.

ד) השר המנוח רחבעם זאבי היה ידידו של המערער, ולידיו נמסרו מסמכים שהתיימרו לאמת את טענת המערער כי סנגורו במשפט הפלילי, עו”ד דרור חוטר-ישי, מעל באמונו, ולמעשה פעל נגדו בעצה אחת עם המשטרה והתביעה. זאבי התקשה

להאמין לגרסה זו, ועל כן טרח והציג את המסמכים בפני עו"ד חוטר-ישי, אשר הבהיר כי מדובר במסמך בדוי. במשך השנים שחלפו עד לפיצוץ הפרשה, העבירו המערער ולב לעיונו של זאבי מסמכים נוספים, ולשאלה אם התרשם כי המערער האמין כל העת שהמסמכים שבידיו אמיתיים, השיב זאבי (עמ' 478):

"בכל רמ"ח אבריו, האיש חי את זה, יודע את זה ואין לו ספקות אין לו ספק הכי קטן שזה לא נכון. אם יחיעם היה חושד שמסמך או חלק מהמסמכים אינם בוודאות אותנטיים, הוא לא היה משתמש בהם, מפני שהוא הלך למלחמת עולם על עצמו, ולמה לו לסכן את המלחמה הגדולה בשביל תחמושת מקולקלת".

זאבי הוסיף והעיד, כי הוא-עצמו האמין שללב היתה גישה לארכיון המשטרה, ולשאלה אם לא נראתה לו מוזרה האפשרות שהיא הועסקה על ידי מח"ש, השיב: "בהחלט לא, כי המשטרה היתה מעוניינת בחקירה, ולמשטרה יש חוסר בכוח אדם, ופה בא מישהו שיודע מה לחפש, מוצא ומצלם גם עבורם ומצביע להם על מה שהם צריכים. אני חשבתי שמח"ש ויורי [מרגוליס] מברכים על כך שיש להם כלי כזה". כאמור, התרשם זאבי כי המערער "סבר אז והיום שהמסמכים הם אותנטיים", ועל כן הביע את הדעה כי הוא לא ידע שהמסמכים מזויפים, באשר מסירתם של מסמכים מזויפים מסוג אלה המתיימרים להיות של סנדו מזור, חוטר ישי, ורבים אחרים הנראים כלקוחים מארכיון המשטרה – הוא מעשה שרק מטורף יעשה אותו (עמ' 478).

(ה) עו"ד חיים גלזר, מי שייצג בעבר את המערער, נשאל אף הוא אם התרשם כי המערער האמין באמיתות המסמכים, ועל כך השיב (עמ' 485): "אש בערה בעצמותיו, והוא האמין גם האמין, הוא אמר לי שהוא לא ישן לילות, הוא עובר וקורא את הדברים האלה ולא מצליח להירדם". ובאשר להתרשמותו-שלו מטיב המסמכים השיב עו"ד גלזר, כי האמין שהמסמכים אשר נמסרו לידי הנם אותנטיים, והוסיף (ראו עמ' 484):

"לא בדקתי את המסמכים. לא חשבתי שמה שהגיע לידי טעון בדיקה. מה שעבר דרכי בצורה כזו או אחרת, הועבר לרשויות המדינה. אילו חשבתי שהדברים מזויפים, אז יש להניח שדעתי לא השתבשה עד כדי כך שאשלח אותם לפרקליטות המדינה או ליועץ המשפטי".

עו"ד גלזר גם הפנה לכך שמסמכים רבים הועברו על ידי ח"כ חנן פורת ליועץ המשפטי לממשלה, והיה ברור לו כי מסמכים אלה ייבדקו על-ידי היועץ או על ידי מי שימנה לכך.

בהודעה שמסר עו"ד גלזר במשטרה, הוא נשאל אם כפרקליט העוסק גם בתחום הפלילי, האמין כי לב נכחה או השתתפה בחקירות שבוצעו על ידי מח"ש, ועל כך השיב (ראו ת/50):

"הבחורה עשתה עלי רושם אמין ביותר. מסורה עד, אני לא יודע עד איזו דרגה, ליחיעם ולמשימה. זה לא נראה לי תמוה באותה השעה, שמסתייעים בגורם זר, בייחוד שהגורם הזר הזה הוא כל כך פעיל בחיפוש אחרי חומר".

עו"ד גלזר השיב עוד, כי לראשונה נודע לו על חשד שהתעורר ביחס למסמכים, רק כאשר שוחח היועץ המשפטי לממשלה עם עיתונאים בעקבות חשיפתה של הפרשה ברבים.

15. עינינו הרואות, שאת המערער ליווה בתקופה הרלבנטית לאישומים פסיפס אנושי לא-שגרתית, שהיה מורכב מאנשים שניסיון חייהם עשיר, וכאמור, לא נמצאה בחומר הראיות ובהכרעת דינו של בית משפט קמא עילה כלשהי לפקפק במהימנותם. כל אלה התרשמו מאמונתו העמוקה של המערער כי בדרכו נקרתה הזדמנות להוכיח את אשר הוא טען לו כל העת - שהיה קורבנה של עלילה אשר נרקמה נגדו בתחילת שנות ה-80. בלב אנשים אלה לא התעורר ספק ביחס למהימנותם של רוב המסמכים, אף שבלב חלק מהם התעורר ספק ביחס לאישיותה של לב ומניעיה. ואם תאמר שהגישה בה נקטו חבריו של המערער נבעה מאמונתם כי מדובר בידיד אשר לא יוליך אותם שולל, כיצד ניתן להתעלם מהאָלם שאפיין את גורמי החקירה בכל הנוגע לטיב המסמכים עד לחודש ינואר 1999?

אכן, מעמדו של המערער בהשוואה לחבריו שונה, כאשר דרכו עברו כל המסמכים שהנפיקה לב, ועל כן היתה מונחת בפניו תמונה רחבה במידה ניכרת מזו שעמדה לנגד עיניהם. זאת ועוד, מכוח היחסים ההדוקים ששררו בין המערער ללב, היתה לו הזדמנות לעמוד גם על צדדים שליליים באופייה, אולם מכאן ועד למסקנה כי היה ער גם לפסול שבמעשיה, והעדיף לעצום את עיניו כאשר אלה שרתו את מטרתו, הדרך ארוכה. להשקפתי, השילוב שבין מהימנותם הנחזית של המסמכים, במיוחד לנוכח תצהירו והודאתו של עמוס סבג משנת 1982, הודעתו של סבג מחודש מאי 1998,

ושתיקתם הממושכת של גורמי החקירה אשר לא העלו את החשד בדבר הזיוף באוזניו של המערער או בא-כוחו אלא לאחר שנים, כל אלה חייבו את המסקנה כי דחיית גרסתו של המערער לפיה לא נלווה להתנהגותו רכיב פלילי, היא תוצאה שלמצער מחמת הספק, נכון היה להימנע ממנה. לא זו אף זו, החלטתו של המערער להעביר את כל התיעוד הרב שהגיע לידי למשטרה, אשר מומחיותה בחקירתן של עבירות, ובכללן זיוף, ואף לדרגים הגבוהים שבגורמי התביעה, יש בה כדי ללמד כי הוא לא חשד כלל בכשרותם של המסמכים, שאם לא כן הוא משול למי שהחליט ליטול את נפשו בכפו, ואין סיבה להניח שהמערער נמנה על אלה, הואיל ועל פי ממצאו של בית המשפט המחוזי, "איש פיקח וערמומי הוא".

16. לא נעלמה מעיני עובדה נוספת בה ראה בית המשפט המחוזי הוכחה לידיעת המערער בדבר ביצועם של מעשי הזיוף על-ידי לב, וסיוע לביצוען של העבירות. כוונת הדברים לכך, שהמערער רכש לשימושה של לב מכונת צילום, מכשיר פקסימיליה ומחשב, ואף תיגמל אותה בהטבות נוספות (קניית מכונת וקבלת הלוואות מחבריו). אולם, עובדה זו היא מסוג העובדות "הניטרליות", אשר יכולות להשתלב עם מעשה תמים כמו גם עם ביצוען של עבירות. ובמלים אחרות, אם היתה מתקבלת טענת המשיבה לפיה היה המערער שותף, ולו גם משום שבלבו התעורר חשד שלווה בעצימת עיניים, למעשי הזיוף, נכון היה לקבוע כי כל אותם מכשירים שרכש המערער עבור לב, וכל אותן הטבות שהרעיף עליה, נועדו לשרת מטרה פלילית. אולם, באותה מידה של להט ניתן לטעון, כי המערער, שסוף סוף נקרתה בדרכו הזדמנות להוכיח את אשר הוא טוען לו שנים כה רבות (גרסת חפותו מעבירות הסמים), אך העמיד את הכלים הדרושים לרשות מי שביצעה עבורו את המלאכה הקשה של איסוף הראיות, ומתוך הכרת טובה לפועלה הוא אף הוסיף וגמל לה גם בהטבות חומריות אחרות.

17. עניין נוסף אותו זקף בית המשפט המחוזי לחובת המערער, הן כעבירה עצמאית והן ככזו המבהירה את הכוונה הפלילית המסתתרת מאחורי מעשיו, התבסס על הודאתו לפיה הורה ללב להשמיט קטע מתוך הקלטת בה תיעדה לב את מפגשה עם עמוס סבג. המערער הסביר כי הקטע שהושמט כלל פגיעה בשמו הטוב של מי שהיה ידידו, הרמטכ"ל דוד אלעזר, עליו השלום. בפועל התברר כי מהקלטת הושמטו קטעים נוספים, והמערער העלה השערה כי היה זה מעשה ידיה של לב אשר נועצה באהרון ליפמן.

הרשעתו של המערער בפרשת הקלטת נסמכה, בסופו של יום, על הודאתו בהשמטתו של קטע אחד בלבד (ראו עמ' 169 להכרעת הדין), אולם חוששני שגם

הרשעה זו אינה יכולה לעמוד. בסעיף 414 לחוק העונשין מוגדר "זיוף", בין היתר, כעשיית מסמך הנחזה להיות את אשר איננו והוא עשוי להטעות; וכך שינוי מסמך על ידי הוספת פרט או השמטת פרט ממנו בכוונה לרמות. כאמור, בפיו של המערער היה הסבר להשמטתו של אותו קטע, ואודה כי לא ירדתי לסוף דעתו של בית משפט קמא מדוע מצא כי הסבר זה "אינו רציני ואיננו ראוי לאימות" (עמ' 169). אפשר שלמסקנה זו הגיע בית המשפט המחוזי עקב התרשמותו השלילית מאישיותו של המערער, וההנחה שהוא עצם את עיניו נוכח מעשיה של רחל לב. אולם, משהגעתי בסוגית "ידיעת" המערער, ולחלופין, בסוגית "עצימת עיניו" בכל הנוגע לפליליות מעשיה של לב, לתוצאה שונה, סבורני כי לא היה מקום לדחות את ההסבר שנתן המערער להשמטתו של אותו קטע. לפיכך, מעשהו של המערער לא "נועד להטעות" וגם לא "כדי לרמות" (כדרישת סעיף 414 הנ"ל), ועל כן מסקנתי היא שגם בסוגיית השינויים אשר נעשו בקלטת, לא הבשילה מעורבותו של המערער לכדי עבירה.

18. באשר לאישומים הרביעי והחמישי – כזכור, התבססו אישומים אלה על הטענה כי המערער לא ציית להוראות אנשי משטרה, ולא התייצב לחקירה במועד שנקבע לו (עד ליום 16.1.99, בשעות הצהריים). כן נטען, כי המערער הנחה את חבריו להוציא מביתו ומעסקו אוגדנים בהם היו נתונים המסמכים ולהעבירם למקום מסתור. במעשים אלה ראתה המשיבה עבירה של שיבוש מהלכי משפט, ואת השקפתה אימץ השופט המלומד של בית משפט קמא.

כדי להכריע באישומים אלה לא היה די לבחון את היסוד העובדתי לאורם של האירועים אשר התרחשו החל מיום 15.1.99 בלבד. המערער חי כל השנים, כך על פי טענתו לה נמצאו תימוכין, בתחושה שבהרשעתו בעבירות הסמים נגרם לו עיוות דין, והביאו לכך גם גורמים מתוך המשטרה. בנסיבות אלו לא הייתי ממהר לדחות את טענת ההגנה, לפיה עניין זה לברו היה בו כדי לבסס בלבו של המערער את החשד שהוא אינו יכול לסמוך עוד על המשטרה בכל הנוגע להוכחת חפותו. זאת ועוד, כאמור, כבר בתחילת הדרך הגיעה לידי המערער הקלטת בה תועד מפגשה של רחל לב עם עמוס סבג, ובה נשמע אימות לטענה בדבר בידוי ראיות נגדו. אולם חרף כל אלה, הוחלט במח"ש שלא להמשיך בחקירה, וסבורני כי הגיונית היא טענת בא-כוחו של המערער, לפיה חיזקה אותה החלטה את תחושת שולחו כי ישועתו לא תבוא מידי המשטרה. לאותה תחושה של חוסר אמון באנשי-החוק היה עד גם אהרון ליפמן, אשר העיד כי המערער חשש כל העת שהמשטרה תשים את ידה על המסמכים שהגיעו לידי (עמ' 1324), ולאחר קבלת ההודעה על הפסקת החקירה, תחושתו של המערער היתה שגם

במח"ש "מקנן איזה שהוא פחד ממהו, כאילו גם הם חשוב להם לעצור את הכל ולהסתיר" (דברי העד בעמ' 1339).

בנסיבות אלו, אינני סבור כי היה מקום לדחות את טענת המערער לפיה ביקש לגבות את המסמכים שבידיו בעותקים נוספים בטרם מסירתם לידי המשטרה. זאת ועוד, בנסיבות אלו גם לא היה נכון לקבוע כי המערער עשה "דבר בכוונה למנוע או להכשיל" את החקירה, הואיל אף שעיכב בידיו את המסמכים, הכוונה למנוע אותם מהמשטרה היתה ממנו והלאה.

העולה מכך הוא, שגם באישומים אלה הייתי מקבל את הערעור, ומכריע את הכף לזכות המערער.

19. לסיכום, אפשר שבלבו של אדם מן היישוב היו מעוררים מעשייה של לב והמסמכים שהנפיקה חדשות לבקרים, חשד בדבר כשרותם. אולם, בכך לא די להרשעת המערער, ויש להוסיף ולשכנע כי בלבו של המערער עצמו קינן חשד כזה. בחינתן של הראיות בעניינו של המערער הובילה אותי למסקנה כי נכון היה לקבוע, ולו מחמת הספק, כי בלבו לא התעורר אותו חשד, ועל כן הוא גם אינו בבחינת מי שעצם את עיניו לנוכח מעשייה של חברתו.

כאמור, להשקפתי לא היה מקום להרשעת המערער גם בעבירה של שיבוש מהלכי משפט, ועל כן, ואם דעתי תישמע, היינו מקבלים את הערעור, מבטלים את הרשעת המערער, ומזכים אותו, מחמת הספק, מכל העבירות שיוחסו לו.

ש ו פ ט

השופטת א' פרוקצ'יה:

דעתי היא כי יש להותיר את הרשעתו של המערער על כנה בכל מרכיביה, כמו גם את העונש שנגזר עליו. אסביר את טעמי, ומשחברי, השופט לוי, הרחיב בפרישת נתוני הרקע, אסתפק בהצגה תמציתית של הנתונים, ככל שהם צריכים לקו ההנמקה:

1. המערער (להלן - אוחנה) הורשע בשנת 1981 בעבירות של סחר בסם מסוכן. בערעור לבית המשפט העליון הוחזר הענין לערכאה הדיונית כדי שתגבה ראיות

נוספות. אחר שמיעת הראיות, נותר פסק ההרשעה על כנו, וערעור נוסף לבית המשפט העליון נדחה ביום 3.11.83.

כתב האישום המתוקן

2. ביום 5.4.00, קרוב ל-20 שנה לאחר הרשעתו של אוחנה בעבירות הסמים, הוגש כתב אישום נגדו ונגד רחל לב (להלן - לב). בכתב האישום, יוחס לשני הנאשמים כי בשנת 1996 קשרו קשר לרמות את רשויות אכיפת החוק בישראל על ידי איסוף חומר ראיות כוזב, אשר אמור היה להצביע על כך כי אוחנה הופלל על ידי גורמים שונים שניהלו את חקירתו ואת משפטו, וביניהם - אנשי משטרה, פרקליטים, ושופטים. לצורך קידום מטרה זו, כך על פי האישום, נפגשה לב עם אנשים שונים שהיו מעורבים בצורה כלשהי בחקירת תיק המשטרה שהוביל להרשעתו של אוחנה, וזייפה עשרות מסמכים בעצמה או באמצעות אחר. לב סיפקה לאוחנה את המסמכים ודיווחה לו על מפגשיה ומעשיה.

ביום 18.12.96 פנה עו"ד גלזר, בא כוחו דאז של אוחנה, אל מפכ"ל המשטרה אסף חפץ, בבקשה כי ימונה קצין בודק בפרשת אוחנה בטענה כי הוא הורשע על לא עוול בכפו, עקב מעורבות אנשי משטרה שונים. בעקבות זאת, הוטל על המחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש) לחקור את טענותיו של עו"ד גלזר, כאשר אוחנה ולב סיפקו למח"ש את המסמכים המזוייפים להוכחת טענותיהם. ביום 19.8.98 החליט ראש מח"ש, עו"ד ערן שנדר, לסגור את תיק החקירה בנימוק העיקרי כי לא נאספו ראיות חדשות שיש בהן כדי להצביע על נסיבות חדשות המצדיקות המשך טיפול בענין.

עו"ד גלזר הגיש בתאריך 23.8.98 ערר על החלטה זו ליועץ המשפטי לממשלה. כתב הערר לווה בעשרות מסמכים מזוייפים שסיפקו לו הנאשמים.

באישום הראשון, מואשמים לב ואוחנה יחדיו. לב מואשמת בזיוף מסמכים שונים המפורטים שם, אותם מסרה למח"ש במסגרת החקירה שבוצעה על ידה. אגב מסירת המסמכים כאמור, מסרה לב עדויות כוזבות למח"ש על מקומות שונים שבהם נמצאו המסמכים. כן ערכה לב שיחות שצולמו בוידאו עם סבג, סוכן משטרת, בנוגע למעורבותו במיבצע שהביא להפללת אוחנה. קלטות אלה נמסרו למח"ש תוך שהושמטו מהם קטעים. על פי כתב האישום, מעשים אלה של לב נעשו על דעתו ובשליחותו של אוחנה (סעיף 16), וכל אלה נעשו כדי להגשים את המטרה להביא לקבלת החלטה לקיים לאוחנה משפט חוזר בעבירות הסמים.

באישום השני מואשמים לב ואוחנה יחדיו. כאן יוחסו ללב מעשי זיוף של מסמכים שונים המפורטים שם. כן יוחס לה כי במצורף לכתב הערר שהגיש עו"ד גלזר, הגישה לב שורה של מסמכים מזוייפים. גם מעשים אלה של לב נעשו על דעתו ובשליחותו של אוחנה, כך על פי כתב האישום.

באישום השלישי - מואשמים לב ואוחנה יחדיו. לב הואשמה בזיוף שורה של מסמכים נוספים. בתאריך 5.1.99 הגיעה לב, כשהיא מלווה בחה"כ חנן פורת ששימש אז יו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט למשרדו של היועץ המשפטי לממשלה. באותה פגישה ניסו השניים לשכנע את היועץ לפתוח בחקירה שתביא למשפט חוזר לאוחנה. לב הציגה בפני היועץ המשפטי מסמכים מזוייפים שונים המפורטים באישום זה. גם מעשים אלה של לב נעשו על דעתו, בידיעתו ובשליחותו של אוחנה, כך על פי האישום.

האישומים הרביעי והחמישי מופנים כנגד אוחנה בלבד, וענינם הברחת קלסרים שנמצאו ברשותו של אוחנה, בהם תויקו המסמכים המזוייפים, מידי המשטרה עם פתיחת החקירה הפלילית. ביום 15.1.99, לאחר שהתעורר חשד כי המסמכים המתוארים באישום השלישי מזוייפים, נפתחה חקירה משטרתית בפרשה זו. לאוחנה נודע על פתיחת החקירה משיחה עם מפכ"ל המשטרה, אסף חפץ. הוא נדרש על ידו להגיע מיד לתחנת המשטרה. אוחנה, אשר ידע כי שוטרי המשטרה בדרכם לערוך חיפוש בביתו, ביקש מחברו, נחום תגר, כי יוציא קלסרים ממרפסת ביתו, שם תויקו מסמכים שונים הקשורים בפרשה, וכן שיפרק פאנל מאותו ארון ויקח קלסרי מסמכים שהוסתרו מאחוריו ויעבירם לביתו, וזאת כדי שלא יתפסו על ידי המשטרה. תגר עשה כמצוותו.

באישום חמישי, המיוחס לאוחנה בלבד, הוא מואשם בכך כי במהלך השנים 97 ו-98, הביא מסמכים שונים הקשורים בפרשה למשרד המסעדה אותה ניהל בטבריה, ושם צילם אותם ותייק אותם בקלסרים רבים בעזרת מזכירתו זהבה כהן. ביום ה-15.1.99 כאשר ידע כי המשטרה פתחה בחקירת הפרשה, ביקש את חברו מנחם אלקין כי יוציא מהמסעדה את הקלסרים ויסתירם, כדי למנוע את תפיסתם בידי המשטרה. אלקין, בשיתוף פעולה של זהבה כהן וחבר נוסף של אוחנה, הגיעו למסעדה וארזו את הקלסרים, ואלה נלקחו לאחר מכן על ידי אלקין בשיתוף פעולה של אחיו של אוחנה. בסופו של דבר, אוחסנו הקלסרים בדירת חבר אחר - צבי ינטל. ביום 16.1.99 עיינו במסמכים עתונאים, ולאחר מכן, הם הועברו למשרדי עיתון "מעריב", ולאחר מספר ימים, ב-28.1.99, הועברו למשטרה על פי דרישתה.

רחל לב

3. אף שאוחנה ולב הואשמו בכתב אישום אחד ומשפטם נפתח יחדיו, כבר בתחילת הדרך משפטה של לב הופרד למעשה ממשפטו של אוחנה, ונוהל בהליך מקוצר שהסתיים עוד בטרם הוחל במשפטו של אוחנה. משפטה של לב התמקד בעיקרו בבחינת מצבה הפסיכיאטרית, ובסופו של דיון מורכב בהיבטים אלה, ועל רקע מצבה הנפשי הקשה אותה עת, משפטה הסתיים בהסדר טיעון. על פי הסדר זה, לב הורשעה על פי הודאתה בכל העבירות שיוחסו לה בכתב האישום המתוקן - קרי: בעבירות של זיוף ושימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות; בנסיון לקבלת דבר במרמה; ובשיבוש מהלכי משפט ובידוי ראיות. דינה נגזר לשתי שנות מאסר על תנאי, וזאת לאחר שנטען בפני בית המשפט כי לב לא תעמוד בריצוי עונש מאסר בפועל, ונוכח חשש ממשי לחייה עקב נסיונות אובדניים. תוצאה נוספת וחשובה לענייננו ממהלך משפטה של לב הינה כי בד בבד עם סיום משפטה של לב בהסדר טיעון הוסכם עוד כי לב לא תעיד מטעם מי מן הצדדים - בין במשפטה שלה, ובין במשפטו של אוחנה. הפועל היוצא מכך הוא כי עדותה של עדה מרכזית, אשר ביצעה הלכה למעשה את פעולות הזיוף הענפות אינה קיימת בפנינו, בין במשפטה היא, ובין במשפטו של אוחנה. העדרה של עדות מרכזית זו שללה ממשפטו של אוחנה יסוד ראייתי חשוב ביותר להבנת מערכת היחסים שבין לב לאוחנה בגיבוש תכנית הזיוף, ובביצוע של מערך הזיוף והבאתו בפני הרשויות. מצד שני, סיומו של משפטה של לב הניח כנקודת מוצא חשוב אין מחלוקת אמיתית על כך, כי המסמכים המפורטים בכתב האישום הם אכן מזוייפים, וכי הם זוייפו בפועל בידיה של רחל לב. כן אין מחלוקת, כי התכלית שבהעמדת מערך הזיוף ובהבאתו בפני מח"ש והיועץ המשפטי לממשלה היתה להניע את הרשויות לפעול לשם פתיחת משפט חוזר לאוחנה, כדי להסיר באמצעותו את כתם הפללתו בעבירות הסמים בו הוכתם, לטענתו, לשווא.

הרשעתו של אוחנה - פסק הדין של הערכאה הדיונית

4. פתיחת משפטו של אוחנה לוותה, כאמור, בהרשעתה של לב על פי הודאתה, בכל העבירות שיוחסו לה בכתב אישום. נקודת המוצא בה נפתח משפטו של אוחנה בעקבות הרשעתה של לב היתה כי המסמכים המפורטים בכתב האישום זוייפו בידי לב, וכי היא לא תעיד על נסיבות הזיוף והקשר של אוחנה לתהליכי הזיוף והצגת המסמכים בפני הרשויות. משפטו של אוחנה התמקד, איפוא, בשאלה המרכזית - מהי מעורבותו

של אוחנה במערך זיוף המסמכים והעברתם לרשויות התביעה בידי לב, ומה חלקו, אם בכלל, בשיבוש מהלכי המשפט. האם יש לראותו כמבצע בצוותא עם רחל לב, או שמא במערכת היחסים ששררה ביניהם, הוא היווה גורם תמים, שלא ידע ולא הבין כי לב מנהלת בעבורו תעשייה ענפה של זיוף מסמכים, וכל זאת כדי להביא ליעד הנכסף - עריכת משפט חוזר שינקה אותו מכתם ההפללה; ואולי, אף שלא ידע על הזיוף, עצם אוחנה את עיניו בפני החשד שעלה בו לאי אמיתותם של המסמכים, ושיתף פעולה כמסייע לרחל לב, אשר ניצחה, כמבצעת עיקרית על מלאכת הזיוף והמגעים עם הרשויות.

עמדתה של התביעה על פי כתב האישום המתוקן הינה כי כל מעשיה של לב - הן מעשי הזיוף והן מגעיה עם רשויות התביעה, אשר נבנו על מצגי כחש, היו על דעתו, בידיעתו, ובשליחותו של אוחנה. לפיכך, פעלו לב ואוחנה כמבצעים בצוותא, שהשתתפו יחדיו בביצוע עבירות הזיוף, השימוש במסמך מזויף, נסיון לקבלת דבר במרמה, ושיבוש מהלכי משפט ובידוי ראיות תוך עשיית מעשים שונים לביצוען. מאחר שעדותה המרכזית של לב לא הובאה במשפטה ובמשפטו של אוחנה, וקו ההגנה שנקט בו אוחנה היה כי לא ידע שהמסמכים שהגישה לב לגורמי התביעה הם מזוייפים, נדרש בית המשפט לגבש את הכרעתו על יסוד מערך מורכב של ראיות נסיבתיות.

קביעות עיקריות של פסק הדין קמא

5. האישומים כנגד אוחנה נחלקו בעיקרם לשתי חטיבות: החטיבה הראשונה והעיקרית - מעשי הזיוף של המסמכים והצגתם לרשויות כדי להביא לעריכת משפט חוזר, והחטיבה השנייה - הרחקת הקלסרים מביתו של אוחנה ומהמסעדה, כדי לשבש את מהלכי החקירה הפלילית שנפתחה בפרשת זיוף המסמכים.

אשר לחטיבה הראשונה, בית המשפט נזקק להכרעה מה היה חלקו של אוחנה בפרשת זיוף המסמכים, ומה היה חלקו בביצוע פעולות הזיוף בידי לב והצגת המסמכים המזוייפים על ידיה בפני הרשויות. בענין זה נמנע בית המשפט מקביעה פוזיטיבית לפיה אוחנה ידע כי המסמכים מזוייפים, וכי פעולותיה של לב נעשו בשליחותו. הוא קבע, על יסוד מערך ראיות נסיבתיות, כי, למצער, לאוחנה היה חשד ממשי כי המסמכים שלב העבירה לידי אינם אמיתיים, ולפיכך מתקיים בעניינו יסוד נפשי של "עצימת עיניים" לפרשת זיוף המסמכים. קביעה זו השתית בית המשפט על שורה ארוכה של טעמים. על יסודה, פסק בית המשפט כי ביחס לפעולות זיוף המסמכים, מעמדו של אוחנה הוא כמסייע, שמעשיו מצויים מחוץ למעגל הפנימי של מעשי הזיוף

והם נועדו להקל, להבטיח, ולאפשר את ביצוע העבירה העיקרית בידי לב. על פי פסק הדין, אוחנה יצר את התנאים לביצוע הזיוף על ידי לב באמצעות אספקת התנאים הטכניים לכך, במתן סיוע מוראלי ללב לצורך ביצוע המשימה, בדרך של מתן סיוע כלכלי מסוים ללב, ועל ידי אספקת מלוא האינפורמציה ללב, שמצאה את ביטוייה לאחר מכן במסמכים המזוייפים (פסקה 139 לפסק הדין). בעקבות קביעה זו, הורשע אוחנה גם בשימוש במסמך מזוייף, ונקבע כי עבירות הזיוף והשימוש במסמך מזוייף נעברו בנסיבות מחמירות.

בענין השמטת קטע מקלטת שהועבר לידי מח"ש קבע בית המשפט כי לאוחנה אחריות ישירה כמבצע בצוותא עם לב של מעשה הזיוף, שכן לענין זה הוכח תכנון וביצוע משותף של ההשמטה ביחד עם לב (פסקה 138 לפסק הדין).

אשר לחטיבה השניה - המתייחסת להסתרת הקלסרים שכללו את המסמכים המזוייפים מעיני המשטרה עם פתיחת החקירה הפלילית, קבע בית המשפט כי פעולתו של אוחנה בענין זה מקיימת את יסודות העבירה של שיבוש מהלכי משפט בניגוד לסעיף 244 לחוק העונשין. הוא מצא, על יסוד מערך נסיבתי, כי הוראות אוחנה לחבריו להסתיר את הקלסרים מידי המשטרה, ביודעו כי היא בדרכה לערוך אצלו חיפוש נועדו לשבש את החקירה, גם אם מספר ימים לאחר מכן הקלסרים הועברו למשטרה על פי דרישתה ממערכת עיתון "מעריב", לשם הועברו בידי אוחנה.

הערעור

6. ערעורו של אוחנה מתמקד, בראש וראשונה, בקביעתה של הערכאה הדיונית כי אוחנה אחראי כמסייע לעבירה העיקרית של זיוף המסמכים בידי רחל לב. על פי הטענה, הקביעה כי באוחנה התקיים יסוד נפשי של "עצימת עיניים" למעשי הזיוף אינה יכולה להתקיים, שכן אין לה עיגון בראיות הנסיבתיות שהובאו במשפט. עיקר הטעם לכך נעוץ בכך שגורמים מקצועיים ואחרים שאליהם הועברו המסמכים לא הבחינו על נקלה באי אמיתותם. מכאן, לא ניתן להניח כי היה דווקא על אוחנה להבחין בזיוף המסמכים, כאשר גורמים מקצועיים כגון מח"ש, גורמי משטרה בכירים, ואישים שונים עמם היה אוחנה בקשר, לא עמדו על כך. יתר על כן, גם אנשים כמו עו"ד גלזר, בא כוחו דאז של אוחנה, שהעביר מסמכים מזוייפים במסגרת ערר ליועץ המשפטי לממשלה, ואנשים כמו רחבעם זאבי ז"ל, שמעון כהנר (קצ'ה) ואיש העסקים ליפמן קבלו לידיהם מאוחנה מסמכים מזוייפים שונים, ולא היו ערים לאי אמיתותם. בתנאים

אלה, הכיצד ניתן להניח שאוחנה ידע או אף חשד בדבר הזיוף, כאשר אנשים מקורבים שונים לא עמדו על כך?

בהקשר להרשעה בעבירה של סיוע לזיוף נטען עוד כי אוחנה לא הואשם בעבירת הסיוע ולא ניתנה לו הזדמנות הוגנת לטעון לענין זה; ולגופה של עבירה זו - לא הונח בסיס ראייתי להתקיימותה באוחנה, שכן במערכת היחסים בין אוחנה ללב בפרשת הזיוף ניצבה "חומה", כשבצד אחד של החומה פעלה לב על דעת עצמה מבלי ליידע את אוחנה במערך הזיופים, ומצד שני, אוחנה לא יכולה היה לדעת שהמסמכים מזוייפים כאשר גורמי חקירה עצמם ואנשים בכירים במערכת הציבורית והעיסוקית לא הבחינו באי אמיתותם. התקופה הארוכה שבמהלכה נמצאו המסמכים המזוייפים במשטרה, במשרדי היועץ המשפטי לממשלה, ובפרקליטות המדינה בטרם הבחינו הגורמים המקצועיים באי אמיתותם, שומטת, לדעת ההגנה, את הטענה כי אוחנה ידע או עצם את עיניו לשאלת אי אמיתותם של המסמכים.

כן נטען, כי אין להניח שאוחנה היה מוסר מסמכים מזוייפים לבדיקת מח"ש וגורמי התביעה הכללית מתוך עצימת עיניים לענין אי אמיתותם, והיה נוטל בידועין סיכון כי הזיוף יתברר על כל ההשלכות המפלילות הנובעות מכך.

אשר להרשעת אוחנה בעבירת הזיוף, הקשורה בהשמטת קטע בקלטת הראיון עם סבג, נטען כי לא מתקיימת בהשמטה זו - עליה אין חולק - כוונה לרמות, וזאת מאחר שתכלית ההשמטה נועדה למנוע פגיעה באלוף אלעזר ז"ל ותו לא, ומדובר בהשמטה גלויה, בלא כוונת הסתרה.

אשר להרשעת אוחנה בעבירה של שיבוש הליכי המשפט ביחס לקלסרים, נטען כי אוחנה הרחיק את הקלסרים מידי המשטרה לצורך מתן גיבוי למסמכים בדרך של הכנת העתקים מחשש שמא המשטרה תתנכל לחומר, ותעלים או תשמיד אותו, ומאמציו לפעול לטיהור שמו יושמו לאל.

המשיבה בטיעוניה בערעור מבקשת לאמץ את עיקרי קביעות הערכאה קמא, הן בהיבטי העובדה והן בהיבטי המשפט.

7. הפרשה שנפרשה לעינינו בהליך זה היא יחידה וייחודית בטיבה: אדם שהורשע בעבר הרחוק בעבירות סחר בסמים מסוכנים מבקש להביא את הרשויות, שנים רבות לאחר מכן, לעריכת משפט חוזר שיטהר אותו מאשמה. לצורך כך, הוא מפעיל אדם אחר, רחל לב, המייצרת בעבורו במשך כשלוש שנים, כמות אדירה של מסמכים מזוייפים, המתיימרים להיות מסמכים שנערכו על ידי אנשי משטרה, תביעה ומשפט. במסמכים אלה יש, בין היתר, כדי להפליל נושאי תפקידים בכירים בשירות המדינה.

רחל לב הורשעה על פי הודאתה בזיוף המסמכים ובהצגתם בפני רשויות החקירה והתביעה כדי שיפעלו על פיהם לקיום משפט חוזר לאוחנה. היא מונעת, על פי קביעות פסק הדין, מרצון רב-עוצמה לסייע לידידה, אליו היא חשה רגשי אהבה עמוקים, ועמו קיימה יחסי אהבה, במאבקו הבלתי נלאה לטיהור שמו.

השאלה שביסוד הליך זה היא - מה טיב המעורבות של אוחנה בזיוף המסמכים ובהצגתם בפני הרשויות, ומה היחס בין מעורבותו שלו לבין פעילותה של רחל לב להגשמת התכלית המשותפת - מירוק כתם הפליליות שדבק באוחנה עקב הרשתו בעבירות סמים.

כתב האישום המתוקן בעניינם של אוחנה ולב בנוי על שתי הנחות יסוד בענין זה: האחת - כי במהלך שנת 1996 קשרו הנאשמים אוחנה ולב, קשר פלילי לרמות את רשויות אכיפת החוק על ידי איסוף חומר ראיות כוזב אשר יוכיח כי אוחנה הופלל שלא כדין על ידי גורמים שונים שניהלו את חקירתו, ובהם גורמי משטרה, פרקליטות, ושופטים. משמעות הדבר היא, כי פעולת זיוף המסמכים והבאתם לרשויות החקירה והתביעה נעשתה כפרי קשר פלילי ותכנון משותף של אוחנה ולב לצורך הגשמת המטרה ששמו לנגד עיניהם (סעיף 4 לחלק הכללי של כתב האישום). השניה: במסגרת מימוש הקשר הפלילי, פעלה רחל לב בזיוף המסמכים ובהבאתם לרשויות החקירה והתביעה בידיעתו, על דעתו, ובשליחותו של אוחנה (סעיף 16 לאישום הראשון; סעיף 3 לאישום השני; וסעיף 3 לאישום השלישי).

כתב האישום המתוקן מייחס, איפוא, לשני הנאשמים קשר פלילי ומעשי זיוף ושימוש במסמכים המזוייפים לצורך קבלת דבר במרמה, אגב שיבוש הליכים ובידוי ראיות, שבהם פעלה רחל לב בשליחותו של אוחנה, בידיעתו ועל דעתו. התיזה המקורית

של התביעה היתה, איפוא, כי לב ואוחנה שותפים כמבצעים בצוותא של עבירות הזיוף, השימוש במסמכים מזוייפים ובידוי ושיבוש ההליכים.

אלא שנוכח הפרדת משפטה של לב ממשפטו של אוחנה, וסיום משפטה בהודאתה ובהרשעתה, ואי-העדתה, בין במשפטה שלה ובין במשפטו של אוחנה, נוצר חלל ראייתי אשר נוצל על ידי ההגנה לצורך הצבת קו הגנה שעיקרו בבניית "קיר מפריד" בין אוחנה לבין לב. באמצעות קיר מפריד זה, נבנתה תיזה חלופית לכתב האישום המקורי שעיקרה הוא - כי לב פעלה באופן עצמאי, בכוחות עצמה, ועל פי שיקוליה היא ביצירת מערך אדיר של מסמכים מזוייפים שנועדו להשיג את תכלית ביטול הרשעתו של אוחנה; כל זאת, לכאורה, בלא שאוחנה ידע, או אפילו ניחש, כי מדובר במערך מסמכים מזוייפים, ותוך אמונה תמימה מצידו כי עשרות מסמכים שהגיעו לידיו חושפים עלילה נוראה ששותפים לה גורמים בכירים במערכת החקירה, התביעה והמשפט בישראל, שגמרו אומר להתנכל לו ולהפלילו על לא עוול בכפו. על פי תיזה זו, פעלה לב על פי שיקול דעתה היא, תוך הסתרה מאוחנה, עמו היו לה קשרי אהבה, כי מדובר בזיוף רבתי, ואילו הוא, בתמימותו כי רבה, לא הבין את טיב מעלליה של ידידתו, ולא ניחש כי מדובר במערך ראיות מזוייף; לב מצידה לא גלתה לאוחנה את פרשת הזיוף כדי שלא להעמיד בסכנה את הצלחת המהלך, שנועד להביא את הרשויות לפעול לביטול הרשעתו. עד כאן לקו ההגנה.

בחלל הראיתי שנוצר, בית המשפט התמקד בתיזה החלופית האמורה, אך היה מוכן לפסוע עימה רק עד חצי הדרך. הוא בחן את הראיות הנסיבתיות ושאל את עצמו האם הן אכן מבססות את אי ידיעתו של אוחנה על דבר זיוף המסמכים, או שמא הן מצביעות, ולו על קיום חשד ממשי אצל אוחנה, המגיע כדי עצימת עיניים, כי המסמכים שקיבל לידו מלב, ואשר ידע כי הם מוגשים לרשויות, הינם מזוייפים.

בית המשפט המחוזי סטה מהקו בו נקט כתב האישום, וסטה גם מקו ההגנה של אוחנה, והשתית את פסיקתו על תיזה פלילית אחרת. הוא יצא מנקודת מוצא כי רחל לב זייפה מסמכים רבים כדי להשתמש בהם כלפי הרשויות על מנת להביא לביטול הרשעתו של אוחנה, שהיה אותה עת אהוב נפשה. הוא מיקם את רחל לב במרכז העשייה הפלילית. את אוחנה עצמו, שלשמו ולמענו פעלה לב במשך כשלוש שנים בתעשיית זיופים ענפה, מיקם בשוליה של העשייה הפלילית. הוא השקיף על אוחנה כמסייע בלבד למעשייה של המבצעת העיקרית, רחל לב, אשר ניצחה על פרויקט זיוף ענק אותו העמידה בפני הרשויות להשגת תכלית טיהורו של ידידה. הוא נמנע מלקבוע שאוחנה ידע על היות המסמכים מזוייפים, והסתפק בקביעה כי עצם את עיניו לנוכח חשדות

שעלו בו למעשי הזיוף, וכי התיימר, ביחסיו עם לב, שלא להבין ולא לדעת על הכוזב שבמסמכים, וכל זאת כדי שלא לרפות את ידיה במאמציה הבלתי נילאים להשיג את טיהורו.

אשר להסתרת הקלסרים, קיבל בית המשפט את עמדת התביעה כי מעשיו של אוחנה היוו שיבוש החקירה המשטרתית שנבעו מחשדו לענין אי אמיתותם של המסמכים ועצימת עיניו בענין זה, אפילו אם נאלץ, בסופו של דבר, להעבירם למשטרה מספר ימים לאחר מכן.

8. אומר כבר בפתח הדברים, כי הנתונים הנסיבתיים שעלו מחומר הראיות שהוצג בפני הערכאה קמא אינם מתיישבים כלל ועיקר עם קביעתה כי אוחנה שימש מסייע בלבד לרחל לב בפרשת הזיוף. אף כי למרבית הצער, לא נשמעה עדותה של לב, שהיתה עשויה לשפוך אור על מערך היחסים בינה לבין אוחנה בקשר למערך הזיוף, הרי מכלול הראיות שהונחו בפני בית המשפט מצדיק לטעמי את אימוץ קו התביעה המקורי על פי כתב האישום המתוקן, לפיו היתה שותפות מלאה בין לב לאוחנה כמבצעים יחדיו של פעולות הזיוף, כאשר אוחנה הוגה את הרעיון, מכוון את פעולתה של לב, מספק לה אמצעים טכניים ועידוד מוראלי, ונותן בידיה את מלוא המידע הנדרש כדי להגשים הלכה למעשה את הקשר הפלילי שנרקם ביניהם. לב מצידה מוציאה לפועל במישור הטכני את התכנית הפלילית, כשאוחנה מלווה את הביצוע במתן סיוע, ומקבל לידיו את כל המסמכים זמן קצר לאחר עריכתם, ומקיים מעקב פרטני מדויק אחרי התקדמות הפעולה. אוחנה מציב, ובכוונת מכוון, מעין "קיר מפריד" בינו לבין לב, כאשר לב פועלת לביצוע הטכני של זיוף המסמכים ומקיימת את הקשר עם הרשויות, ואילו הוא מותיר את עצמו ברקע, מרוחק מהגורמים מקבלי החלטות. קיר מפריד זה נועד למטרה אחת – לשמש קיר מגן שיציל אותו מהפללה למקרה שהזיוף יתגלה; הוא שומר, איפוא, על מרחק בין הביצוע בפועל של מערך הזיוף, אותו הוא מותיר באופן מלא בידיה של לב, ושולח אותה, בבחינת חיל חלוץ, ההולך קדימה אל הרשויות מתוך מחשבה כי אם הפעולה תצלח - מה טוב; ואם יתגלה הכוזב - האשמה תתמקד בלב, ואילו הוא את נפשו יציל.

9. ואכן, הממצאים העובדתיים של פסק הדין בהצטברותם, כשהם מתפרשים על רקע חזקות עובדתיות הנובעות מהגיון פשוט, שכל ישר וניסיון חיים, מצביעים על כך שאוחנה לא רק שהיה הרוח החיה בקשירת הקשר הפלילי ובהוצאתו לפועל הלכה למעשה, אלא היה מבצע עיקרי בשותפות לדבר עבירה ביחד עם רחל לב, כשהוא היוזם

המפעיל, המדרכבן, השולח, ואילו רחל לב המוציאה לפועל של תכניתו ושל הוראותיו. אוחנה מנצל עד תום את התמכרותה של רחל לב לאהבתה אותו, ולנכונותה להגשים את אהבתה בכל מחיר גם תוך השלכת גורלה מנגד. אין מדובר כאן בפעולה של יחיד, שאוחנה מסייע לה בשוליה, אלא ביוזמה עיקרית שלו, בעוד לב משמשת לו כלי עזר, וכידו הארוכה, ונשלחת על ידו כמגן ההולך לפני המחנה להגשים את תכניתו הפלילית. התכנון הפלילי גם צופה את פני העתיד - שמא הרשויות תגלינה את מלאכת הזיוף, שאז דואג אוחנה להישארותו ברקע ובשולי הביצוע, כאשר לב עומדת חשופה במעשיה, וכביכול, אחראית עיקרית למעשים הפליליים.

10. בית המשפט קמא בגזר הדין הגדיר את אוחנה כ"ראש הפרמידה", ובהגדירו כך את חלקו, כמובן, צדק. אלא שבהכרעת הדין, תפיסת בית המשפט את חלקו של אוחנה כפרשה היתה שונה, ובמובן זה אין קורלציה בין הכרעת הדין לגזר הדין. בית המשפט בהכרעת הדין ניתח את הנתונים הנסיבתיים שלפניו בדרך שיצרה חיץ מלאכותי בין לב לבין אוחנה, אשר הפך את לב למבצעת עיקרית ואת אוחנה למסייע, שרק "עצם את עיניו", כביכול, למתרחש לנגד עיניו. קונסטרוקציה זו אינה תואמת את מערכת הנסיבות כפי שהוכחה בפני בית המשפט, והיא סוטה מהיחס האמיתי שהתקיים בין שני הנאשמים, כפי שיש להסיק כמסקנה סבירה והגיונית יחידה ממערכת הנסיבות כפי שנגלתה מחומר הראיות.

מאחר שענייננו נסב על הסקת מסקנות מראיות נסיבתיות, פתוחה הדרך בפני ערכאת ערעור לסטות ממסקנות הערכאה הדיונית ביחס לאותן ראיות, במגבלות הברורות שמסגרת הערעור מציבה.

11. עם זאת, מאחר שהמדינה לא ערערה על התיזה הפלילית שאומצה בידי בית המשפט המחוזי, אשר תוך סטייה מקו האישום קבע כי אוחנה "עצם את עיניו" לזיוף והוא מסייע בלבד למעשי הזיוף, לא ניתן בגדרו של ערעור זה להמיר את הרשעותיו של אוחנה בעבירות סיוע להרשעות בביצוע בצוותא של מעשי הזיוף. אולם לכל הפחות, יש לאמץ, ולו את הכרעת הדין כפי שנתקבלה בערכאה קמא, על רקע ההנחה כי האחריות כמבצע בצוותא, מבליעה בתוכה, למיצער, פעולות סיוע לאותם מעשים. לגישתי, יש איפוא להותיר בעינן את הרשעותיו של אוחנה בסיוע לעבירות הזיוף בנסיבות מחמירות וכן בשימוש במסמכים המזוייפים בנסיבות מחמירות, כמו גם את הרשעתו בזיוף הקלטת הערוכה אותה ביצע ביחד עם לב, וכן בשיבוש מהלכי משפט ביחס להברחת הקלסרים. לאור האמור, הצעתי היא כי לא נתערב במסגרת ערעור זה בהכרעת הדין ובגזר הדין, ונדחה את ערעור אוחנה על כל חלקיו. אבאר את טעמי:

הנתונים הנסיבתיים

12. חומר הראיות וקביעותיו של בית המשפט קמא מצביעים על העובדות הבאות החשובות לענייננו, שבהצטברותן מבססות את חלקו המרכזי של אוחנה בפרשת זיוף המסמכים והצגתם בפני הרשויות, ואת השותפות המלאה שהיתה לו בפעולות הזיוף שבוצעו בידי רחל לב:

טיב הקשר בין אוחנה ללב

(א) אוחנה הורשע ב-1983 בפסק דין סופי בעבירות סחר בסם מסוכן. מאז הרשעתו לא נח ולא שקט בנסיונותיו להוכיח את חפותו. אין חולק, כי בין אוחנה ללב נקשרו יחסים אישיים הדוקים, שהיו בעלי אופי רומנטי. על אהבתה העזה של רחל לב לאוחנה מרחיב פסק הדין כהסבר למוטיבציה חסרת הגבולות שהניעה את לב לסייע לידידה ביוזמתו לטהר את שמו. אוחנה הודה בבית המשפט בקיומם של יחסים אינטימיים בינו לבין לב בתקופה מסוימת, ובית המשפט לא האמין לו שיחסים אלה היו נחלת העבר בעת הארועים נשוא פרשה זו (פסקה 103 לפסק הדין). מדבריו של אוחנה בעדותו ובהודעותיו עולה כי הוא היה מודע לרגשותיה העזים של לב כלפיו, ולהיותה מונעת מאהבה והערצה אובססיבית כלפיו, שהניעה אותה בנכונות חסרת גבולות להתגייס למאבק עבורו (פסקה 114 לפסק הדין). וכך אומר אוחנה בהודעתו במשטרה:

”יש לה אובססיה כלפי. היא מעריצה אותי יותר מכל דבר אחר. זה כואב לי לחשוב, אבל בהחלט יתכן שאם המסמכים יתגלו כמזוייפים, זה המניע למעשיה” (הודעת אוחנה 7 א' עמ' 3 מתוך ת/29).

בית המשפט קובע כי במעשיה, לב הונעה מתוך מוטיבציה רגשית חזקה כלפי אוחנה, כאשר הציעה לפעול למענו לשם טיהור שמו.

(ב) אוחנה ניצל עד תום את נכונותה ללא סייג של לב לסייע לו, ”מה שמחזק את התיזה לפיה שיחק בה אוחנה ככלי בידיו ולא שם את טובתה שלה בראש מעייניו” (פסקה 115 לפסק הדין).

(ג) על פי ממצאי פסק הדין, אף שאוחנה לא תמך בלב תמיכה כלכלית רצופה, הוא רכש בעבורה מכשירים שונים שבאמצעותם נתאפשרו פעולות הזיוף הענפות - מכונת צילום, מכונת פאקס, ומחשב. בית המשפט קמא מצייין:

”אין חולק, כי אוחנה סיפק לרחל כלי עבודה דוגמת מכונת צילום, מכשיר פקס ומחשב, וכן תיגמל אותה מדי פעם כלכלית (קניית מכונות; ביקש הלוואות בשבילה מחבריו, ומוראלית)” (פסקה 136 לפסק הדין).

אוחנה כמספק ללב את מלוא המידע והנתונים הנדרשים לצורך עריכת המסמכים המזוייפים

(ד) רחל לב יוצרת בבית היוצר שלה, בכלים שאוחנה סיפק לה, מסמכים מזוייפים רבים, המתיימרים להיות ערוכים על ידי גורמים רבים ושונים במשטרה ובתביעה. לצורך עריכת מסמכים אלה ההולכים אחורנית כ-15 שנה, נדרשת בקיאות לא מעטה במכלול הפרטים הרלבנטיים למועד שבו הורשע אוחנה בעבירות הסמים, ובכלל זה במערך ממלאי התפקידים במשטרה, בפרקליטות ובבתי המשפט דאז, בתחילת שנות ה-80. רחל לב כלל לא היתה בתמונת האירועים בתחילת שנות ה-80, וכילידת שנת 1963, היא היתה נערה כבת 18 כאשר אוחנה הועמד לדין בעבירות הסמים. גם לתחקירנית טלוויזיה, מוכשרת ככל שתהא, ובעלת מוטיבציה אדירה ככל שתהא, נדרשת הכוונה ברורה ומפורטת של יודע-דבר, כיצד לבצע מערך זיופי מסמכים כך שתתקבל, על פני הדברים, תמונה אותנטית לכאורה, המערבת נושאי תפקידים במערכת שפעלו בתקופה הרלבנטית. לב לא היתה יכולה לפעול לביצוע מערך הזיופים בלא שאוחנה יספק לה נתונים רבים ומידע שהיה בידיעתו המיוחדת בלבד. לא יכול להיות ספק כי אוחנה שימש מקור ראשי ממנו שאבה לב את המידע והפרטים שנדרשו לצורך בניית מערך הזיוף. בעדותו במשפט בחקירה הנגדית אומר אוחנה (פרוטוקול עמ' 1307):

”ש. כל מה שידעת... הכל אתה ספרת לה.
ת. זה הגיוני. היא היתה גם חקרנית ושואלת, ונכנסת לפרטי פרטים, כן;
ש. וכל מה שתארת באזניה את מה שהיה, הכל מצא את ביטוי אח”כ במסמכים, נכון?
ת. פחות או יותר, כן.
ש. אז אפשר לומר שבעצם אתה הזנת אותה במידע שאח”כ מצא ביטוי בתוכן המסמכים שהיא הביאה לך?

ת. זה טבעי, אם היא התחקירנית שלי, אז הזנתי אותה בכל מה שידעתי.
... זה שהיא ידעה את כל הסיפור, היא ידעה ממני, כמובן".
(הדגשות לא במקור).

ידיעת מכלול הפרטים ביחס לבעלי התפקידים במערכת שנימנו בתחילת שנות ה-80 על מקבלי ההחלטות ומבצעייהם בקשר להעמדתו לדין, היו בידעתו האישית של אוחנה. אין לתאר כי במבצע זיוף שכל עיקרו להשיג את טיהור שמו, נמנע אוחנה מלשתף פעולה, לספק פרטים, ולהתוות כיווני פעולה למי שאמורה לטפל בביצוע הטכני של העבודה בעבורו. והוא אכן מודה בעדותו כי סיפק ללב את מכלול הפרטים שאיפשרו את פעולתה.

הזרמת כל המסמכים המזוייפים מלב לאוחנה בסמוך לאחר עריכתם, ותיוקם אצל אוחנה

(ה) תעשיית זיוף המסמכים בידי לב נעשתה תוך שהיא מזרימה לאוחנה כל מסמך מזוייף שהיא מייצרת בסמוך לאחר ייצורו. הוא מקבל לידיו את המסמכים באופן שוטף, מעיין בהם, בוחן אותם, מצלם אותם, ובעזרת מזכירתו זהבה, מתייק אותם בסדר מופתי בקלסרים הנמצאים ברשותו. יש לו קלסרים בביתו, ויש לו קלסרים במסעדה שבבעלותו בטבריה. יתר על כן, חברו איש העסקים ליפמן מקבל מידיו כל מסמך שנשלח מלב, ונשמר אצלו עותק נוסף מכל החומר (פסקה 68 לפסק הדין). אוחנה עוקב במעקב צמוד אחר כל פרט בפעולתה של לב, והוא מקבל לידיו את כל פירות יצירתה, ומחזיקם ברשותו, תוך דאגה לכך שיהיה גיבוי למסמכים לפחות בהעתק נוסף אחד אצלו, ובהעתק מלא נוסף אצל ליפמן.

מופרכות המסמכים על פניהם

(ו) מופרכות תוכנם של המסמכים המזוייפים, במיוחד אלה שהועברו לרשויות התביעה בגל השני והשלישי והאבסורד הבולט מתוכם, אינם מתיישבים עם אפשרות כי אוחנה היה משולל ידיעה ברורה על היותם מסמכי כזב. מסמכי השופט הבכיר, הפנקס של השופט הבכיר, התכתבות השופט עם עו"ד איטה קציר, מסמכי עו"ד חוטר ישי ותשלום עו"ד חוטר ישי לאיש המשטרה הבכיר אלכס איש שלום; מזכרי אנשי המשטרה המעלים פרשיות שחיתות כגון הברחת סימונה בן לולו לחו"ל; וסיפוריה ההזויים של רחל לב כיצד הגיעו חלק מהמסמכים לרשותה - למשל, בדרך של קבלת מסמכים מיצאנית מרח' הירקון בתל-אביב ומאסיר מכלא רמלה, שפרץ על פי

הגרסה ב-1981 למכונתו של השופט ולקח עמו מכתבי אהבה שנשמרו בה - כל אלה לא יכלו לעלות בקנה אחד עם אפשרות כי אוחנה האמין לאמיתותם ולתוכנם.

התייחסות המסמכים לאוחנה בלבד מבין 70 מופללים אחרים במבצע "ניקיון העמקים"

(ז) מתוך 70 המופללים במבצע הסמים "ניקיון העמקים" בתחילת שנות ה-80, שבמסגרתו נשפט והורשע אוחנה בעבירות הסמים, כל המסמכים שהוצגו בידי לב לרשויות התייחסו אך ורק לעניינו של אוחנה. לא הועלה כל הסבר מצדו של אוחנה הכיצד יתכן כי אם נרקמה בשנות ה-80 עלילת כזב שבה "נתפרו" תיקים לעשרות נאשמים על לא עוול בכפם, כל המסמכים, בלא יוצא מן הכלל, שהועברו לרשויות בידי לב התייחסו אך ורק אליו ולא לכל מופלל אחר. ואם רק הוא נפל קורבן לעלילת כזב, מדוע הפך הוא להיות קרבן יחיד כזה, ולא מורשעים אחרים? לאל הפתרוניס.

אין צריך לומר, כי לא הובא כל הסבר מדוע הרשויות בקשו להפליל דווקא אותו ולא נאשמים אחרים, כ-70 במספר, שהופללו ביחד עמו. אוחנה ידע אל נכון כי 70 המופללים בפרשה הופללו על ידי אותו סוכן משטרת, וחרף זאת, לא נמצא, ולו מסמך אחד, שהתייחס למופלל אחר. גם מטעם זה, מופרכותם של המסמכים שיוצרו בידי רחל לב היתה נהירה על פניה, בודאי לאוחנה שהיה בקי יותר מכל אדם אחר בכל פרטיה של הפרשה.

הרחקת הקלסרים מידי המשטרה עם פתיחת החקירה בענין הזיוף

(ח) כאשר הגיעה השמועה לאזניו של אוחנה כי המשטרה פתחה בחקירה במעשי הזיוף וכי היא בדרכה לערוך חיפוש בביתו, הוא הורה בדחיפות לחבריו להרחיק באופן מיידי את קלסרי המסמכים המזוייפים הן מביתו והן מהמסעדה שבבעלותו בטבריה. חלפו מספר ימים עד שהוא נענה בלית ברירה לדרישת המשטרה להעביר את הקלסרים לידיה. בעדותו בחקירה ראשית אומר אוחנה בהקשר לכך (עמ' 870-1 לפרוטוקול) (פסקה 50 לפסק הדין):

"אני מתקשר לעו"ד גלזר ביום ששי בצהריים הביתה... ואז אמרה לו, יחיעם רוצה לדבר איתך, ואז שמעתי ברקע שאמרו - אסור לו לדבר עם אף אחד. סגרת את הטלפון, נכנסתי לאוטו, אמרתי להורוביץ שלום, ואמרתי שאם הם באו אליו הביתה אז זה סוף העולם. הגענו ליד ראש פינה, מילאנו דלק, ונחי עוד פעם עונה לטלפון

שלי, ואז מתקשרת אשתי ואומרת - שוטרים בבית, חיפושים. ואז אמרתי זה באמת סוף העולם. המחשבות שלי היו שרוצים לתלות אותי, שממאשים הפכתי לנאשם... אני אומר שאם עשו את מה שעשו, הם הולכים לקבור אותי, ולכן קודם כל אני צריך לקבור את החומר הזה. אמרתי שאם באו לעשות חיפוש אצלי בבית, אצל גלזר, אצל קצ'ה, והבנתי שכבר לקחו אותם לחקירות והפיצו שהכל מזוייף, אז אני רוצה להגן על מה שאספתי בעמל רב, ולכן צלצלתי ובקשתי שיקחו את זה הצידה, כדי שהמטרה לא תתפוס ותעלים לי את החומר, כפי שהעלימו חלק מהניירת שהיתה שם. בקשתי מחברים שיוציאו את החומר החוצה. בקשתי ממנחם שיקח את הקלסרים ויחביא אותם עד להוראה חדשה" (הדגשה לא במקור).

לכך יש להוסיף כי אוחנה גם אינו מתייצב לחקירה משטרתית כשהוא נדרש לכך, אלא משתהה גם בענין זה (פסקה 70 לפסק הדין). הברחת הקלסרים ואי-התייצבות מיידית לחקירה משטרתית עם דרישה, מבטאים תחושת אשם ברורה של אוחנה בנוגע לפרשה כולה, ובמיוחד לכזב שבמסמכים העומד להיחשף בפני המשטרה. שהרי אם המסמכים תקינים, מדוע להגדיר את החקירה שנפתחה כ"סוף העולם" ומדוע "לקבור את החומר" ולהסתירו מפני המשטרה?

עדות זו של אוחנה ביחס לתחילת החקירה המשטרתית בפרשת הזיוף והעלמת קלסרי המסמכים על ידיו אינה מתיישבת עם טענתו כי לא ידע בידיעה ברורה כי המסמכים מזוייפים. טענת ההגנה שהעלה לאחר מכן, כמחשבה לאחר מעשה, כי הרחיק את הקלסרים כי רצה לתת להם גיבוי בהעתקים מחשש שהמשטרה תעלים או תשמיד אותם הינה מופרכת מעיקרה, שכן על פי קביעות פסק הדין, בידי אוחנה היה לפחות עותק נוסף אחד של כל המסמכים, ולידידו ליפמן היה עותק שלם מכל המסמכים שכולם הועברו אליו במהלך השנים. לפיכך, לא היה צורך אמיתי במתן גיבוי נוסף לחומר (פסקאות 78, 80, 81 לפסק הדין). פועל יוצא מקביעות אלה הוא כי הסתרת קלסרי המסמכים מידי המשטרה נועדה לשבש את חקירתה בענין שהיה כרוך, בידיעתו של אוחנה, במסמכים מזוייפים, ובחששו כי מערך הכזב עומד להתגלות והסיכון להפללתו עומד להתממש. העובדה כי מספר ימים לאחר מכן הועברו הקלסרים ממערכת "מעריב" למשטרה איננה עומדת בסתירה לכוונת השיבוש בימים הראשונים. הידיעה על פתיחת החקירה ועל דרכה של המשטרה לתפוס את קלסרי המסמכים המזוייפים הבהילו את אוחנה עקב ידיעתו הברורה על הכזב שבמסמכים, ונוכח

העובדה כי המשטרה עלתה על עקבות הכוזב, ולאור החשש מפני הפללתו ההולכת וקרבה.

הפאסיביות של אוחנה בקשר עם הרשויות

(ט) התנהלותו של אוחנה כלפי הרשויות עימן ניהלה לב מגעים לצורך קידום המהלך של ביטול הרשעתו, הינה תמוהה ביותר, ולא ניתן לה כל הסבר סביר. קובע בית המשפט קמא כי אוחנה עצמו לא נכח באף אחת מהשיבות שרחל לב קיימה עם גורמי מח"ש, והוא הדין בישיבות שנערכו בינה לבין אישים שונים באותו ענין, ובכלל זה עם היועץ המשפטי לממשלה. בכל הדיונים הללו, פרט לפגישה עם חה"כ חנן פורת, השתתפה לב בלבד, ואילו אוחנה הציב את עצמו מאחורי הקלעים, וזאת למרות שהמהלך כולו היה מכוון ומתועל למטרה אחת ויחידה: להגשים את מאווייו שלו להביא לביטול הרשעתו. הפאסיביות הכמעט מוחלטת של אוחנה בכל הקשור במפגשים שנערכו עם נציגי מח"ש ונציגי התביעה הכללית והצבתה של לב בלבד כנציגתו במפגשים אלה אינה מתיישבת כלל ועיקר עם מי שטוען באופן אמיתי לחפותו במהלך שנים, ופותח במסע נרחב לטיהור שמו, ומציג לרשויות מסמכים רבים שהוא מאמין באמיתותם, המערבים אישים שונים במערכת אכיפת החוק בתפירת תיקים לנאשמים, ובכללם הוא עצמו.

ומקשה בענין זה בית המשפט עצמו (פסקה 133):

"אם אכן מדובר במפעל חיים, ברצון עז של אוחנה לטהר את שמו גם לאחר שריצה עונשו; ואם אכן "מרוב" שסמך על רחל, לא מצא לנכון לפקח עליה או למדוד צעדיה; ואם אכן קיבלה מסמכים שמסרה לידי "as is" כתורה מהר סיני, למה לא התעניין? למה לא הושפעה התנהגותו מהממצאים שהעלו המסמכים; למה לא יצר קשר עם "הסוכנים החשאיים" גיורא לב וקירש שסייעו לו מבלי שביקש? למה לא התערב במשא ומתן לקבלת הפיצוי המגיע לו מחוטר ישי לפי סברתו? למה לא הגיע אף פעם לפגישה עם היועץ המשפטי לממשלה, אף על פי שידע שהלה מעונין להיפגש עמו? למה הורה לרחל להשמיט חלק מאחת הקלטות? למה מיהר להסתיר את הקלסרים מידי המשטרה, ולהחביאם אצל מקורביו מרגע שנפתחה החקירה כנגדו? ועוד כהנה וכהנה תהיות לי המתעצמות לאור הנחותי הבאות".

וממשיך בית המשפט ומקשה, כשהוא אינו מצליח ליישב את התמיהה מדוע, לא זו בלבד שאוחנה נתן ללב לבצע את כל העבודה "הלבנה" ו"השחורה" הקשורה

בזיוף המסמכים, שתכליתה היחידה היתה להגשים את מאבק חייו לטהר את שמו, אלא שבחיי היומיום כמעט לא הושפע מהתגליות הסוערות שהזדקרו מדפי המסמכים. אומר על כך בית המשפט (פסקה 133):

”מדוע מלחמתו העיקשת הנטענת על סמך אמונתו במסמכים, מול שקיטתו המשמימה על השמרים בחיי היומיום מצטיירות בעיני כ”אחת בפה ואחת בלב” למה לא עשה אוחנה ”שמיניות באויר” כדי שיצליח במשימתו האחת ויחידה, ולא ליווה את רחל בכל צעד ושעל שפסעה בדרכו, במהלך שלוש השנים המדוברות? איך זה שלא יגע ויזע, ועשה ופגש (למעט שלוש פעמים ספורות), עם כל מערכת קשריו המסועפת ורק ישב וחיך?”.

השאלה מתחדדת בעיני בית המשפט לאור מסמכים אבסורדיים במיוחד בתוכנם אשר גם הם לא עוררו את אוחנה להגיב; וקובע בית המשפט כי לא יושבה הסתירה המהותית בין אמונתו הנטענת של אוחנה באמיתות המסמכים, לבין התנהגותו הפסיבית לענין המפגשים עם הרשויות שהמגעים עימן נועדו להגשים את תכניתו – להביא לביטול הרשעותיו בעבירות הסמים.

א-העברת המסמכים לבדיקת אמיתותם חרף מצג של אוחנה כי פיקפק באמינותם

(י) במסגרת העמדת הפנים של אוחנה לפיה, כביכול, נתקיים חיץ המפריד בינו לבין פעולות הזיוף של לב, אומר אוחנה בהודעותיו במשטרה כי היו מקרים שבהם ”פקפק” במסמך זה או אחר, וכי חשדותיו הופרכו על ידי מסמכים נוספים, ולכן מעולם לא שלח אף מסמך ”חשוד” לבדיקה, אם כי, לדבריו, חשב לשלוח מסמכים לבדיקה בחו”ל (הודעה 7/1 עמ’ 10 עד 13, הודעה 7/1 עמ’ 3, הודעה 7/1 עמ’ 7; פרוטוקול עמ’ 6-890) לדבריו, אמר לעו”ד גלזר כי כדאי לבדוק את המסמכים, אולם אלה מעולם לא נבדקו שכן, אוחנה ידע אל נכון את טיבם של אותם מסמכים, והבין הבנה מלאה מהי רמת אמיתותם (פרוטוקול עמ’ 1207, 1103; 1018-9; 852; 1220; פסקה 135 לפסק הדין). אוחנה מעולם לא העביר מסמך כלשהו לבדיקה, שכן ידע בבירור כי מדובר במערך מסמכים מזויף ולכן לא נדרש באופן אמיתי לברר את שאלת אמיתות המסמכים. כשמזימתו של אוחנה בפרויקט הזיוף התגלתה, והוא ביקש לבסס קו הגנה לפיו לא היה מבצע בצוותא עם לב, הוא העלה בעדותו, בעורמתו כי רבה, גם אמירות לפיהן חשד לא אחת שמסמכים כאלה ואחרים אינם אמיתיים; אך כנגד זה, לא עשה דבר כדי לברר את חשדותיו, כביכול, והניחם הצידה, שכן חשדות אלה לא היו חשדות אמת; האמת על דבר הכזב במסמכים היתה ידועה לו היטב. וכך הוא אומר:

ש: מה עשית במהלך כל התקופה הזו שבה רחל אוספת מסמכים? מה עשית על מנת לאשש מבחינה מדעית את התקפות שלהם?

ת: נהגתי לפי יעוץ משפטי של עו"ד גלזר, כל דבר חשוב שהתקבל שאלתי אותו. היתה כוונה לשלוח את זה למכון מסוים באנגליה כדי לבדוק, אבל ברור שפעלתי לפי יעוץ שלו. אחר כך כשמסרתי את המסמכים למח"ש ואמרתי מי יותר טוב ממח"ש לבדוק מסמכים, ומעולם הם לא אמרו לי מסמך אחד או נייר או משהו או מילה, כי הם היו צריכים. למי מסרתי? מסרתי דולרים לבנק ישראל, ואם הם לא בסדר הם צריכים להגיד לי.

ש: תאמר לי, מי בדק מטעמך את נושא המכונים של הבדיקה? מישהו מטעמך בוודאי בדק את זה.

ת: לא, אני אמרתי לגלזר: תשמע, אני חושב שכדאי שנבדוק את המסמכים האלה ואני מאמין שיש מכונים כאלה בעולם. הוא אמר: יש, כשיגיע הזמן נבדוק. ברגע שמסרנו למח"ש את המסמכים אז מי יותר טוב ממח"ש לבדוק את המסמכים?

ש: למה סברת שיש לבדוק את המסמכים?

ת: למה סברתי? מה זאת אומרת למה סברתי?

ש: למה סברת שיש צורך בדבר?

ת: כי אני רוצה להיות בטוח בכל מה שאני עושה. אם אני פועל כל כך הרבה שנים כדי להשיג את החפצות שלי, אני רוצה שכל צד יהיה מאושש ומחוזק וברור.

ש: מה עורך בך את הספק שמא צריך לבדוק את זה?

ת: יש שם מסמכים מדהימים בתוכנם, ממש מדהימים, אז אני רוצה להיות בטוח במאה אחוז.

ש: אבל תראה, המסמכים המשיכו להיות מדהימים גם אחרי שמסרת אותם למח"ש.

ת: נכון.

ש: ולמה לא המשכת במימוש כוונות הבדיקה בחו"ל?

ת: מרגע שמסרתי למח"ש מסמכים, אמרתי זה עבודה של המשטרה כבר, זה לא עבודה שלי. עד רגע שמסרתי, היו שיחות עם גלזר לשלוח, לבדוק, לא לשלוח. אבל ברגע שנתתי למשטרה שהיא הגוף הגבוה המוחלט לבדוק את הדברים האלה, אז נשמע להוראותיו.

ש: אני מניח שישבת וציפית לקבל מהם הודעה, המסמכים מזויפים או המסמכים לא מזויפים.

ת: אם משהו היה לא בסדר, ברור שהייתי מצפה שיזמינו אותי ויגידו לי: אדוני, המסמך הזה מזויף, מאיפה הבאת אותו בדיוק?

מה זה, תיקח את זה בחזרה או אני לא יודע מה.

ש: אבל לא קיבלת הודעה כזאת.

ת: הפעם הראשונה זה רק מהעיתון "ההדגשות אינן במקור. עמ' 890-891 לפרוטוקול).

אין צריך לומר כי לא רק שהמערער לא מסר אף מסמך לבדיקה בידי גורם פרטי, אלא גם מסירת המסמכים למח"ש לא לוותה בבקשה מפורשת מצידו כי אמיתות המסמכים תיבדק, או כי יושם לב להיבט זה בבדיקת החומר. בבית המשפט, לצורך ביסוס תיזת ההגנה בדבר קיום חיץ המפריד בינו לבין פעולותיה של לב, העלה טענה בדבר קיום חשדותיו לאמיתות המסמכים - טענה שלא היה בה ממש. שכן היתה לו

ידיעה ולא חשד, בדבר הכזב שבמסמכים. ידיעתו הממשית של המערער ביחס לטיב המסמכים נלמדת גם מהדברים המפורטים להלן:

פרשת עו"ד חוטר-ישי

(יא) עו"ד דרור חוטר-ישי ייצג את אוחנה בהליך שבו הורשע בעבירות הסחר בסם בשנת 1981. המערער טען כי לעו"ד חוטר-ישי היה תפקיד מרכזי בהפללתו המכוונת בפרשת הסמים. לשיטתו, נודע לו מאיש משטרה שפרש, כי חוטר-ישי "חתך" קטע מקלטת וידאו שהוכיח את טענת האליבי שלו, וכי עניין זה נודע למשטרה ולפרקליטות. על פי הטענה, הפרקליטות מצידה ערכה "עיסקה" עם חוטר-ישי, לפיה הוא ינהל משפט "מינורי" (לגישת המערער, המשמעות היא שהוא יפעיל את ההגנה בצורה מינימליסטית, ולא יפריע להרשעת המערער - עמ' 924 לפרוטוקול). בתמורה לכך התחייבה, לכאורה, התביעה לחשות בפרשת עריכת הקלטה. בהמשך, לגרסת המערער, "התברר" לו, כי חוטר-ישי העביר שלמונים לאנשי משטרה בתמורה לשתיקתם (עדותו הראשית של המערער, בעמ' 844 ו-851 לפרוטוקול). המערער טען כי ראיה שתאשש תיאוריה זו, תהיה בעלת חשיבות קריטית עבורו. ואמנם, לאחר היכרותו של המערער עם רחל לב, החלו "להגיע" לידי, לדבריו, מסמכים אודות הפרשה, עליהם חתום, כביכול, עו"ד חוטר-ישי, המבססים את חשדותיו באופן שאינו משתמע לשתי פנים. כך, למשל, הגיע מזכר ש"כתב", לכאורה, עו"ד חוטר-ישי בתאריך 25.11.1980 לתובעת המחוזית בתיק הסמים של המערער, עם העתק לפרקליטות המדינה. במזכר זה מבקש חוטר-ישי לשמור על "הגינות מקסימלית בעקבות כל פרשת 'הסרט' והמצב המביך אליו נקלעתי"; לכן, למרות התחייבותו ל"משפט מינורי", הוא סבור כי יש לשמור ביניהם על כבוד הדדי כדי למזער את הפגיעה במערער. בנוסף לכך, "נמצאו" מעין קבלות, המעידות על תשלומים בסכום נכבד שהעביר, כביכול, חוטר-ישי לקצין משטרה ועל כספים שהוא עודנו חייב להעביר לו. על רקע דברים אלה, נסקור את התנהגותו של המערער במישור יחסיו עם השר לשעבר, רחבעם זאבי (גנדי) ז"ל, ובמישור יחסיו עם רחל לב.

(1) התנהגות מפלילה של המערער במישור היחסים עם רחבעם זאבי ז"ל

אחד מהאנשים המשמעותיים שליוו את המערער במלחמה על שמו, היה רחבעם זאבי (גנדי) ז"ל. השניים הכירו בשנת 1984, ובשנים האחרונות נקשרו ביניהם יחסי חברות אישית קרובים למדי. הם היו נפגשים אחת לשלושה-ארבעה שבועות, ובפגישותיהם היה המערער "מדווח בלהט רב ובפרטי פרטים... על החיפושים שלו למצוא הוכחות לכך שעשו לו מה שעשו לו..." (עדותו של זאבי, עמ' 471 לפרוטוקול). זאבי נהג

להיפגש גם עם המערער וגם עם רחל לב, אשר הציגו לו "כל פעם את העובדות והפרטים" (שם). באחד המפגשים, סיפר המערער לזאבי אודות המסמכים המוכיחים, כביכול, את חשדותיו כלפי חוטר-ישי, אשר עליהם חתום חוטר-ישי. זאבי העיד כי הדבר "זעזע" אותו, בהיותו מנוגד להערכה הרבה שלו כלפי עו"ד חוטר-ישי, אותו הכיר בנסיבות אחרות. זאבי העיד כי "על זה לא שקטתי, זה הפריע לי מאוד", וביקש מהמערער להעביר אליו את המסמכים "כדי להציג את הטענה". כוונתו של זאבי היתה (בידיעת המערער ככל הנראה) להציג את המסמכים לדוד אפל - שהוא חברו של חוטר-ישי. המסמכים הועברו בידי אוחנה לגנדי, אולם לצורך הפגישה, אפל הפתיע את זאבי, כאשר הביא עמו לפגישה את עו"ד חוטר-ישי. זאבי ציין בעדותו, כי משחוטר ישי הופיע, הוא הציג את המסמכים ישירות בפניו. על פי עדותו של זאבי, "דרור עיין בהם והחוויר, ולאחר מכן אמר - אני לא מזהה את החתימה כחתימה שלי". בחקירתו הנגדית, הבהיר זאבי כי אלו המילים שהוא זוכר, אולם נותר לו "כמשקע" שחוטר-ישי הכחיש גם את תוכן המסמכים (עמ' 476 לפרוטוקול). זאבי העיד כי האמין לחוטר-ישי ואף שיתף בכך את המערער. כפי שיפורט להלן, מתוך פרשה זו צומחות שתי ראיות נסיבתיות, המצביעות, ביחד ולחוד, בכירור, על כך שהמערער ידע בפועל שמסמכי חוטר-ישי מזויפים, כמו גם על פועלם המשולב של אוחנה ורחל לב, בלא "קיר חוצץ" ביניהם, כגרסת ההגנה:

(2) נטילת המסמכים מזאבי על-ידי רחל לב, בשליחותו של המערער

שעה קלה לאחר פגישתו של זאבי עם אפל וחוטר-ישי, הגיעה רחל לב לקחת את מסמכי חוטר ישי בחזרה מזאבי, וזאת בשליחותו של המערער (ייתכן גם, שהמערער בא בעצמו לאספם, ורחל היא שהעבירה קודם לכן את המסמכים לזאבי, בשליחות המערער - עדות זאבי, שם). זאבי מסר את המסמכים, אולם לדבריו: "בהרגשה לא קלה, כי חשבתי על המהירות הזו שאוספים ממני את המסמכים, שהיא בטח מבוססת על חשד של יחייעם, שאני חבר של דרור ואולי חושבים שאני עלול/עשוי למסור לו את המסמכים האלה" (עמ' 473 לפרוטוקול). יצויין כי לאחר שעה קלה נוספת, הגיעו חוטר-ישי עם עורך-דין נוסף לזאבי וביקשו לראות את המסמכים, אך זאבי מסר להם כי המסמכים כבר אינם בידי. לאחר אירועים אלה, שוחחו זאבי והמערער. לדברי זאבי, השיחה הייתה "לא נעימה" ובה הביע זאבי את מורת רוחו על כך שלב ואוחנה הזדרזו לאסוף את המסמכים. המערער מצידו, העיד גם הוא כי "גנדי בשלב מסוים קצת כעס עלי, בגלל שלקחתי את המסמכים בחזרה" (עמ' 960), ועם זאת הוסיף כי הדבר לא גרם לנתק בין השניים. השאלה המתבקשת היא, מדוע, אם הניח אוחנה שהמסמכים אמיתיים, כה מיהר להוציאם מידי חברו, זאבי? מה היה החשש שהניעו לעשות זאת אם לא ידיעה כי מדובר במסמכים מזויפים העלולים לחשוף את מערך הזיוף כולו? משלא ניתן הסבר

אחר ללקיחתם המהירה של המסמכים מידי גנדי, אין אלא להסיק את שמורה אותנו השכל הישר, כי המערער ידע שהמסמכים מזויפים, ומעת שהתברר לו כי גנדי הבין את הדבר, וכי הכזב עומד להיחשף, פעל במהירות כדי למנוע כל פעולה במסמכים כלפי גורמי אכיפת החוק. תקפות ההסבר האחרון מתעצמת, נוכח התנהגות המערער בהמשך הדרך. באופן תמוה ומוזר, למרות יחסייהם הקרובים של המערער וזאבי ועל רקע המחלוקת שריחפה מעליהם, המערער לא עדכן את זאבי בדבר ראיות חדשות ש"הגיעו" כביכול, לידיו, שעשויות היו לתמוך, כביכול, בטענתו בדבר שיתוף הפעולה של חוטר ישי בתפירת התיק הפלילי לאוחנה.

(3) הימנעות אוחנה מעידכון זאבי בראיות מפלילות "חדשות" שהגיעו ביחס

לאמיתות מסמכי חוטר ישי

נושא אמיתות מסמכי חוטר ישי עלה בשיחות נוספות שהיו למערער ולזאבי, בהן ביטא זאבי את אמונו בחוטר-ישי, והמערער מצידו, השיב לזאבי כי הוא נאיבי, וכי אין לקבל את אבחנתו "המטהרת את דרור מהסיפור" (עמ' 473 ו-477 לפרוטוקול). כמו כן, השניים הוסיפו במפגשיהם החבריים, והמערער הוסיף לעדכן את זאבי אודות התפתחויות החקירה. בנסיבות אלו, ההתנהגות הטבעית המתבקשת מצידו של המערער הייתה צריכה להיות, כי ברגע בו יתגלו לו נתונים נוספים המחזקים את הגרסה המפלילה את חוטר ישי הוא ימהר להציגם בפני זאבי כדי לתמוך בגרסתו. אולם, באופן תמוה, המערער נהג אחרת. כאשר הגיע לידיו נתון משמעותי המפליל, לכאורה, את חוטר-ישי, הוא הסתיר מזאבי את דבר קיומו. המדובר בפגישה שנערכה, כביכול, בין רחל, דוד אפל ואנשים נוספים. רחל סיפרה למערער שהפגישה מוקלטת על-ידי מח"ש, ובהמשך העבירה אליו את תמליל השיחה וכן סיכום שהיא ערכה לשיחה זו. מתוך הסיכום שהעבירה עולה, לכאורה, כי דוד אפל (המקורב, כאמור, הן לזאבי והן לחוטר-ישי, ושנכח באירוע הכחשת החתימה) התייחס למסמכים שחוטר-ישי חתום עליהם, ואמר שהם אינם מזויפים. בחקירתו הנגדית, נשאל המערער האם העביר מסמך זה לזאבי כדי לתמוך בגרסת השותפות של חוטר ישי בהרשעת השווא, וכך הגיב:

"ש: ואתה מקבל את המסמך הזה סמוך לפגישה, נכון?

ת: כן.

ש: חזרת לגנדי? אמרת לו - הלו, דרור רימה אותך. הוא אמר לך החתימות מזויפות, אבל הנה אפל אישר את החתימות של דרור?

ת: לא זוכר שצלצלתי לגנדי ואמרתי לו, אבל נפגשנו לעתים קרובות ועדכנתי אותו, לא זוכר בפרטי פרטים. אני יודע רק בענין הזה, שכשהוא אמר לי שחוטר אמר לו שזה לא החתימה שלו, שזה טבעי שבן אדם יגיד זה לא החתימה שלי על מסמך שמרשיע אותו בעבירה כל

כך חמורה. זה מה שזכור לי שדיברתי, שאמר לי גנדי ושעניתי לו.
 ש: מר אוחנה, אני חוזרת על השאלה כי אתה לא ענית לי. אני לא שואלת אותך מה היה בזמן שגנדי הראה את המסמכים לחוטר ישי. שאלתי אותך אם אחרי שקיבלת את המסמך הזה, חזרת לגנדי ואמרת לו, תשמע, אתה האמנת לדרור חוטר-ישי - וזה גם מה שגנדי העיד פה בבית משפט כפי שאתה זוכר - אבל אני אומר לך, הנה, השותף שלו הודה שהחתימות אמיתיות והוא שקרן.
 ת: לא זכור לי" (עמ' 1202-1203).

עולה מכך, כי אוחנה לא עידכן את גנדי בהתפתחות החשובה של פגישת לב עם אפל. אין זאת כי ידע שמסמכי חוטר ישי מזוייפים, וכי סיפור הפגישה לכאורה בין רחל לאפל לא היה ולא נברא, וכי כל המסמכים הקשורים בכך מזוייפים. חיזוק לכך ניתן למצוא בדברים הבאים:

(4) ויתור על קלטת והסתפקות ב"תימלול" חלקי

התנהגות המערער תמוהה ביותר לא רק במישור היחסים שלו עם זאבי, אלא אף במישור יחסיו עם רחל, כפי שתיארם. אין צריך לומר, כי תוכן פגישתה "המוקלטת" של רחל עם אפל היה בעל חשיבות מרכזית עבור המערער. מסיכומי הפגישה ומהתמליל עולה, לכאורה, כי רחל הטיחה באפל את "מעללי" שותפו חוטר-ישי כנגד המערער, ואילו אפל בתגובה, לא הכחיש את הדברים, אלא ניסה לשחד את רחל שתפסיק בפעולותיה למען המערער, ושתצטרף לשורותיו שלו ושל-חוטר-ישי, שהם אלה ש"שולטים על השלטון". בנוסף, בסיכום השיחה שערכה רחל, צויין, כאמור, כי אפל אישר שחתימת חוטר-ישי על המסמכים שראה אצל זאבי, אמיתית היא. המערער העיד, כי ביקש מרחל לשמוע את קלטת המפגש, אולם זו דחתה אותו בלך ושוב, עד שלבסוף העבירה לידיו את תמליל ההקלטה. לדבריו, התמליל סיפק אותו, והוא פסק לדרוש ממנה לשמוע את ההקלטה. כך תיאר את הדברים בחקירתו הראשית:

"אח"כ שהפגישה הסתיימה אמרתי איפה הקלטת, והיא אמרה שממשרד המשפטים מתמללים אותה ויתנו לה אותה, ועוד פעם אני מבקש והיא אומרת שמשרד המשפטים עוד איתה, ואז אני מתחיל קצת לכעוס, ואז מגיע אלי פקס עם תמלול מילה במילה, ארוך, דודו, חוטר ורחל, מסודר ומודפס. כמובן שאני כבר לא צריך לשמוע את הקלטת אם אני מקבל ממשרד המשפטים תמלול".

הקושי בתשובה זו, הינו בכך, שראשית, למרות שהפגישה ארכה על פי המסמכים ועל פי עדותו של אוחנה כחמש שעות, אורך התמליל קצר משני עמודים וחצי, ומתאר שיחה של דקות ספורות בלבד; שנית, כתמליל לא מופיעים פרטים מהותיים המתוארים בסיכומי השיחה, ובהם, שרחל הטיחה בפני אפל ששותפו "מכר" את המערער בשנת 1980, ואישורו של אפל שחתימת חוטר-ישי על המסמכים היא אמיתית. לגבי אורך התמליל, השיב המערער כי ייתכן שנאמר לו שהועבר הקטע הרלוונטי בשיחה בלבד (עמ' 1199 לפרוטוקול. האמירה נתמכת באמור בסיכומי הפגישה). עם זאת, באשר לפערים בין סיכומי הפגישה לבין התמליל, לא היה למערער כל הסבר ברור: "ההסבר שקיבלתי, שזה מה שהיא קיבלה ממשדד המשפטים. אם עוד פעם, אם רק את המסמך הזה יש, אני לא יודע אם יש עוד" (עמ' 1200 לפרוטוקול), וכן: "זה התמליל שקיבלתי. מה שהיא אמרה לי, זה מה שהיא קיבלה ממשדד המשפטים, ולא שאלתי את עצמי שאלות כי גם כך סיפרו לה שזה מסובך להוציא את התמליל הזה..." (עמ' 1204 לפרוטוקול). בנסיבות הנדונות, תשובת המערער לפיה "כמובן שאני כבר לא צריך לשמוע את הקלטת אם אני מקבל ממשדד המשפטים תמלול" - אינה הגיונית ואינה מעוררת כל אמון. אדם הנחוש להוכיח את חפותו, שאף העיד במפורש שאי-קבלת קלטות השיחה הכעיסה אותו, לא היה מסתפק בתימלול קצרצר החסר את הפרטים המהותיים החשובים להוכחת צדקתו. לפיכך, אף כאן, בהיעדר הסבר אחר מחומר הראיות, אין מנוס מלהסיק את שמתחייב מהשכל הישר ומניסיון החיים - והוא שהמערער ידע כי מדובר במסמכים מזוייפים אודות פגישה שמעולם לא נתקיימה.

זיוף הקלטת הערוכה

(יב) אדן נוסף המחזק את מעורבות המערער במעשי הזיוף ואת מעמדו כיוזם פעולות מרמה, וכמפעיל של רחל לב, קשור בפרשת הקלטת, שבמסגרתה הורה אוחנה לרחל לב לערוך קלטת טרם הגשתה למח"ש. פרשה זו, מצביעה על השתתפות אקטיבית של אוחנה בזיוף אחת הראיות, והיא מהווה אחת הראיות הנסיבתיות שבאמצעותן ניתן להבין את אופי מעורבותו בפרשת זיוף המסמכים והשימוש בהם. המדובר בהקלטת שיחה אמיתית שביצעה רחל עם עמוס סבג, אשר היתה, למעשה, הראיה הראשונה שסיפקה רחל בעניינו של המערער. עמוס סבג שימש כסוכן סמוי שפעל עבור המשטרה במבצע "ניקוי העמקים" בשנות השמונים, שבמסגרתו הורשע אוחנה. זמן קצר לאחר ההרשעה, מסר סבג תצהיר ממנו עולה כי העדות שמסר במשפט שהביאה להרשעת אוחנה, הייתה עדות שקר, וניתנה לבקשת המשטרה. הראיה נבחנה במסגרת ערעור שהגישו פרקליטיו של אוחנה לבית המשפט העליון, ובו בקשה לחקור מחדש את סבג (ב"ש 379/82). בית המשפט העליון דחה את הבקשה, תוך שהביע חשש כי משפחתו

של אוחנה שילמה לסבג סכום כסף נכבד בתמורה לשינוי עמדתו. בשנת 1996, רחל לב פנתה לראיין את סבג, והקליטה את שיחתם. בהקלטה טוען סבג, בין היתר, כי אכן, באותו מקרה, היה המערער חף מפשע, וכי הוא גרם להפללת שווא שלו. קלטות השיחה היו מביין המוצגים הראשונים שהועברו למח"ש, ובגינם הואשם המערער ולב בפרט האישום הראשון. כיום, אין עוד מחלוקת עובדתית, כי מהקלטת שהועברה למח"ש הושמטו ארבעה קטעים, שבהם אמירות המזיקות למערער (וכן שהיא נקטעת לפני סיומה האמיתי). אין גם מחלוקת, שהמערער הורה לרחל להשמיט לפחות קטע אחד, כאשר המקור המלא נותר בידיו, וכי במסירת הקלטת הערוכה למח"ש לא הודיע לגורמי הרשות כי הקלטת נערכה כאמור. לטענת המערער, הוא לא צפה בהקלטה, אלא הורה טלפונית לרחל להוציא קטע שאינו רלוונטי, לדבריו, על-מנת להגן על שמו הטוב של חברו, הרמטכ"ל דוד אלעזר ז"ל, שהוכפש בקלטת; כן טען, שלו היה רוצה באמת להסתיר דבר מסוים, היה משמיד את המקור ולא שומר אותו אצלו. בית המשפט המחוזי דחה את טיעון ההגנה בדבר רצונו של אוחנה להגן על שמו הטוב של הרמטכ"ל לשעבר, בפוסקו כי הוא "אינו רציני ואיננו ראוי לאימוץ" (פסקה 138). אוחנה הודה לאחר מעשה בהשמטת "קטע או שניים" מן הקלטת. מעורבותו בהשמטת הקטעים בקלטת מחזקת את הראיות הנסיבתיות בפרשה כולה בענין זיופי המסמכים, ותורמת להבנת היסוד הנפשי שלו.

לא למותר לציין כי, בית המשפט בפסק דינו קובע כי בפועל הושמטו מהקלטת ת/13ב' ארבעה קטעים כדלקמן אף שאין קביעה כי השמטות אלה נעשו בהוראתו של אוחנה:

קטע ראשון: "יחיעם השתמש בסמים, ב"קוק", ובחשיש... היה קשר רומנטי בין אשתו של סבג ליחיעם לפני חתונתה של סבג עם רעייתו".

קטע שני: "יוסף מויאל, כנראה שוטר, סייע למשפחת אוחנה להעלים ראיות במשטרה. פעם נתפס קוקאין 300 גרם; החומר הוחלף לפודרה. פעם נוספת נתפס על ידי המשטרה אקדחו של יחיעם שניתן לאדם שירה במישהו, ודאגו להחליף את האקדח לאקדח פלסטיק".

קטע שלישי: משפחת אוחנה קבלה חומר מוטעה. הם הטעו את העו"ד שלהם חוטר ישי. אם הם הולכים על קו הגנה אחד שמבוסס על אמת אולי היה מזוכה...".

קטע רביעי: "התברר שלמשפחת אוחנה על פי פליטת פה מסייעת עובדת בית המשפט שהיתה מדליפה להם את הלכי הרוח בפסקי הדין...".

עוד נקבע בפסק הדין (שם) כי בקלטת ת/13 א שהוגשה למח"ש הושמטו שני קטעים במהלך עדות סבג: "בקטע הראשון סבג מספר שאוחנה התעסק בפלילים. שלא היה נקי והיה מייבא סמים. כן סגרו לו תיק על 300 גר' קוק בגלל שיוסי מויאל החליף את הסם לפודרה בתחנה. בקטע שני - סבג מספר שישראל טוביה היה מעשן הרבה סמים, ושהיה מתחלק עמו בכסף שנשאר מהקניות המבווימות".

קביעת פסק הדין כי אוחנה על פי הודאתו הורה ללב להשמיט לפחות קטע אחד מאחת הקלטות מצביעה על השתתפות פעילה של אוחנה במעשי הזיוף, ולו במקרה זה (פסקה 138 לפסק הדין).

אי-אמון בעדותו של אוחנה

(יג) מעבר לכל אלה, הערכאה הדיונית לא נתנה כל אימון בעדותו של אוחנה, ומצאה אותו עד שיקרי, ערמומי ומתוחכם (פסקה 104 לפסק הדין). בית המשפט לא האמין לאוחנה באומרו כי היה משוכנע לאורך השנים כי מבצע "ניקוי העמקים" שבו הועמדו לדין 77 נאשמים והורשעו יותר מ-70 נאשמים על פי עדותם של אותם סוכנים משטרתיים (סבג וטוביה) ועל ידי כמה שופטים, נועד כולו על מנת להתנקם בו ולהפליל רק אותו, כדברי בית המשפט, שם:

"כששופט מחוזי, תובעת בכירה, סוכן שהוא עברייני, סניגור מפורסם, קציני משטרה בכירים וזוטרים, פרקליט מדינה וסגניתו, ורבים אחרים - עושים יד אחת, מעבירים ביניהם שלמונים, חוזים, הערות, נשים, הברחות לחו"ל, סחיטות, פיברוקים, עריכה גסה של קלטות וידאו - רק כדי שיחיעם אוחנה, מסעדין מטבריה יורשע עם עוד 72 נאשמים בשתי עבירות של מכירת סם מסוכן".

בית המשפט קובע כי הוא אינו מקבל שאוחנה האמין באמת ובתמים בכל הסיפור הזה, להבדיל מרצונו לנקות את שמו ואת הכתם שדבק בו כלפי משפחתו וחבריו; ומוסיף בית המשפט נתונים נוספים שהביאו לחוסר אימונו בעדות אוחנה: העובדה שכל המסמכים שלב העבירה אליו עוסקים רק בהפללתו הוא, ואין בהם דבר לגבי 70 הנאשמים האחרים שהורשעו בעקבות אותו מבצע; כי כל המסמכים תואמים במדויק את חשדותיו הוא לגבי המעורבים בפרשה, עליהם סיפר בפירוט לרחל לב; כי הודעת רחבעם זאבי ז"ל כי הוא מאמין לעו"ד חוטר ישי לא נטעה בלבו של אוחנה לפחות ספק שיניעו, למיצער, לבדוק את אמיתות מסמכי חוטר ישי במעבדה; כי אדם המעסיק עורכי דין ומנוסה במשפטים יקבל כמות שהם מכתבים של עו"ד חוטר ישי,

חסרי לוגו ומעוטרים בחותמת פרימיטיבית ולא יבין על נקלה שהם לא אמיתיים; ולהסבריו הקלושים של אוחנה מדוע לא נכח באף אחת משיבות מח"ש והישיבות עם היועץ המשפטי לממשלה; ומוסיף בית המשפט (פסקה 105):

"אינני מאמין שהערות המקורבים לו: גנדי ז"ל, עו"ד גלזר שאמר לו על מסמכי חוטר ישי ש"זו איולת"; קצ"ה שהעיר על מבול המסמכים כי "זה יותר מדי טוב מכדי להיות אמיתי" (או משהו בסגנון זה); אחיו דודיק; עו"ד ליבנה, שביקש – אמנם בסוף הדרך – "אלף פעמים" לבדוק את המסמכים; ועוד אחרים – כשהתאריכים על הפקסים ועל "אישור מח"ש" אינם מתאימים למציאות – לא גרמו לאוהנה לעצור, לבדוק, להרהר לרגע, להטיל ספק".

על דרכו הערמומית של אוחנה למד בית המשפט גם מהעובדה שלקח מזאבי ז"ל, באמצעות לב, את מסמכי דרור חוטר ישי תוך שעה קלה בלבד מעת שנודע לו כי זאבי מאמין לחוטר ישי כי המסמכים זוייפו עד אשר בבוא עו"ד חוטר ישי עם עו"ד טוניק לראות שוב את המסמכים ולמסור אותם למשטרה כעבור שעתיים, הם כבר לא היו בידיו של גנדי. ונוסף לכל אלה, האדישות המוחלטת והמופגנת של אוחנה וחוטר מעורבותו בכל ההליכים שהתקיימו בשמו להוכחת חפותו. וכך פירש זאת בית המשפט (פסקה 107):

"שאוהנה ציפה למסמכים, כפי שהזמינם, ועל כן לא התרגש ורוחו לא סערה, עם קבלתם; ושאוהנה נזהר, למן הרגע הראשון, מיציאה ל"חזית" ומנגיעה במסמכים (למעט תיוקם) באופן שיווצר קשר כלשהו בינו לבין המסמכים המזוייפים, שיש בו כדי להחשידו בפלילים; ועל פי התרשמותי – אין מדובר בתסריט דמיוני, אלא בשיטה מחושבת, המתאימה לאופיו ודרך פעולתו של אוהנה. דרך זו מתאפיינת גם באופן הברחתם של הקלסרים בדרך עקלקלה, תוך הימנעות ממענה לטלפונים, פגישה עם עורך דין בתחנת דלק, והעברת מסרים ופקודות לבני החבורה; ומחיקת קטע בקלטת בתואנה שמדובר שם על ידידו המנוח "דדו".

ומסיים בית המשפט ואומר:

"לא האמנתי ליחיעם אוהנה, ולא שוכנעתי לקבל את התדמית שהתאמץ כל כך להציג בפני".

התמוטטות טוטאלית של גרסת "תפירת התיק"

(יד) בראייה שלאחר מעשה, ידוע כיום כי למסעו של אוחנה לטיהור שמו לא היו ידיים ורגליים. מסע טיהור זה הונע לא ממידע אמיתי על כשלים ממשיים כלשהם שנפלו בהליך הפלילי בו הורשע אוחנה בעבירות הסמים, אלא מרצון אובססיבי לנקות את שמו מכתם ההרשעה, אגב הפלתם של ממלאי תפקידים שונים במערכת, על יסוד עלילות שווא שלא היה בהם כל ממש. במבט לאחור, ההנחה המתבקשת מהתמוטטותה של גרסת הרשעת השווא שאוהנה החזיק בה, היא כי הוא ידע והבין אל נכון, עוד בטרם פתח במסע לטיהור שמו, כי אין בנמצא חומר ראיות אמין ואמיתי שניתן לדלותו כדי לבסס עליו את מאבקו. הוא נזקק, אפוא, לשירותיה של רחל לב כדי ל"ייצר" חומר ראיות, יש מאין, ולא כדי ל"אתר" חומר קיים, שלאמיתו של דבר לא היה בנמצא.

מסקנות

13. לאור התפתחות המשפט בעניינה של רחל לב, נעדרה מתשתית הראיות עדות העדה המרכזית שעשויה היתה לשפוך אור על מעורבותו של אוחנה בפרוייקט הזיוף שנועד להוביל לטיהור שמו. אי לכך, נזקקים אנו למערך נתונים נסיבתי שממנו יש להסיק את המסקנות המתבקשות. כאשר נעדר עד מרכזי שעדותו עשויה לשפוך אור על מסכת האירועים, שומה לבחון את הפרשה בבחינה כוללת, ולהציב את השאלה האם מערכת הנסיבות כפי שתוארה מתיישבת רק עם מסקנה הגיונית אחת ויחידה והיא - כי אוחנה היה הכוח המניע והמתמרץ את רחל לב לפעול ליצירת מערך המסמכים המזוייפים כדי לקדם באמצעותם את עניינו להסיר ממנו את כתם ההרשעה; או שמא המערך הנסיבתי של הנתונים עשוי גם לעלות בקנה אחד עם אפשרות כי אוחנה לא ידע שלב מזוייפת את המסמכים, או לחלופין, עצם את עינו לאפשרות זו.

מושכלות ראשונים הם כי ראייה נסיבתית, על פי טיבה, מוכיחה באופן ישיר את הנסיבות ולא את העובדה הטעונה הוכחה, ואילו הליך קביעת הממצא העובדתי נעשה על דרך הסקת מסקנה הגיונית מן הנסיבות שהוכחו בראיות ישירות. רק מקום שהעובדה המפלילה המוסקת מן הראיות הנסיבתיות גוברת באופן ברור והחלטי על כל תיזה עובדתית אפשרית אחרת, כי אז ניתן לומר שהיא הוכחה מעבר לספק סביר. על העובדה המוסקת כאמור להיות בבחינת מסקנה הגיונית יחידה שניתן להסיק בנסיבות הענין, ודי באפשרות קיומה של מסקנה אפשרית אחרת, שאינה רחוקה ודמיונית, כדי להקים ספק סביר שדי בו לזכות את הנאשם (ע"פ 543/79 נגר נ' מדינת ישראל, פד"י

לה(1) 113, 141; ע"פ 6167/99 בן שלוש נ' מדינת ישראל (תק-על 2003(3) 956; ע"פ 9372/03 פון וייזל נ' מדינת ישראל, פד"י נט(1) 745).

עלינו להסיק על מידת מודעותו ומעורבותו של אוחנה בזיופם של המסמכים באמצעות ראיות חיצוניות שאינן אלא ראיות נסיבתיות, ומהן יש לגזור מסקנות עובדתיות המושתתות על שכל ישר וניסיון חיים. יש לבחון, בשלב ראשון, האם מהנתונים הנסיבתיים שלפנינו, כפי שנקבעו בידי הערכאה הדיונית, ניתן להסיק, לכאורה, על דבר מודעותו המלאה ומעורבותו של אוחנה בפרשת הזיופים; בשלב שני יש לבחון את כלל נסיבות המקרה, ובכללן את גרסת ההגנה של הנאשם ולהסיק מתוכם האם נותר ספק סביר במסקנה המפלילה לכאורה המוסקת מהנתונים הנסיבתיים (ע"פ 3158/00 מגדיש נ' מדינת ישראל, פד"י נד(5) 80, 88-93; ע"פ 8827/01 שטרייזנט נ' מדינת ישראל, פד"י נז(5) 565, 523-4; ע"פ 6131/96 מדינת ישראל נ' פרבשטיין, פד"י נו(2) 24, 31-2; ע"פ 497/92 נחום (קנדי) נ' מדינת ישראל, תק-על 95(3) 2068).

הנתונים הנסיבתיים

14. נראה לי כי משקלם המצטבר של הנתונים הנסיבתיים שתוארו לעיל מצביע על מעורבותו המלאה של אוחנה בפרשת זיוף המסמכים והשימוש שנעשה בהם על ידי לב לצורך קידום המסע לטיהור שמו. מעורבות זו מניחה כי לב פעלה בידיעתו, על דעתו, ובשליחותו של אוחנה כפי שהדבר תואר בכתב האישום המתוקן. אוחנה הוא הוגה הרעיון לפתוח במסע לטיהור שמו מכתם הרשעתו, והוא שעמד מאחוריו, והיה הרוח החיה בהוצאתו מן הכוח אל הפועל. הוא זה שגייס את רחל לב לשורותיו של מסע זה, תוך ניצול מעורבותה הרגשית העזה כלפיו, ושעבודה הנפשי הטוטלי לקיום רצונו. לב מצידה הוציאה לפועל את התכנית במובנה הטכני, כשהאמצעים הפיזיים, וההכוונה העניינית, ניתנו לה על ידי אוחנה, אשר סיפק לה את מלוא הפרטים והאינפורמציה שנדרשו לצורך יצירת מערך הזיוף. נוצרה, איפוא, לכאורה, שותפות של מבצעים בצוותא, לקדם תכלית שכל כולה נועדה לשרת את עניינו של אוחנה כשהוא הרוח החיה מבחינת הגות הרעיון, ומי שעוקב בצמידות וברציפות אחר ביצוע התכנית, ובעוד רחל לב מופעלת ככלי שרת בידו, כמריונטה המופעלת בחוטים הקשורים לידו, ומונעת ומקושרת אליו בעבותות של שעבוד רגשי.

מעריך הנסיבות כפי שתואר לעיל אינו מתיישב עם תיאורית "החיץ" או "החומה הסינית" המפרידה בין לב לבין אוחנה. היא אינה עולה בקנה אחד עם ההנחה כי רחל לב פועלת באופן עצמאי ליצירת מערך מסמכים מזוייפים עבור אוחנה, ואילו

הוא, שלמענו בלבד היא פועלת, יושב, וממתין מנגד, בלא לדעת, בלא להתעניין, ובלא לכוון את מעשיה של לב, אלא רק מקבל לידיו כל מסמך המיוצר מתחת ידיה, ומתייך בקלסריו מתוך אמונה באמיתותו. מהנתונים הנסיבתיים, כשהם מתפרשים על רקע ההיגיון וניסיון החיים, מתבקשת המסקנה כי אוחנה היה מעורב בהפעלתה, הכוונתה וקבלת תוצרי פעולתה של רחל לב לאורך כל הדרך, בידיעה מלאה על היות המסמכים מזוייפים. מערכת היחסים האישית-רומנטית בין השניים גם היא אינה מתיישבת עם תיזת החומה המפרידה, כביכול, בין צמד הנאהבים. על רקע יחסי הקרבה המיוחדים, ובהינתן העובדה כי לב פועלת למען אוחנה ולקידום עניינו בלבד, האפשרות כי לב שמרה בסוד מפניו של אוחנה את עובדת זיופי המסמכים, או כי אוחנה "עצם את עיניו" לחשד שהתעורר בו ולא העלה חשד זה בפני לב פן זו תירתע מהמשך פעולות ייצור המסמכים היא מלאכותית ורחוקה מלהתקבל על הדעת. תפיסה זו של מערכת הקשרים בין השניים נוגדת את הראיות הנסיבתיות, ואינה מתיישבת עם מושכלות חיים בסיסיות. לכל אלה יש להוסיף את ניצול אהבתה של לב בידי אוחנה, ונכונותה להתמסר לו ללא גבולות, והפיכתה לכלי-שרת בידו כדי להגשים את תכניתו; את עובדת רכישתו בעבורה "כלי עבודה" שבאמצעותם בצעה את הזיופים, את התמצאותה של לב בכל פרטי מערכות החקירה, התביעה, והמשפט כפי ששררו 15 שנים קודם לכן, שיכלה לנבוע אך ורק ממידע מפורט ומהדרכה שקבלה מאוחנה, את מעורבותו הישירה של אוחנה בהשמטת קטע אחד לפחות מהקלטות הערוכות; את התנהגותו בפרשת מסמכי עו"ד חוטר ישי; את פעולתו לסילוק קלסרי המסמכים מידי המשטרה עם פתיחת החקירה, את הפאסיביות שאפיינה את התנהגותו של אוחנה במפגשים עם הרשויות, ושליחתה של רחל לב לפעול לבדה בעבורו בפניה לרשויות בלא מעורבות ממשית מצדו - כל אלה מצביעים, מצד אחד, על מעורבותו העמוקה של אוחנה בתכנון וביצוע מסכת הזיופים שרחל לב הוצבה על ידו להוציאה לפועל. האפשרות כי מערך זה, שנועד כל כולו לקדם את עניינו, ואת עניינו בלבד, נעשה בלא ידיעתו ושלא בשליחותו, איננה מתקבלת על הדעת, ואינה מתיישבת עם ההיגיון ועם מושכלות חיים ראשוניות.

מצד שני, מסקנה זו מתיישבת היטב גם עם הפאסיביות של אוחנה כלפי הרשויות: ביודעו היטב את עובדת היות המסמכים מזוייפים, הוא, בעורמתו כי רבה, צפה כי אפשרות אי אמיתותם של המסמכים עלולה להתגלות, ולהסתבך לכדי פרשה פלילית חדשה. הוא הציב, איפוא, את רחל לב, ששמשה כלי שרת בידי, כחוד החנית במגעים עם הרשויות, כשהוא מתרחק מזירת הביצוע, ומותיר בידיה את מלאכת זיוף המסמכים, העברתם לרשויות, וקיום הפגישות עם הגורמים המוסמכים. כל אותה עת, אוחנה מצוי בכל פרט שברקע האירועים, ודואג לכך שאם חלילה תתגלה המזימה, יוצר מצג כי ידו לא היתה במעל הזיופים, והאחריות הישירה תיפול על לב, ולא עליו.

ואכן, כאשר המזימה הפלילית התגלתה, זוהי הטקטיקה בה נקטה ההגנה לאורך כל הדרך. אולם טקטיקה זו אינה משקפת את האמת האובייקטיבית ביחס לחלקו בקשר הפלילי, כפי שבפועל התממש. במערך הנתונים האמור, בבחינתו על רקע מושכלות חיים, קשה לקבל את תיזת חיץ ההפרדה בין פעולתה של לב בזיוף המסמכים למעורבותו המלאה של אוחנה בקשירת הקשר הפלילי ובהוצאתו לפועל הלכה למעשה. לכאורה, השניים קשרו יחד את הקשר הפלילי, ופעלו יחדיו למימוש, כאשר לב מבצעת הלכה למעשה, את מלאכת הזיוף והעברת המסמכים לרשויות, בעוד אוחנה מנצח על המלאכה מן הרקע, ונזהר בערמומיותו מלהיחשף בגלוי בפני הרשויות, שמא האמת תתגלה. הוא מעדיף להעמיד בסיכון העיקרי את רחל לב, ולכן מציב אותה בחזית הפעילות, וכך היא נשפטת, מורשעת ונדונה לעונש, בעודה סובלת ממצב נפשי קשה.

מעורבותו של אוחנה בפרשת הזיופים והצגת המסמכים בפני הרשויות תוך שימוש ברחל לב כידו הארוכה לצורך כך, משתלבת לכאורה גם בפרשה האחרת של העלמת קלסרי המסמכים מידי המשטרה. המעורבות במהלכי הזיופים, והידיעה כי מתוויקים בקלסרים שברשותו מסמכים מזוייפים רבים שהמשטרה בדרכה לתופסם, מניעה את אוחנה להרחיקם בשלב הראשון מידי המשטרה, במטרה לעכב את התקדמות החקירה עד שיתברר מה ניתן לעשות הלאה. העובדה כי מספר ימים לאחר ההסתרה מועברים המסמכים בלית ברירה למשטרה אינה מקהה, כהוא זה, את המסקנה העולה מקביעות בית המשפט לפיהן המסמכים הורחקו נוכח הידיעה הברורה של אוחנה כי יש בהם חומר מפליל, שהרי אילו סבר כי המסמכים אמיתיים, ענין החקירה לא היה מדאיג אותו כלל, ולא היה מניע אותו לומר בעדותו כי פתיחת החקירה היתה מבחינתו "סוף העולם", וכי יש "לקבור את המסמכים" מפני המשטרה. טענת ההגנה שהעלה לפיה ההסתרה נועדה להכנת עותק נוסף של מסמכים מחשש להתנכלות המשטרה למסמכים שיגיעו לידיה הופרכה לחלוטין, כשהתברר שישנו עותק מלא נוסף בידיו שלו עצמו, וכן עותק שלם גם בידי ידידו ליפמן.

מכל אלה עולה, לכאורה, כי אוחנה לא חשד באמינות המסמכים. הוא ידע כי מדובר במסמכים מזוייפים שרחל לב ייצרה; לכאורה הוא היה היוזם העיקרי של הקשר הפלילי ובהוצאתו לפועל, כאשר לב מוצבת בחזית פעולות הביצוע. אוחנה השתמש ברחל לב ככלי לביצוע תכניתו; הוא ניצל את חולשתה הנפשית ואת מחויבותה הרגשית הטוטאלית כלפיו; הוא סיפק לה אמצעים טכניים שבאמצעותם בוצעו הזיופים; הוא תמך בה תמיכה חומרית מסוימת בעיקר באמצעות הלוואות שניתנו לה על ידי חבריו, וסיפק לה תמיכה מוראלית; כל המסמכים המזוייפים הועברו אליו ותויקו על ידו; חלק גדול מהמסמכים, במיוחד בגל השני והשלישי, היו מופרכים על

פניהם והזיוף ניכר בהם בכירור; באחד המקרים הורה אוחנה ללב להשמיט קטע מקלטות שנמסרו למח"ש; אוחנה פעל נמרצות להסתרת קלסרי המסמכים מידי המשטרה לכאורה בלא נימוק סביר, אלא עקב ידיעה כי מדובר במסמכים מזוייפים שגילויים עלול להביא להפללתו. והחשוב מכל - "פרוייקט" הזיוף נועד כל כולו לקדם את עניינו הבלעדי של אוחנה - לטהר את שמו, אגב הכתמתם של אחרים. היתכן כי במצב דברים זה ניצבה "חומה סינית" בין אוחנה לבין לב בכל הקשור לייצור המסמכים המזוייפים והצגתם בפני הרשויות?

הקו שבחר בית המשפט ללכת בו, לפיו, כביכול, לא היתה תכנית משותפת ללב ולאוחנה בענין זיוף המסמכים, וכאשר לב ייצרה מסמכים מזוייפים, אוחנה נמנע מלשתף אותה בחשדותיו לגבי טיב מעשיה שמא תירתע מהמשך פעולותיה בהפקת המסמכים, נראה בעיני מוקשה ומלאכותי. על פני הדברים, אוחנה כיוון והדריך את פעולתה של לב, וידע את טיב כל מהלכיה; הוא לא היה צריך להסתיר מפניה דבר, שכן שניהם ידעו אל נכון מהו היעד, ומהי הדרך הננקטת להשגתו.

הגנתו והסבריו של אוחנה

15. כנגד ההנחה המתבקשת לכאורה מהנתונים הנסיבתיים האמורים, המערבת את אוחנה כמבצע בצוותא של מערך הזיופים עם לב, מעלה אוחנה את הטענות העיקריות הבאות:

לפרשת הזיוף:

16. (א) אין מקום להניח כי אוחנה הבין שהמסמכים מזוייפים, כאשר רשויות מח"ש והתביעה הכללית קבלו לידיהם את המסמכים, ובמשך תקופה ארוכה החזיקו אותם ברשותם ולא עמדו על אי אמיתותם. הוא הדין במקורבים שונים אליהם העביר אוחנה מסמכים שונים, אשר גם הם לא הבחינו באי אמיתותם. במצב דברים זה, כך נטען, אין לצפות כי אוחנה יגלה את דבר זיוף המסמכים.

(ב) מנגד, אילו ידע אוחנה שהמסמכים מזוייפים, הרי שיש להניח כי לא היה מהין להעבירם באמצעות לב לרשויות, תוך נטילת סיכון שהזיוף יתגלה, ויפליל את שניהם.

(ג) טענת ההגנה העיקרית של אוחנה בהקשר זה היא כי כל מטרתו בעיכוב העברת הקלטרים למשטרה למשך כמה ימים נבעה מרצון להכין עותקים כפולים של המסמכים מחשש שהמשטרה תתנכל לחומר שנאסף בשקידה כה רבה, ותפגע בו.

זוהי תשובתי לטענות ההגנה האמורות:

פרשת הזיוף:

17. (א) אין ללמוד דבר מהעובדה כי הרשויות ומכריו של אוחנה, אשר קיבלו חלק מהמסמכים לידיהם, לא גילו באופן מיידי את דבר אי אמיתותם, על היסוד הנפשי של אוחנה ביחס למסמכים אלה. אין זה מפתיע, כלל ועיקר, כי גורם כלשהו המקבל לעיונו מסמכים לצורך בחינה עניינית של נושא העומד על הפרק, לא בהכרח ישים לבו לשאלה האם מדובר במסמכים אמיתיים או מזוייפים וזאת, במיוחד, כאשר תוכנם של המסמכים ולא שאלת אמיתותם היא העומדת במרכז תשומת הלב. בדרך הפעולה השגרתית של גורם המופקד על בחינת נושא, עיקר תשומת הלב מופנה בדרך כלל לבחינת השאלה הישירה המחייבת הכרעה, מתוך נקודת מוצא התחלתית כי החומר המוגש הוא אמיתי ואמין. במקרה זה, נדרשו מח"ש, ולאחר מכן היועץ המשפטי, לבחון את השאלה האם יש מקום להורות על פתיחת חקירה מחודשת בעניינו של אוחנה, תוך אפשרות כי הדבר עשוי להוביל לעריכת משפט חוזר. אין זה מפליא, כי מעייניהם של אנשי מח"ש היו נתונים לבחינת שאלה זו ממש; אולם גם כך, ומתוך התייחסות לגופה של השאלה העיקרית, מציין עו"ד ערן שנדר, ראש מח"ש, בחוות דעתו כי הראיות שהוצגו בעניינו של אוחנה הן "מפוקפקות", כלשונו.

בת/127 רשם עו"ד שנדר תרשומת, ובה נאמר, בין היתר:

"נחה דעתי לאחר בדיקה מקיפה שנערכה, כי אין כל נסיבה חדשה של ממש המצדיקה פתיחה בחקירה, ואוסיף כי לא השתחררתי...כי גם בשלב זה ניסה המתלונן, או מי מטעמו, להביא אותנו למסקנה שונה באמצעות ראיות מפוקפקות, כמו יומנו של הקצין טוביה, רק צילום ממנו. אשר על כן, החלטתי לגנוז את כל החומר ללא טיפול נוסף. יודגש כי בדיקתנו התייחסה רק לטענות שהושמעו כלפי אנשי משטרה, ולא התייחסו לנטען כלפי המערכת הישראלית" (הדגשה לא במקור).

יתר על כן, חשוב להדגיש כי למח"ש הוגש רק חלק מהמסמכים המזוייפים ונכללו בהם מסמכים שרמת הכוזב שבהם היתה פחות בולטת לעין בהשוואה לאלה שיוצרו מאוחר יותר (פסקאות 90 עד 95 לפסק הדין). רק בשלב מאוחר יותר, בגלל השני של הצגת המסמכים לרשויות, הלכו והתעצמו מהלכי הזיוף, ורמת האבסורד והתרמית על פני המסמכים נעשתה ברורה יותר. לענין זה הבהיר חוקר מח"ש יורי מרגוליס כי כמעט ולא עיין במסמכים אלה (עמ' 66, ו- 446 לפרוטוקול).

המסמכים בעלי התוכן האבסורדי הבולט ביותר לעין הוגשו בגלל השלישי ביום 5.1.99, והופנו ליועץ המשפטי לממשלה. מסמכים אלה עוררו את חשדו של היועץ מיד כשהחל לבודקם, ובסמוך לאחר מכן נפתחה חקירה.

אין, איפוא, להסיק מהתנהלות הרשויות ביחס למסמכים דבר לגבי שאלת מעורבותו של אוחנה בפרשת הזיוף.

אשר לקבוצת המקורבים אליהם העביר אוחנה חלק מהמסמכים, אשר ברובם לא זיהו את אי-אמיתות המסמכים, גם בכך אין כדי לתמוך בטענת ההגנה לפיה אוחנה גם הוא לא יכול היה לעמוד על הזיוף שבהם.

ידידיו של אוחנה, אליהם העביר חלקיקי מסמכים, ניזונו מפיו ומדבריו בלבד. חסרה להם תמונת הנתונים הכוללת שהיתה בידיעתו המיוחדת של אוחנה. מטבע הדברים, הם לא נתנו דעתם, ולא היו אמורים לתת דעתם, לשאלת אמיתות המסמכים הבודדים שהועברו אליהם. הם חיו מפיו של אוחנה בלבד, ובאורח טבעי לא ייחסו תשומת לב לשאלת אמיתות המסמכים, מששאלה זו לא הועמדה על הפרק בפניהם.

אין צריך לומר, כי קיים הבדל ניכר בין מצב שבו אדם מקבל את חומר המסמכים כולו, ונותן דעתו במישרין לשאלת אמיתותו, לבין מצב בו מועברות אליו רק פיסות מסמכים ואינפורמציה, וכאשר מלוא תשומת לבו מופנית לתוכן המסמכים להבדיל מאשר צורתם. נוצר הלך רוח שבו הכל מרוכזים בתוכן העלילה הנחשפת, ולא בשאלת אמיתות המסמכים החושפים עלילה זו.

עוד יודגש כי היה פער מידע בולט בין אוחנה לבין מכריו לגבי מכלול הפרטים הרלבנטיים לפרשה, ובראש וראשונה ביחס למערך הנתונים שהביאו בזמנו להרשעתו, והשלכתם על המסע לטיהור שמו שנים לאחר מכן. אוחנה הוא בלבד שלט במלוא נתונים אלה, ובאמצעותם ניתן היה להעמיד במבחן הבקורת היעילה את אמיתות

המסמכים. יתר על כן, קשה היה לעמוד על הזיוף למי שקיבל לידיו רק חלק קטן מהמסמכים שלא כאוחנה, שהיה כמעט היחיד אשר נחשף לכל מסמכי התחקיר על רקע מודעותו לכל הפרטים הרלבנטיים, ויחד עמו ליפמן, שקיבל העתקים מהמסמכים לרשותו. להבדיל מאוחנה, עו"ד גלזר נחשף, לכל היותר, לקלסר אחד של מסמכים (פרוטוקול עמ' 155 לחקירתו הנגדית); אלקין לא ראה אף מסמך או קלטת (ת/33); קצ'ה לא ראה את יומנו של טוביה ומסמכים אחרים בעלי תוכן מופרך (ת/60 ות/61) דודי אוחנה ראה מסמך אחד בלבד (ת/86) וחברו של אוחנה ינטל ראה ארבעה או חמישה מסמכים (ת/119); מזעקי ראה העתק מסמך אחד (פסקה 129 לפסק הדין).

יתירה מזאת: חלק מהמקורבים הזהירו את אוחנה לא פעם מפני חשש לאי אמיתות המסמכים (עו"ד גלזר, ת/52 עמ' 20 וחקירתו הנגדית; הודעת מזעקי (ת/34 עמ' 1; הודעת קצ'ה (ת/61) הודעת זהבה כהן (ת/87, עמ' 4); הודעת עו"ד ליבנה (פרוטוקול 8-1527); (פסקה 130 לפסק הדין). לעומת זאת, היו גם אמירות של מקורבים, לפיהן הם לא פקפקו באמיתות המסמכים, אף שנחשפו רק לחלק מהם (קצ'ה, פרוטוקול עמ' 159; מזעקי, פרוטוקול עמ' 117; גנדי פרוטוקול עמ' 149; בן כספית, פרוטוקול עמ' 77; אסף חפץ, פרוטוקול עמ' 34; גלזר, פרוטוקול עמ' 153, והודעה ת/50, עמ' 12; עו"ד ליבנה - פרוטוקול עמ' 1503; דודי אוחנה, פרוטוקול עמ' 547; זהבה כהן, פרוטוקול עמ' 587-592; וליפמן, פרוטוקול עמ' 32-1329) (פסקאות 130-131 לפסק הדין). מקורביו של אוחנה העדיפו במהלך הדברים לסמוך הסתמכות יתר על דבריו, אף שעלו בלב אי אלו מהם ספקות; אולם הם לא נעצרו לבחון ביתר עומק את שאלת אמיתות המסמכים הספורים שהוצגו בפניהם. הם נשבו אחר התדהמה שאחזה בהם למשמע ההאשמות הפנטסטיות על אישים שונים במערכת הציבורית, ובבחינת תגובה אנושית, בחרו להאמין בצורה מסוייגת למצג החלקי שהוצג בפניהם באמצעות המסמכים, ולא להעמיק חקר באמיתותם.

ליפמן הוא היחידי שקיבל לידיו את כל המסמכים לשמירתם בכספת, וגם הוא לא התעמק בהם. בית המשפט לא רחש אימון לעדותו, ולא מצא בגישתו כלפי המסמכים כפי שעלתה במשפט, ביטוי להלך מחשבה של אדם סביר (פסקה 68 לפסק הדין).

עלתה שאלה גם ביחס למעורבותו של עו"ד גלזר בפרשה, והעברה על ידיו של מסמכים מזוייפים ליועץ המשפטי במסגרת ערר שהגיש. הכיצד, מקשה אוחנה, יתכן שעורך דין שייצגו לא הבחין באי אמיתותם של המסמכים, והעבירם לעומד בראש התביעה הכללית, וממנו, מאוחנה, מצפים כהדיוט תם לב, להבין כי מדובר במסמכים

מזוייפים? בית המשפט התייחס לעניינו של עו"ד גלזר (פסקה 68) וקבע כי לא ניתן להתייחס לעדותו כעדות אובייקטיבית ומהימנה, באומרו:

"אכן, ניכר היה שעו"ד גלזר אינו חש בנוח על דוכן העדים, מתחבט ומתייסר ומתקשה לתת הסברים לפעילותו ומחשבותיו, תוך שמירה על חזות מכובדת ושומרת חוק.

לא יכולתי, לדאבון ליבי, להתייחס באימון לחלקים רבים בעדותו ותשובותיו של עו"ד גלזר בפני. במיוחד לא יכולתי לקבל את טענתו כי לא שם לב ולא הרים גבה (ודאי לא סירב להגיש לרשויות) מסמכים אבסורדיים, מגוחכים, מזוייפים על פניהם, או לפחות מעורר תמיהה עד כדי דרישה להעבירם לבדיקת מעבדה פרטית קודם להגשתם."

בצד כל אלה, אוחנה מבין ויודע כי המסמכים משקפים כולם את חשדותיו שלו, שאותם חלק בהרחבה ובפירוט עם לב, וניכר היה כי המסמכים המזוייפים עשויים במתכונת אותם חשדות. ומעבר לכל אלה: בראייה שלאחר מעשה, ברור הוא כי אוחנה ידע כי למסע טיהור שמו אליו נכנס אין בסיס ועיגון בנתונים אובייקטיביים אמיתיים. כפי שהסתבר לאחר מעשה, לא היה כל ממש בטענותיו של אוחנה על ההתנכלות נגדו מצד רשויות המשטרה, התביעה והמשפט, והמהלך שנקט בו היה פרי הזייה אותה הגה ואמונה לפיה ניתן לזעזע את מערכות אכיפת החוק על בסיס נתונים פיקטיביים, מצוצים מן האצבע, תוך נטילת סיכון כי הזיוף לא יתגלה.

18. אשר לטענת ההגנה לפיה אין להניח כי אוחנה היה מתיר בידועין ללב להגיש מסמכים מזוייפים מטעמו לרשויות מחשש פן יופלל, יש להשיב: אכן קשה למצוא הגיון ורציונל במסע טיהור שמו שאוחנה החליט לפתוח בו, בהעדר נתונים אובייקטיביים כלשהם שהצביעו על סיכויי הצלחה כלשהם. אותו מניע בלתי מוסבר לפתוח במהלך מורכב כזה, עשוי להסביר גם את חוסר הסבירות שבהעברת מסמכים מזוייפים לידי הרשויות כדי להניעם לפעולה המכוונת לבחון אפשרות ביטול הרשעתו של אוחנה. מהלכים אלה יסודם, ככל הנראה, במהלכים נפשיים עמוקים, שבינם לבין שיקול הגיוני-רציונלי המרחק רב; אפשר שאוחנה קיווה שהרשויות תולכנה שולל, ותפעלנה על סמך החומר שהוגש מבלי לגלות את אי אמיתותו ובכך מטרתו תושג.

מעבר לכך, אם בוחנים את השתלשלות הדברים הרי בשלב ראשון הוגש הגל הראשון של המסמכים למח"ש, שרמת אי אמינותם היתה פחות בולטת, ולכן לא

העלתה חשד מיוחד במח"ש, למעט אמירה של עו"ד שנדר כי מדובר ב"מסמכים מפוקפקים". תגובת מח"ש בענין זה שמשה תמריץ להמשיך בייצור המסמכים המזוייפים. הגל השני של המסמכים היה ברמת זיוף בולטת יותר, אלא שהוא לא נבדק כראוי במח"ש. הגל השלישי כלל מסמכים שתוכנם, על פניהם, היה בלתי סביר לחלוטין, והזיוף שבהם נתגלה עד מהרה על ידי היועץ המשפטי לממשלה. תיאור זה של התפתחות מהלכי הזיוף מדגיש את העובדה כי תגובתן האפשרית של הרשויות למעשי הזיוף נלקחה בחשבון על ידי לב ואוחנה, וככל ששאננותם של גורמי אכיפת החוק גברה, כך הלכה והתחזקה מסכת הזיופים בתקווה הולכת ומתחזקת כי הפגם במסמכים לא יתגלה. האימון היחסי שמקורבי אוחנה נתנו בו ובמסמכים שהועברו לידיהם תרם גם הוא לביסוס תקוותם של לב ואוחנה כי המהלך עשוי להצליח.

ומעבר לכל אלה: אוחנה צפה גם אפשרות של כשלון המהלך, ולקח בחשבון סיכון אפשרי שהזיוף ייחשף בפני הרשויות. בשל כך, הוא הציב את רחל לב בחזית פעולות הזיוף והמגעים עם הרשויות, והותיר את עצמו ברקע ובשוליים למקרה שהפרשה תסתבך.

הברחת הקלסרים:

19. כפי שכבר פורט לעיל, בענין הברחת הקלסרים, בדין דחה בית המשפט את טענת ההגנה של אוחנה לפיה הרחיק את הקלסרים מהמשטרה למשך מספר ימים כדי להכין עותקים מהחומר מחשש להתנכלות המשטרה למסמכים. כבר נאמר לעיל כי היה בידי אוחנה לפחות עותק אחד נוסף של המסמכים, וגם אצל חברו ליפמן נמצא עותק מלא של המסמכים. הטעם להרחקת הקלסרים מוסבר בחשש הגדול שמילא את אוחנה כי המסמכים המזוייפים יפלו לידי המשטרה, ומעורבותו במסכת הזיופים תתגלה. תגובתו הראשונית היתה, איפוא, הרחקתם של המסמכים מידי המשטרה, ואי התייצבות לחקירה, חרף דרישת המשטרה. רק כעבור מספר ימים, כשהתברר שלא יוכל עוד לחמוק מהמשטרה, הועברו קלסרי המסמכים למשטרה על פי דרישתה, ואוחנה התייצב באיחור לחקירה.

תוצאה

עבירות זיוף המסמכים והשימוש בהם בנסיבות מחמירות:

20. הוכחת קיומה של מציאות דברים מסוימת, כמו גם הוכחת צפונות ליבו של הנאשם, אינה מותנית בכל מקרה בקיומן של ראיות ישירות במשפט. היא ניתנת

להוכחה גם באמצעות חזקות עובדתיות שונות, פרי ראיות נסיבתיות, המלמדות, בהתבסס על השכל הישר ועל ניסיון החיים, על קיומה של אותה מציאות. הרשעת נאשם אינה מחייבת הוכחת האשמה מעבר לכל ספק שהוא, מרוחק או דמיוני ככל שיהא. היא מחייבת הוכחת אשמה מעבר לכל ספק סביר. על הספק הסביר להיות הגיוני ובעל אחיזה במציאות, ואין די בהשערה רחוקה, משוללת עיגון בהיגיון או בהוויות החיים אשר אינה נתמכת בחומר הראיות (ע"פ 6295/05 וקנין נ' מדינת ישראל (טרם פורסם), פסקה 48). גישה זו נובעת מהתפיסה הערכית של המשפט הפלילי, המבקש לאזן בין ערך חירותו של היחיד לבין ערך ההגנה על בטחון הציבור. אותה תפיסה, שמה אמנם דגש על חירותו של הפרט, ומבקשת לצמצם את הסיכון מפני הרשעתו של החף מפשע גם במחיר זיכוי האפשרי של העבריין. אולם בה בעת, האיזון הראוי בהליך הפלילי מייחס משמעות להגנה הנדרשת על בטחון הציבור מפני מפירי חוק, ונותן משקל להגנה על זכותו של הפרט לחיות את חייו בלא חשש מפגיעת עבריינים על החוק. לצורך הוכחת אשמתו של נאשם, ניתן לסמוך על ראיות נסיבתיות מקום שניתן להסיק מהן מסקנות חד משמעיות בדבר אשמתו, וכאשר כל אפשרות חלופית אחרת אינה מתקבלת על הדעת, בבחינת היסק אפשרי על פי השכל הישר וניסיון החיים.

מצבור הנתונים הנסיבתיים, במשקלם המצטבר, מערבים את אוחנה בעבירות הזיוף נשוא האישומים 1, 2 ו-3 כמבצע בצוותא ביחד עם רחל לב, אשר פעלה בידעתו, על דעתו ובשליחותו ליצירת מערך המסמכים המזוייפים ולהעברתם לרשויות החקירה והתביעה. טענות ההגנה של אוחנה, המבקשות לשכנע בדבר אי ידיעתו לכאורה אודות מהלכי זיוף המסמכים שהתבצעו על ידי לב אינן יכולות להתקבל.

בהעדר הסבר סביר למסקנה המתבקשת מהנתונים הנסיבתיים, לא נותר בעיני ספק סביר כי אוחנה היה שותף מלא לעבירות הזיוף עם רחל לב וכי שניהם פעלו כמבצעים בצוותא להגשמת התכלית - ביטול הרשעתו של אוחנה בעבירות הסמים. הציר המרכזי עליו השתית בית המשפט קמא את אחריותו הפלילית של אוחנה יוצר הפרדה בין לב לבין אוחנה, ומעמיד את אחריותו של זה האחרון למעשי זיוף המסמכים על תיזה של "עצימת עיניים". נראה לי כי בכך נמנע בית המשפט קמא מלהסיק את המסקנות המתחייבות מהראיות הנסיבתיות שהונחו לפניו. המדובר לאמיתו שלדבר בקשר פלילי בין השניים ששניהם הוציאו אותו מן הכח אל הפועל, כאשר האחד, אוחנה, הוא הרוח החיה, המכוון, השולט בחוטי הפעולה, והשניה, לב - פועלת כמרינוטה, בהשראת יוזמתו של אוחנה, מופקדת על העשייה הטכנית, כשהיא מוצבת על ידי בעל העניין בחזית הסיכון, בעוד הוא עצמו נותר מרוחק מן החזית, כאמצעי

מיגננה ליום סגריר; לפנינו, אפוא, קשר פלילי בו שותפים לב ואוחנה, שמימושו מתבצע על ידם כמבצעים בצוותא.

אילו אני בערכאה הדיונית, הייתי מוצאת את אוחנה אחראי, ביחד עם לב, בכל העבירות בהן הואשם בצוותא חדא עמה בכתב האישום המתוקן באישומים 1, 2 ו-3 קרי: זיוף בנסיבות מחמירות, בשימוש במסמך מזויף בנסיבות מחמירות, בנסיון לקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, בשיבוש מהלכי משפט ובבידוי ראיות, ככל שעבירות אלה קשורות במסמכים שהועברו לרשויות. מאחר שהמדינה לא ערערה על הזיכוי מחלק מהעבירות הללו, ולא השיגה על הקונסטרוקציה המשפטית של "עצימת עיניים" שיוחסה לאוחנה ועל הרשעתו בעבירת סיוע לזיוף המסמכים בידי לב, אין להתערב בהכרעת הדין, ויש להותיר על כנה את ההרשעה החלקית בזיוף בנסיבות מחמירות בהתייחס לאישום הראשון הנוגע להשמטת קטע בקלטת הערוכה שיסודותיה הוכחו; בעבירות של סיוע לזיוף בהתייחס לאישומים השני והשלישי; ובשימוש במסמך מזויף ביחס לשלושת האישומים הראשונים. הרשעות אלה הן בבחינת המועט, המשקף מעורבות חמורה הרבה יותר של אוחנה באירועים הפליליים הנדונים.

שיבוש מהלכי משפט (פרשת הקלסרים)

21. אוחנה הורשע בעבירות של שיבוש מהלכי משפט בפרשת הרחקת הקלסרים מידי המשטרה בפתח החקירה הפלילית שנערכה בעניינו. אין להתערב במסקנה זו.

מערכת משפט ראויה ותקינה, המכוונת לחשיפת האמת ולעשיית צדק, והזוכה לאמון הציבור, היא מאושיות יסוד של חברה דמוקרטית. חברה הפועלת בלא מערכת משפט צדק שהציבור שם בה את מבטחו, היא חברה הנשלטת על ידי אלימות, אשר בה כבוד האדם ובטחונו עומדים בסכנה. על רקע זה, נקבעו נורמות פליליות האוסרות פגיעה בסדרי השלטון והמשפט, ובכלל זה שיבוש עשיית משפט (סימן א' בפרק ט' לחוק העונשין). בגדר נורמות אלה האיסור על עדות שקר, על בידוי ראיות, על השמדת ראיה, על הדחה בחקירה ובעדות, על הטרדת עד ועל שיבוש מהלכי משפט. תכליתן המרכזית של נורמות אלה, והאיסור על שיבוש מהלכי המשפט בכלל זה - הינה להגן על טוהר ההליך השיפוטי ועל תקינותם של הליכים משפטיים, ולהבטיח קיומה של מערכת תקינה של עשיית משפט צדק, הראויה לאמון הציבור (רע"פ 7153/99 אלגד נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(5) 729, 743 (להלן - עניין אלגד)).

עבירת שיבוש מהלכי משפט קבועה בסעיף 244 לחוק העונשין, וזו לשונה:

"העושה דבר בכוונה למנוע או להכשיל הליך שיפוטי או להביא לידי עיוות דין, בין בסיכול הזמנתו של עד, בין בהעלמת ראיות ובין בדרך אחרת, דינו - מאסר שלוש שנים; לענין זה, 'הליך שיפוטי' - לרבות חקירה פלילית והוצאה לפועל של הוראת בית משפט".

המדובר בעבירת התנהגות, המחייבת קיומו של יסוד נפשי מיוחד - "כוונה מיוחדת" לשבש הליכי משפט, בלא שנדרשת תוצאה של שיבוש המשפט בפועל (פרשת אלגד, שם, עמ' 743). עבירת שיבוש מהלכי המשפט הינה בעלת פרישה רחבה, וחלה על "כל מעשה שנעשה בכוונה להפריע לחקירה, למשפט או לביצוע הוראות בית משפט", בדרך זו היא מעניקה הגנה רחבה לערך המוגן של טוהר ההליך השיפוטי ותקינותו (הצעות-חוק 1021, תשל"ג, עמ' 22, ע"פ 44/81 מויאל נ' מדינת ישראל, פד"י לו(1) 505, 514 (להלן - עניין מויאל), ע"פ 150/88 לושי נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(2) 650, 658 (להלן - עניין לושי), עניין אלגד, בעמ' 740-739).

היסוד העובדתי בסעיף העבירה מוגדר על דרך ההרחבה. הרכיב ההתנהגותי כולל עשיית מעשה, ובכלל זה מחדל, בין בסיכול הזמנת עד, בין בהעלמת ראיות, ובין בדרך אחרת. שאלה היא, האם המעשה צריך להיות בעל פוטנציאל לפגיעה בהליך השיפוטי, או שמא יכול הוא להיות כל מעשה שהוא, אף אם אינו נושא בחובו כל פוטנציאל סיכון ממשי לקיום משפט צדק. בעניין מויאל, העיר בית המשפט כי התיבה "בין בדרך אחרת" בסעיף 244, מותירה פתח לקליטת סוגי מעשים נוספים, "ואשר יהיו בגדר מעשי מניעה, הכשלה או הבאה לעיוות דין" (שם, בעמ' 514). בעניין אלגד נקט בית המשפט בגישה דומה, ולפיה מעשה יקיים את היסוד ההתנהגותי של העבירה, "אם נסיבות העניין הנלוות לו וההקשר בו הוא בוצע, שוללים את אופיו 'התמיס', ופוגעים בערך המוגן בעבירה" (שם, בעמ' 744). עם זאת, בין שני פסקי הדין הללו, ניתן פסק הדין בעניין לושי, בו צויין, כי בין רכיב ההתנהגות בעבירה לבין התוצאה האפשרית של הכשלת ההליך השיפוטי, לא נדרשת כל זיקה שהיא (שם, בעמ' 659-658). על פי הגישה שהובעה שם:

"עבירת עשיית דבר בכוונה למנוע או להכשיל הליך שיפוטי עומדת על רגליה היא, ולחוד מעצם מניעת או הכשלת הליך שיפוטי, ואין הראשונה תלויה בהשגת השניה. אין זאת אלא כאשר המדובר הוא בשיבוש מהלכי משפט, שהיא פגיעה באושיות המשפט, ביקש המחוקק לקבוע עבירה כבר על השלב הראשוני או המוקדם של המעשה, בלי להתנות זאת בשיבושם בפועל".

אין עלינו להכריע בשאלה זו, האם נדרשת זיקה עניינית בין המעשה לבין קיום הסתברות כלשהי שעשייתו תפגע בערך המוגן בעבירה. בענייננו, מעשהו של אוחנה בהסתרת הקלסרים הינו ממילא בעל פוטנציאל ממשי לפגיעה מהותית בהליך השיפוטי, ובמקרה זה החקירה המשטרית. משכך, גם על פי הגישה המחמירה, נכלל מעשהו של אוחנה בגדרו של היסוד העובדתי בעבירה על פי החוק.

אשר לרכיב הנסיבתי שביסוד העובדתי שבעבירה, המושג – "הליך שיפוטי" – מוגדר אף הוא באופן רחב, ומתפרש לא רק על שלב המשפט גופו, אלא גם על השלב המקדים – שלב החקירה, ועל השלב המאוחר לו – ההוצאה לפועל. כן נפסק, כי אין הכרח שההליך השיפוטי יהא כבר תלוי ועומד בעת ביצוע המעשה, ודי שהנאשם ידע או האמין כי צפוי הליך שיפוטי (ע"פ 236/88 איזמן נ' מדינת ישראל, פ"ד מד(3) 485, 509-510; עניין אלגט, בעמ' 744).

בענייננו, המדובר במעשה של אוחנה שעניינו בהעלמת ראיות זמנית מידי המשטרה. התנהגות זו עונה לדרישת היסוד העובדתי בעבירה. העלמת ראיות זמנית מידי המשטרה היא פעולה חמורה, בעלת פוטנציאל ממשי לפגיעה מהותית בתקינות חקירה, העלולה אף להביא להכשלתו של הליך החקירה, או לפגיעה ממשית ביעילותו. הסתרת הראיות מכבידה, כשלעצמה, על פעולת המשטרה, הנדרשת להשקיע משאבים מיוחדים לתפיסתן; העיכוב בהבאת הראיות עלול לשכשך את תכנית החקירה שגובשה בידי הגוף החוקר; הדבר עלול לחייב ביצוע חקירות חוזרות של עדים, ועלול לפגוע במהימנות או במשקל תשובותיהם. העיכוב נותן שהות בידי חשוד בעבירה לבצע שינויים בראיות, או להעלימן מבלי להותיר להן עקבות. הוא עשוי לתת בידו שהות "לשפר" את גרסת החפות שלו, ולתאמה עם עדים אחרים, כך שינתן מענה הולם יותר לראיות המפלילות.

הנה כי כן, שלילה זמנית של ראיות מידי המשטרה, על אף "זמניותה", עלולה ליצור הכבדה ניכרת על עבודת המשטרה, ולפגוע באופן מהותי בטיבה ובאיכותה של החקירה. פעולה זו, על פי אופייה, מהווה מעשה "מניעה, הכשלה או הבאה לעיוות דין", אשר אותו באה עבירת שיבוש מהלכי משפט למנוע. על כן, עונה היא לדרישת היסוד העובדתי בעבירה. בענייננו, המערער הסתיר את הקלסרים מידי המשטרה למשך ימים מספר. תחילה, העלים את הקלסרים במקומות המצויים בשליטתו, ורק לאחר מספר ימים העבירם למערכת "מעריב" ומשם הם הועברו למשטרה. בנסיבות אלה,

מתקיים במעשהו של אוחנה פוטנציאל ממשי של פגיעה מהותית באינטרס המוגן בעבירה, ומתקיים בו היסוד העובדתי הנדרש בה.

היסוד הנפשי בעבירת השיבוש, מחייב בראש ובראשונה מודעות לטיב המעשה ולקיום הנסיבות, ונדרש כי תתלווה לאלה כוונה מיוחדת, "למנוע או להכשיל הליך שיפוטי או להביא לידי עיוות דין". בפרשת אלגד, נדונה השאלה האם חלה "הלכת הצפיות" על עבירה זו אם לאו, בהתאם לגישות השונות בסוגיית תחולתה של הלכת הצפיות בעבירות התנהגות (ראו: עניין אלבה, לעיל; ע"פ 6269/99 כהן נ' מדינת ישראל, פד"י נה(2) 496, 506; י' קוגלר, כוונה והלכת הצפיות בדיני עונשין (תשנ"ז); מ' קרמניצר "פרשת אלבה: 'בירור הלכות הסתה לגזענות'", משפטים ל (תשנ"ט-תש"ס) 105). נפסק, כי גם לפי הגישות הפרשניות הדוגלות בכך שיש לבחון את העבירה באופן פרטני כדי להכריע בשאלת תחולתה של הלכת הצפיות, הרי "כאשר התוכן הקונקרטי של הרכיב ההתנהגותי 'העושה דבר', הוא בגדר התנהגות היוצרת פגיעה מובהקת בערך המוגן של עשיית משפט במובנו הרחב, ומגלמת אנטי חברתיות כשלעצמה, מתקיימת הצדקה להחלת הלכת הצפיות הפסיקתית, כמענה לדרישת 'המחשבה הפלילית המיוחדת' הנדרשת בעבירה" (דברי השופטת ביניש, בעניין אלגד, בעמ' 751-752). דברים אלה יפים גם למעשה של העלמה זמנית של ראיות מפני המשטרה, כפי שהתרחש בענייננו. העלמת ראיות זמנית פוגעת במובהק בערכים המוגנים שביסוד עבירת שיבוש מהלכי משפט, והיא בעלת פוטנציאל ממשי להכשלת ההליך השיפוטי. לפיכך, מן הראוי להחיל על עבירה זו את הלכת הצפיות, ולהסיק את התקיימותו של היסוד הנפשי הנדרש מקום בו צפה הנאשם, כי העיכוב במסירת הראיות לידי המשטרה עלול להביא, בהסתברות קרובה לוודאי, לשיבוש מהלכי המשפט.

מהכלל אל הפרט:

22. בעניין הנדון, אוחנה הודה שיזם את הסתרתם הזמנית של הקלסרים מידי המשטרה, לאחר שהבין כי מתנהלת חקירה בענייננו. מכאן, שהיה מודע לטיב מעשהו ולקיום הנסיבה של קיומו של הליך חקירתי בענייננו. השאלה העיקרית הינה, האם להסתרת הקלסרים נתלוותה כוונה מיוחדת לשבש את ההליך החקירתי הנדון. התשובה המתבקשת לכך היא בחיוב. ראשית, עצם העיכוב בהעברת המסמכים בנסיבות הענין, גרם באופן טבעי לשיבוש בעבודת המשטרה, ובהתאם להלכת הצפיות, די במודעות המערער לכך, כדי לבסס את קיום היסוד הנפשי שענייננו - מטרה לשבש את ההליך השיפוטי. ומעבר לכך, בית המשפט קמא קבע כי אוחנה הבין באופן וודאי ומידי כי הסתרת החומר תביא לעיכוב החקירה, באומרו:

”(הוא) צפה באופן וודאי ומייד כי בעקבות הסתרתם, תעוכב החקירה - בעניינו מאחר ומדובר בחומר רלבנטי ביותר לחקירה, ... נוכח כמות ואיכות הררי המסמכים כראייה מכרעת לחקירת הזיוף - הרי שמהעלמתם מהמשטרה ביודעין בזמן שהיא חוקרת חשד לזיופם - הפגיעה בחקירה כתוצאה אפשרית מתחייבת כמעט מיידית” (פסקה 78 לפסק הדין).

שנית, הסתרת ראיות הנדרשות למשטרה לצורך חקירה המתבצעת בפועל אפילו זמנית היא, מעידה מעצם טיבה, על מטרת המבצע להעלים דבר מה מעין המשטרה. ניסיון החיים והשכל הישר מלמדים כי פעולה כגון דא, ככלל, אינה מעשה תמים, כי אם ניסיון לשפר את מצבו של החשוד באמצעות פגיעה ביעילותה של החקירה המתנהלת נגדו להגיע לחקר האמת. בכך, קמה ראייה נסיבתית בעלת משקל המקימה חזקה עובדתית בדבר כוונת הנאשם לשבש במעשהו את מהלכי המשפט, והנטל הטקטי עובר לשכמו להעלות ספק סביר בנכונותה של חזקה זו. בענייננו, טען המערער להגנתו כי רצה ליצור עותק של המסמכים, עקב חששו שהמשטרה תחבל בהם באופן שיקשה עליו להוכיח את חפותו. הסבר זה נהדף בשניים: ראשית, הוברר כי היה ברשותו עותק נוסף וכן עותק מלא נוסף נמצא בידיו של ידידו ליפמן. שנית, הוכח, לטעמי, מעבר לכל ספק כי המערער ידע לאורך כל הזמן כי תוכנם של הקלסרים מזויף, ומכאן תגובתו של אוחנה לידיעה כי נפתחה חקירה וכי המשטרה בדרכה לעשות חיפוש אצלו וכי ”זהו סוף העולם”, המבטאת את הבנתו כי הנה מערך הזיוף עומד להיחשף ולהתמוטט, וכי הוא בדרכו להיות מופלל. בנסיבות אלה, המסקנה ההגיונית היחידה שניתן להסיק ממערך הנתונים האמור הינה כי הסתרת הקלסרים נועדה להכשיל את הליך החקירה שנפתח בעניינו, גם אם בסופו של דבר ההסתרה היתה זמנית ונמשכה רק מספר ימים. מכאן, שאף היסוד הנפשי בעבירת השיבוש מתקיים בענייננו.

אין להתערב בהרשעת המערער גם בעבירות שיבוש מהלכי המשפט על פי האישומים 4 ו-5 לכתב האישום המתוקן, כפי שנקבע בפסק דינו של בית המשפט קמא.

העונש

23. בית המשפט המחוזי גזר על המערער עונש מאסר בפועל של שנתיים וחצי, ומאסר על תנאי.

פסק הדין עומד בהרחבה על חומרתם המפליגה של מעשיו של אוחנה, נשוא הליך זה; על מעורבותו, ולו בעצימת עיניים, בפרשת עלילה וזיוף נוראה, שעירבה אישים שונים במערכות המשטרה, התביעה ובתי המשפט בהאשמות שווא של שחיתות מידות, מן הסוג הקשה והחמור ביותר. הוא עמד על החומרה שבהפעלת מערכת התביעה לטיפול בפרשת כזב זו, והדגיש את הנזק הרב שנגרם בעטייה של פרשה זו לאינטרס הציבורי ולכבודם של פרטים שנכרכו בו, כפרי דמיונם ההזוי והמעוות של אוחנה ולב. בית המשפט עמד על עברו הפלילי של אוחנה, שלחובתו עבר פלילי עשיר מאז היותו נער בן 14, ב-41 הרשעות בעניינים מגוונים, ובכללן בעבירות גניבה, אלימות, החזקת נשק שלא כדין, מרמה בנסיבות מחמירות, וסחר בסמים מסוכנים.

לדברי בית המשפט בגזר הדין "עומד יחיעם אוחנה בראש הפרמידה... בכל הקשור לפרשה", והדגיש כי מערך הזיופים והשימוש במסמכים המזוייפים נעשה כל כולו עבור אוחנה ולתועלתו. לקולא, התחשב בית המשפט בעונש הקל יחסית שהוטל על שותפתו של אוחנה רחל לב, ובמצבו הרפואי, הדורש מעקב וטיפול מתמידים.

על רחל לב הוטל עונש מאסר על תנאי בלבד בעקבות הסדר טיעון שהתחשב במצבה הנפשי הקשה בעקבות גילוי הפרשה, והחשש הממשי כי הטלת מאסר בפועל עליה יפגע בבריאותה עד כדי חשש לניסיונות אובדניים. העונש המקל שהוטל עליה הוסבר גם על רקע הסדר טיעון שהושג בעניינה, אשר חסך ניהול משפט. ההקלה המקובלת במדיניות הענישה במקרה של הסדר טיעון אינה עומדת לזכותו של אוחנה, אשר ניהל, על פי זכותו, משפט הוכחות ארוך ומורכב. כן שונה דינו מדינה של לב בהיבט העבר הפלילי, שכן לאוחנה, כאמור, הרשעות קודמות רבות וריצוי עונש מאסר בפועל קודם, ואילו לב אינה בעלת עבר פלילי.

בית המשפט התחשב בחוליו של אוחנה, ונתן לעובדה זו משקל לקולא. כן התחשב בזמן שעבר מאז בוצעו העבירות על ידיו, ועל יסוד מכלול שיקולים אלה, לקולא ולחומרה, נגזר העונש שפורט לעיל.

בערעור, טוען ב"כ המערער כי אין מקום להציג את אוחנה כראש הפירמידה, כאשר הוא הורשע בפועל בפעולות זיוף מסמכים רק כמסייע ללב, אשר מעמדה הוגדר כמבצעת עיקרית. על פי הטענה, מאחר שלב כמבצעת עיקרית נדונה למאסר על תנאי בלבד, אין מידתיות בענישה המטילה על אוחנה כמסייע עונש מאסר בפועל. ההגנה הדגישה את מצבו הרפואי של אוחנה, ולאור כל אלה, בקשה להקל בעונשו.

המדינה בקשה להותיר את עונשו של אוחנה על כנו ולא להתערב בו. היא עמדה על השוני בנסיבות האישיות של לב לעומת אוחנה, כאשר לגבי הראשונה עלה חשש אמיתי לבריאותה הנפשית ואף לחייה לאור ניסיונותיה האובדניים, ולפיכך כל עונש אחר מלבד עונש על תנאי לא היה רלבנטי בעניינה, גם אם עונש זה לא היה מתאים לטיבם החמור של מעשיה. לגישת המדינה, המערער אינו אמור להפיק תועלת ממצבה המיוחד של לב, במיוחד לאור העובדה כי מעשי הזיוף נועדו כל-כולם לספק את תועלתו שלו. עוד הודגש הנזק הקשה שנגרם למערכת הציבורית ולאישים שונים בתוכה ממעשיו של אוחנה, שיש לתת לחומרתם ביטוי הולם בענישה. אשר למצבו הבריאותי של אוחנה, הוצג אישור לפיו אין בענין זה כדי למנוע ריצוי עונש מאסר, והטיפולים הרפואיים הנדרשים יינתנו במסגרת המאסר.

24. דעתי היא כי אין להתערב בעונש שנגזר.

הפרשה שנחשפה בהליך זה היא מהמחרידות שידעה המערכת הפלילית במדינה. בצעד חסר תקדים, וכדי לקדם יצר אובססיבי להוכחת חפות שאין לו על מה שיסמוך, יצא אוחנה במסע לטיהור שמו, תוך שימוש באמצעים הנלוזים ביותר שניתן להעלות על הדעת. הוא השתמש ברחל לב, תוך ניצול חולשתה הגדולה ומעורבותה הנפשית העזה כלפיו, ככלי ליצירת מערך אדיר של מסמכי כזב שנועדו להפליל ולהכפיש בעלילת שווא שפלה אישים שונים במערך גופי החקירה, התביעה והמשפט, וכל זאת כדי להביא להסרת הכתם הפלילי מהרשעתו בעבירות הסמים. מהות המזימה הפלילית, ודרך הוצאתה מן הכוח אל הפועל, תוך פגיעה נפשית בשמם הטוב של אישים שונים, והטלת דופי חמור, חסר יסוד, בתקינות ובטוהר מערכת אכיפת החוק, הן מן התופעות החמורות ביותר בהן נתקלנו בחיי המשפט הפלילי בישראל. הדמיוניות, המוזרות, וההזייה שבתהליכים שאירעו היו קשים להפנמה ולהבנה גם לגורמים המוסמכים ברשויות אכיפת החוק שטרם נתקלו בתופעה דומה, ונדרש היה משקל הולך ומצטבר של עוצמת הכזב והמופרכות כדי להביא לתודעת גורמי התביעה הכללית את השיקריות שהיתה טמונה בתמונת הנתונים הכוזבת שהוצגה בפניהם.

על עוצמת הפגיעה המערכתית, ועומק הנזק שנגרם לאישים השונים שנפלו קרבן למסכת הכזב שנרקמה נגדם, על אוחנה לתת את הדין במלוא החומרה. נדרש מסר הרתעתי לא רק לגורמים המעורבים בהליך זה, אלא לכל מי שאי פעם ידמה בנפשו כי ניתן לנקוט במהלכי תעתועים ולהפעיל מסכת של טיעוני כזב כלפי גורמי החקירה והתביעה, ולהטעותם בין נפתולי מסמכי התרמית, תוך הטלת רפש על ממלאי תפקידים תמי לב במערכת הציבורית. אוחנה היה הרוח החיה, המוביל, והמכוון של המהלך

ההזוי הזה שלפנינו. הוא נושא באחריות העיקרית, כמי שלתועלתו, ולטובתו בלבד נעשו כל המהלכים. רחל לב נפלה קרבן לאוהנה, שניצל אותה ואת קשריה הנפשיים אליו, וטוה סביבה קורים עבים של מחויבות כלפיו שדרדרו אותה לשפל ממנו לא קמה. גם על פי תיזת האחריות המצומצמת שהוטלה על המערער בידי בית המשפט קמא, העונש שנגזר עליו אינו חמור כלל ועיקר, בהתחשב בחומרה המופלגת של מעשיו.

אין מקום להשוות בין קולת עונשה של רחל לב לבין עונשו של אוהנה. אף שהיא היתה אחראית בפועל לביצוע המעשי של הזיופים, וליצירת הקשר והמגע עם הרשויות לשם קידום המהלכים לביטול ההרשעה, אוהנה הוא זה שבהשראתו נעשתה הפעולה כולה, וזו כוונה לתועלתו שלו בלבד. הוא בעל הענין היחידי של כל מערך הפעולה שנקם בפרשה זו.

התערעורת הנפשית של לב בעקבות הפרשה, וחוסר יכולתה לעמוד במשפט ולרצות עונש מאסר בפועל אינם צריכים להשפיע, כהוא זה, על גורלו העונשי של אוהנה. עניינה של לב הוא ייחודי מבחינת נסיבותיה האישיות, ומבחינת הטרגיות שבגורלה, אשר הביא אותה להסתבכות פלילית שלא בטובתה. עניינו של אוהנה צריך להיגזר על פי מידת חומרתו הוא, במסגרת ההרשעות כפי שעוצבה בבית המשפט המחוזי, ואשר ממנה אין לסטות לצורך הענישה. חומרת מעשיו של אוהנה על פי פסק הדין נשוא הערעור כבדה מאוד. לחומרה זו נילוויים גם נתונים קשים בדבר עברו הפלילי המכביד, והעובדה כי ריצה כבר עונש מאסר בפועל, ולכל אלה ניתן משקל נכבד בענישה, ובדין כך.

בית המשפט קמא התחשב בטעמים לקולא, קרי: במצב בריאותו של אוהנה ובמעבר הזמן מביצוע העבירות, ואיזן אותם במידתיות כנגד שיקולי החומרה.

מעשיו של אוהנה בפרשה זו הם מהנפשעים שנחשפו בהליך הפלילי. יש בהם משום פגיעה מערכתית חמורה ביותר בגורמי אכיפת החוק ומשום הנחתת מהלומה אנושה באישים שונים תמי לב, שמצאו עצמם לפתע מוכתמים בעוולות נוראות על לא עוול בכפם. יש במעשיו גם מהניצול הנפשע של אדם חלש ופגיע, המשועבד אליו בעבותות של אהבה, תוך הצבתו כקיר מגן המפריד בינו לבין מערכות החקירה, התביעה והמשפט; כל זאת, לצורך הגשמת מאוויים הזויים שנועדו, כל כולם, לשרת מסע טיהור-שם ללא תכלית וללא תוחלת, פרי דמיון קודח שערער את יציבות המערכת במשך תקופה ארוכה.

25. על רקע כל אלה, העונש שנגזר על המערער מקל עמו, ובודאי אין להתערב בו ולהקל בו עוד. הייתי דוחה את הערעור על כל היבטיו, הרשעה ועונש כאחד.

ש ו פ ט ת

השופט ס' ג'ובראן:

1. במחלוקת זו שנפלה בין חבריי מצרף אני את דעתי לדעתה של חברתי השופטת א' פרוקצ'יה. בחוות דעתה פרשה חברתי יריעה רחבה ומקיפה של ראיות נסיבתיות רבות ומגוונות, המשתלבות יחד לכדי תמונה כללית אחת, שהמסקנה החד משמעית העולה ממנה היא כי המערער ידע בוודאות על מעשי זיוף המסמכים. משקלן המצטבר של כלל הראיות הנסיבתיות האמורות, כפי שהן מופרטות בפיסקה 12 לחוות דעתה, הוא אשר יוצר, אף לשיטתי, בסיס איתן להרשעת המערער בעבירות השונות שיוחסו לו בכתב האישום.

2. בחוות דעתי, אבקש להתמקד בשתי טענות ההגנה המרכזיות שמעלה המערער, טענות אשר כפי שאראה בהמשך נשענות על אדנים רעועים.

הטענה העיקרית אשר בפי המערער מכוונת, כאמור, כנגד קביעת בית המשפט המחוזי לפיה היה חייב להתעורר בליבו חשד באשר למעשי הזיוף של רחל לב. המערער מביע תמיהה רבה על קביעתו זו של בית המשפט, ובפרט לאור העובדה שגורמי החקירה, כמו גם מכריו השונים אשר היו בסוד העניינים, לא הצליחו במשך תקופה מאד ארוכה להבחין בפליליות מעשיה של רחל לב. בהקשר זה, מקשה המערער ושואל כיצד ניתן להתפלא על כך שבליבו לא קם והתגבש חשד באשר לאמיתות המסמכים בה בעת שאנשי מקצוע מנוסים ומיומנים כמו גם מרבית חבריו ומכריו, אנשים בעלי ניסיון חיים עשיר, לא פקפקו במהימנותם?

3. טענה זו אין לה על מה שתסמוך. לטעמי, אין ללמוד מהתמשכות הליכי החקירה בעניינו של המערער ומן העובדה שהוחלט שלא להרחיב החקירה סביב פרשיית הזיוף, על כך שבמשך כל אותה תקופה גורמי החקירה כלל לא העלו בדעתם שמא מדובר במסמכים מזויפים. ההיפך הוא הנכון. מעיון מעמיק בחומר הראיות עולה, כי מרבית הגורמים המקצועיים בכל הדרגים השונים, אשר נחשפו לפרטי החקירה ואשר עיינו ולו בחלק מן המסמכים המזויפים, הביעו תוך זמן לא רב ולאורך כל הדרך ספקות באשר

לאמיתות תוכנם. כך למשל, יורי מרגולין, אשר הופקד על חקירת הנושא מטעם המחלקה לחקירת שוטרים (להלן: מח"ש), המליץ ביום 8.12.97 שלא לחדש את החקירה בפרשה (ראו עמ' 245 לפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי (להלן: הפרוטוקול)). בהתייחסו לסיכום שנערך על ידו מיד בסמוך לכך, ציין מרגולין בעדותו: "במכתב הזה התכוונתי שלדעתי זה נבע מרכילות, אחרת הייתי כותב פה שאני ממליץ על המשך חקירות [ההדגשות הוספו – ס.ג.]. (שם, בעמ' 247 לפרוטוקול). מרגולין אף הבהיר במפורש כי נדלקה אצלו "נורה אדומה" לאחר שעיין ב"יומן" אותו ניהל לכאורה השוטר ה"מושחת" טוביה ישראל (עמ' 260).

4. דברים יותר חד משמעיים לעניין חוסר מהימנות המסמכים נאמרו מפורשות בעדותו של ראש מח"ש דאז, עו"ד ערן שנדר (להלן: שנדר). כך, בהתייחס להאשמות החמורות שהופיעו ביומן שנכתב על ידי השוטר טוביה, ציין הוא:

"... אבל התמונה שהצטיירה לנו ואני בהחלט יתכן שבעוונותי חשבתי שנלקחה מעולם הפנטזיה ועדיין חושב בעולם הפנטזיה [כך במקור – ס.ג.], אבל התמונות שהתלונה התחילה עם שופט, ששוכב עם אחותו של סוכן, ולאחר מכן נוסע במכונית עם תובע משטרה, ועם חוקר, משהו כזה, ובדרך הם מחליטים מי יעצר או לא יעצר ומדברים על הדיון וכו'. זה בעיני היה מסוג הדברים, עוד פעם, בלשון זהירה, שמאד לא סבירים שיקרו במחוזותינו. ההצטברות של כל אותם דברים. היו דברים נוספים שאני כרגע לא זוכר, אבל כל הדברים הללו היו איזה משהו הזוי למדי, שהיומן הצטבר עליהם" (עמ' 769-770 לפרוטוקול).

בהמשך חזר שנדר וציין מספר פעמים כי יהא זה מאד תמוה בעיניו אם מי שמעיין ביומן, יתייחס ברצינות לדברים האמורים בו. לדידו:

"התמונה בכללותה, במיוחד לאור מה שיוחס לשופט ולשוטר ולאשת אחות הסוכן וכו', הייתה תמונה שספק בעיני אם פטי יכל להאמין לה" (עמוד 778).

וכן:

"זה יומן שמעיד על איזה שהוא אינפנטילי שמנסה לחשוב איך היה שוטר מושחת כותב. זה נכתב בצורה אינפנטילית לא הגיונית. בוודאי לא יומנו של שוטר מושחת. אני נותן קרדיט יותר גבוה לשוטרים, בוודאי לקציניהם..." (עמ' 789).

כנשאל מה הוביל אותו למסקנה שהיומן מפוברק, ענה שנדר: "התוכן, צורת אמירת [כך במקור – ס.ג.], גם המהות, גם צורת אמירת הדברים, גם הנסיבות, עוד פעם, זה פאזל שהתמונה בכללותה היא חד משמעית לדידי... כן מי שמפעיל סוכנים לא שולח את הסוכן ורץ הביתה לכתוב כמה שהוא מושחת בתוכן ובסגנון שהדברים נראו מהיומן" (שם). לכל התמיהות הללו, כך לעמדת שנדר, אף תרמה העובדה שרוב המסמכים היו מצולמים וכמעט ולא הוגש חומר מקורי למח"ש (עמ' 792).

הנה כי כן, מן ההתבטאויות הללו עולה, ובאופן שאינו משתמע לשני פנים, כי החומר שהוצג בפני שנדר עורר אצלו סימני שאלה מאד משמעותיים לגבי אמיתות תוכנו, והוא - כך על פי עדותו - היה משוכנע כי ראיות חדשות אלו נטולות כל משקל (ראו גם עמ' 767, 771-772 לפרוטוקול). לאור כל האמור, ציין שנדר בסיפא של חוות הדעת שהוכנה על ידו כי לא ניתן להשתחרר מהרושם לפיו במסגרת הניסיון לקידום משפט חוזר השתמשו המערער ומי מטעמו בראיות שהוא בחר לכנותן, בלשון המעטה, כ"ראיות מפוקפקות" (עמ' 781).

5. חשדות דומים התעוררו אף בליבם של תנ"צ מירי גולן, ראש היחידה הארצית לחקירות הונאה, ושל מר אליקים רובינשטיין, אשר כיהן אז בתפקיד היועץ המשפטי לממשלה. הללו הביעו תמיהה באשר למהימנות המסמכים זמן קצר בלבד למן הרגע שהומצאו לידיהם. כך למשל ציינה תנ"צ גולן:

"המסמכים, החומר וכל מה שקיבלנו יותר העלה סימני שאלה ותהיות לגבי הנושא של האם המסמך שמצוי בידינו הוא מסמך אמיתי או שזה דברים מזויפים" (עמ' 756 לפרוטוקול).

וכן:

"אני חייבת לומר כשראיתי את המסמך הזה [המסמך שנחזה להיות ככזה שנכתב על ידי ניצב סנדו מזור – ס.ג.], אז הרמתי גבות.. השילוב של כל הדברים האלה, יחד, בוודאי עוררו אצלי תמיהה גדולה" (עמ' 712-711).

לעמדת תנ"צ גולן, אותו מסמך שלכאורה נכתב על ידי ניצב סנדו מזור מיד הדליק אצלה "נורה אדומה" (עמ' 726). מבירור מהיר שנערך על-ידה עלה כי מסמך זה אכן מזויף. ובהמשך, תוך עיון קצר בשאר החומר התגבשה התמונה הכללית לפיה מדובר במסמכים מפוברקים (עמ' 726-730). היועץ המשפטי לממשלה דאז, מר אליקים רובינשטיין, מסר אף הוא בעדותו כי המסמכים שהוצגו בפניו עוררו תימהון

מאד גדול, פליאה שבפליאה, וכי מבדיקה ראשונית שנערכה בלשכתו בנוגע למסמכים שנמסרו לו ביום 5.1.99, לאחר הפגישה עם רחל לב וחבר הכנסת חנן פורת, עלה כי לפחות חלקם אינם מקוריים. לאחר עריכת הבדיקה הוחלט להעביר את החומר לראש אגף החקירות במשטרה בחשד לביצוע מעשה זיוף (עמ' 1550-1552 לפרוטוקול). כעבור זמן קצר בלבד נחשפה, כאמור, הפרשייה כולה.

6. עיננו הרואות, תוכנם המופרך של המסמכים והאבסורד הבולט מתוכם, כל אלו עוררו תמיהה ופליאה רבה בקרב כל הגורמים המקצועיים שעיינו בהם. ישאל, אם כן, השואל לו מופרכות המסמכים הייתה כה בולטת לעין, מדוע נמשכה החקירה בעניין זה על פני זמן כה רב? מדוע המערער לא יודע בנוגע לחשדות התלויים ועומדים נגדו, אלא קיבל מכתב תשובה לאקוני וקצר על החלטה לסגור את התיק מטעמי התיישנות? מדוע לאור חומרת הדברים לא הוחלט לפתוח נגד המערער בהליכים נוספים בנוגע לביצוע עבירת זיוף?

ניתן למצוא בחומר הראיות סיבות שונות ומגוונות להתמשכות הליכי החקירה, כמו גם לעובדה שהוחלט שלא לחקור ביסודיות רבה יותר את החשדות לזיוף מסמכים.

לעניין התארכות הליכי החקירה, יש לזכור כי הגם שהחקירה השתרעה על פני פרק זמן לא מבוטל ואף על פי שהבקשה למשפט חוזר הוגשה למפקח הכללי של המשטרה עוד בחודש דצמבר 1996, הרי שרק בחודש אוקטובר 1997 הועבר העניין לבדיקת מח"ש. לא זו אף זו, המסמכים הראשונים אשר הצדיקו, כך לטענת מרגולין, בדיקה של ממש הוגשו למח"ש אך בחודש אפריל 1998, כשבעה חודשים לפני שהפרשיה התפוצצה (ראו עמ' 249 לפרוטוקול הדיון). המסמכים השונים אשר הועברו למח"ש עד לאותה עת, לא היו שונים משמעותית מאלו שהוצגו למשטרה בתחילת שנות ה-80, והטענות שהועלו בנוגע אליהם כבר נדונו ונדחו על ידי בית המשפט בעבר. בהקשר זה ניתן לאזכר קיומם של גורמים נוספים שהקשו על ניהול יעיל של החקירה והביאו להתמשכותה: העובדה שהמסמכים לא הועברו לידי מח"ש באופן מסודר, אלא הונפקו אט אט בטפטוף מתמשך, כאשר רק בחודש נובמבר 1998 הועבר החומר שכלל את הגרעין הקשה של המסמכים שנטען שהם מזויפים; העברת המסמכים למח"ש נעשתה ללא כל הסבר באשר למקורם ולדרך השגתם; הכמות הרבה של המסמכים שהועברה לאורך הזמן, כאשר חלקם היו בלתי ברורים או חסרי משמעות; והעובדה שמרבית המסמכים שהוצגו לא היו מקוריים, מה שהקשה על עריכת בדיקות מז"פ לשם בחינת אותנטיות החומר. כל הגורמים הללו גם יחד הקשו מטבע הדברים על גיבוש התמונה הכללית (עמ' 258 לפרוטוקול) ומנעו את סיומה המהיר של החקירה.

באשר להחלטה שלא להרחיב את החקירה סביב החשדות לזיוף מסמכים, הרי שמקריאת חומר הראיות עולה כי בשלב יחסית מוקדם של החקירה התקבלה בקרב גורמים בכירים בפרקליטות ובמח"ש ההחלטה להתמקד אך בזוויות מסוימות של הפרשיה הנוגעות להתנהלותם של השוטרים שהיו מעורבים בהפללת המערער ובשאלת קיומן של ראיות חדשות לעריכתו של משפט חוזר. ואילו באשר להאשמות שהועלו כנגד השופט והתובעת, הוחלט להסתפק בביצוען של בדיקות ראשוניות למען הזהירות ולשם הפרכת החשדות שעלו כנגדם. בה בעת, הוסכם במפורש שלא להרחיב את החקירה סביב הנושא ושלא לגבות מן השניים עדות מאחר ומדובר באזרחים (ראו עמ' 259-260, 262 לעדותו של מרגולין, וכן עמ' 771-772 לעדותו של שנדר). אף לאחר שמרגולין ציין בפני הממונים עליו כי השוטר טוביה ישראל טען כי היומן שנחזה להיות כיומנו, לא נכתב על ידו, הוא קיבל הנחיה מפורשת שלא להמשיך ולחקור את עניין הזיוף. בעדותו מציין שנדר, כי הם לא ראו מקום לפתוח בחקירה ממושכת בנושא זה, חקירה הכרוכה מטבע הדברים בהטרחת בית המשפט ואישי הציבור המעורבים בפרשיה, כאשר "לכל בר דעת לדעתי ניכר היה שאין בדברים ממש" (עמ' 779). שנדר אף הבהיר כי קיים היסוס מסוים שעה שפותחים בהליכי חקירה כנגד מתלונן, שהפך בין לילה לחשוד, וציין באותה נשימה את הרצון להביא לסופיות הדיון, כגורם נוסף אשר עמד ביסוד ההחלטה שלא להמשיך ולהרחיב את החקירה סביב זיוף המסמכים. מה גם, ששנדר כלל לא סבר כי למח"ש הייתה סמכות לחקור עבירות שהתיישנו (ראו, עמ' 766, 773, 779 לפרוטוקול). זאת ועוד, שנדר אף הבהיר כי בשלב שבו הוחלט להורות על סגירת התיק, בחודש אוגוסט 1998, טרם הגיעו למח"ש כל המסמכים המזויפים. אלו שרמת מופרכותם היא הגבוהה ביותר ספקו, כאמור, רק בשלב מאוחר יותר. לבסוף, הן שנדר והן היועץ המשפטי לממשלה דאז ציינו את הצורך לחקור את ההאשמות החמורות שעלו בענייננו בזהירות המתבקשת שראוי לה שתקדים חקירתם של אישי ציבור, תוך הימנעות מהסקת מסקנות חפוזה. זאת, כאשר הם נותנים דעתם לקלות הרבה שבה ניתן לטפול האשמות על אישי ציבור מחד, ולאי הנעימות העשויה להיגרם להם עקב פרסום דרמטי של פרטים שקריים אודותיהם מאידך (עמ' 773, 1565, 1575, 1579 לפרוטוקול).

עיננו הרואות, סיבות שונות ומגוונות הובילו להתמשכות החקירה ועמדו ביסוד ההחלטה לתחמה אך לשאלה האם קיימת הצדקה לעריכת משפט חוזר. על פניו, ומבלי שאדרש לקבוע מסמרות בעניין, דומה כי נפל פגם מסוים בהפעלת שיקול דעתם של גורמי החקירה, אשר נמנעו וביודעין מלבחון לעומק ובזמן אמת את כל ההיבטים הנוגעים לזיוף המסמכים. לכך מתווסף אף מחדלו של מרגולין, אשר נמנע מלעייין בכל

המסמכים הנוספים שרחל לב הביאה לו, ובפרט באלו שהתקבלו לקראת הדיון בערר על ההחלטה שלא לפתוח במשפט חוזר (עמ' 257 לחקירה). אולם, וזו הנקודה החשובה בענייננו, במקרה דנא עולה בכירור כי אין מקום להסיק מהתמשכות הליכי החקירה בעניין זיוף המסמכים, כמו גם מן ההחלטה לתחם את היקף החקירה, על כך שגורמי החקירה התקשו להבחין כי מדובר במסמכים מזויפים. גישה זו אינה עולה בקנה אחד עם חומר הראיות ועם עדויותיהם של שלל הגורמים המקצועיים אשר היו מעורבים בחקירה.

7. קושי נוסף המתעורר בהקשר זה נוגע לכך שרשויות החקירה לא טרחו לעדכן את המערער באשר לחשד שהתעורר בנוגע לאמיתות תוכן המסמכים. כך ניתן לטעון, כי משעה שגורמי החקירה מילאו פיהם מים במשך זמן כה ארוך, הם יצרו מצג שווא לפיו יש ממש במסמכים שהוגשו להם ובכך חיזקו את אמונו של המערער ב"ראיות החדשות". אף טענה זו אין בידי לקבל. יש לזכור כי בפני המערער עמדו נתונים נוספים שהעידו על היות המסמכים מזויפים, נתונים שלא היו בידיעת גורמי החקירה, ואף לא בידיעת חלק מחבריו ומכריו. אפרט את העיקרים שבהם:

ראשית, בעוד שמרבית הגורמים המקצועיים לא נחשפו בזמן אמת למסמכים המזויפים, הרי שאלו הועברו למערער בסמוך להיווצרותם ובפניו הייתה פרוסה התמונה בכללותה. המערער טוען כי הוא עיין ברפרוף בחומר, ולא טרח להתעמק בו. דברים אלו תמוהים הם בעיניי. שכן, חוסר התעניינותו של המערער בתוכן המסמכים אינו עולה בקנה אחד עם רצונו העז להוכיח את חפותו ועם הלהט והאש הפנימית שבערו בתוכו. שנית, יש לזכור כי גופי החקירה השונים, בניגוד למערער, לא הכירו היטב את רחל לב וממילא לא היו מודעים למערכת היחסים המיוחדת ששררה בין השניים, וללהיטותה חסרת הגבולות של רחל לב להירתם למאבק למען הוכחת חפותו. זאת ועוד, במשך תקופת היכרותם, נחשף המערער לאופייה הקיצוני של רחל לב, לפרטים השקריים שמסרה לו לא אחת הן בעניינים הנוגעים להשגת ה"ראיות החדשות" והן בתחומים אחרים. לפיכך, ברי כי המערער יכול היה לעמוד טוב יותר על מידת מהימנותה. שלישית, מאחר והמסמכים המזויפים כללו חומר שנגע לשיחות שניהל המערער עם רחל לב, הוא יכול היה ביתר קלות לחוות דעה לגבי מהימנות המידע. גופי החקירה מאידך, קיבלו את הנוסח הסופי של המסמכים ללא כל הסבר מפורט. זאת ועוד, המערער אף נחשף לסיפוריה ההזויים של רחל לב באשר לדרכים הפתלתלות שבהן השיגה את החומר, למשל בדרך של קבלת מסמכים מיצאנית מרחוב הירקון ומאסיר מכלא רמלה שפרץ למכוניתו של השופט. רביעית, למערער הועברה אינדיקציה משמעותית באשר לאי מהימנות החומר דרך השר רחבעם זאבי ז"ל, אשר הציג חלק מן

המסמכים בפני עו"ד חוטר ישי, וזה בתורו הבהיר לזאבי כי מדובר במסמכים מזויפים. זאבי אשר האמין לדבריו של עו"ד חוטר ישי ואף שיתף את המערער בכך, אלא שזה בחר בידועין להתעלם מסימן האזהרה האמור. לבסוף, אזכיר אף את העובדה שהמערער בחר במתכוון להסתיר מעיניהן של רשויות התביעה ואף מחבריו פרטים מסוימים שהיו בידיעתו האישית, כמו למשל את דבר עריכתם של שינויים מסוימים בקלטת שרחל לב מסרה לרשויות התביעה, ובה הופיע תיעוד פגישתה עם הסוכן המשטרתי עמוס סבג.

מן האמור לעיל עולה כי אף על פי שגורמי החקירה לא יידעו את המערער על החשדות שהתעוררו אצלם באשר לזיוף המסמכים, הרי שהיה קיים בידיו מידע משמעותי נוסף שלא ניתן להתעלם ממנו. המדובר במידע שהיה לנחלתו הכמעט בלעדית ואשר העיד על כך שהוא למצער היה מודע למעשה זיוף המסמכים.

8. הוא הדבר אף באשר למעגל החברים שהקיף את המערער. התמונה שנחשפה בפניהם הייתה חלקית ביותר, רובם התוודעו למספר מצומצם של מסמכים וניזונו מפיסות מידע בודדות. הסיפור אשר הושמע להם מפיו של המערער סבל מטבע הדברים מהיעדר אובקיטיביות ומהעלמת עובדות מכוונת. כך למשל, המערער העלים מחלק מחבריו את דבר סגירתו של תיק החקירה על ידי מח"ש, תוך שהוא נותן להם להאמין כי חקירת המסמכים נמשכת ללא ליאות (עמוד 89 לפסק הדין). באוזני חלק מהם טען המערער כי מסמכים רבים מאוחסנים בכספות בארץ ובחו"ל (עמ' 145 לפסק הדין). טענה שקרית זו העידה לכאורה על החשיבות הרבה שהוא ייחס למסמכים, ואגב כך נועדה היא לחזק את האמונה של חלק ממכריו בגירסתו. לא זו אף זו, רבים ממכריו של המערער נמנעו מלהיכנס לעומקם של הדברים עצמם, ולא בחנו את המידע שהוא מסר להם באופן מקצועי (ביחס לאסף חפץ, ראו עמ' 59 לפרוטוקול; ביחס לזאבי, ראו עמ' 477; ביחס לחנן פורת ראו עמ' 71-72; וביחס לעו"ד גלזר, ראו עמ' 150, 153). כאן המקום לציין, כי איש העסקים אהרון ליפמן הוא היחידי מבין המקורבים למערער אשר נחשף לכמות גדולה של חומר, אלא שעדותו נמצאה על ידי בית המשפט המחוזי כבלתי מהימנה (פסקה 68 לפסק הדין). זאת ועוד, מרבית מכריו, בדומה לרשויות החקירה, כלל לא היו מודעים למצבה הנפשי והאישי של רחל לב ולטיב מערכת היחסים ששררה ביניהם. לאור האמור, ומאחר והתמונה שניצבה בפני מכריו של המערער הייתה חלקית ביותר, ברי כי סיכוייהם לגלות את מעשי הזיוף היו נמוכים יותר מלכתחילה. אף על פי כן, היו גם מי שהסבו את תשומת ליבו של המערער לחשש שמא המסמכים הינם מזויפים (ראו פסקה 17 לחוות דעתה של חברתי השופטת א' פרוקצ'יה). נוכח האמור, ותוך התחשבות בפערי המידע המשמעותיים מהם סבלו מכריו של המערער, דעתי היא

כי הניסיון להסיק מן העובדה שהם לא גילו באופן מיידי את דבר היות המסמכים מזויפים מסקנות כלשהן על מצבו הנפשי של המערער, אין לו על מה שיסמוך.

9. סיכומם של דברים עד כאן הוא כדלקמן: מחומר הראיות עולה בבירור, כי שלל הגורמים המקצועיים אשר היו מעורבים בחקירה, הביעו ספקות רבים באשר למהימנות המסמכים שהעבירה להם רחל לב. עוד עולה מחומר הראיות, כי קיימות סיבות שונות ומגוונות להתמשכות החקירה, כמו גם לעובדה שהוחלט לתחמה אך לשאלה האם יש מקום לעריכת משפט חוזר. אלא, שאין מקום ללמוד מסיבות אלו, אשר פורטו בהרחבה לעיל, על כך שגורמי החקירה השונים נתנו אמונם בהאשמות המופרכות שהופיעו במסמכים. לבסוף, יש לזכור כי המידע שהצטבר עם הזמן בידי המערער היה רב יותר מזה שהצטבר בידי גורמי החקירה, ודאי וודאי מזה שהיה ברשות מקורביו, ודי היה בו כדי להעיד על כך שמדובר בחומר מזויף. זאת, אף על פי שגורמי החקירה לא יידעו אותו על החשדות שהתעוררו באשר לזיוף המסמכים, ואף על פי שחלק ממקורביו נמנעו מלהתריע על אפשרות זו.

10. טענת ההגנה המרכזית השנייה היא כי לו ידע המערער שהמסמכים מזויפים, הוא לא היה מעז להעבירם לגורמי החקירה בשל החשש כי הזיוף יתגלה. אף בהקשר זה מקובלת עליו עמדתה של חברתי השופטת א' פרוקצ'יה, אשר דחתה טענה זו מכל וכל, בצינה כי כל ניסיון לבחון באופן רציונאלי אדם המבצע פעילות עבריינית הוא מוקשה וכי יתכן והמערער קיווה כי גורמי החקירה לא יגלו את אי אמיתות המסמכים, תקווה אשר מטבע הדברים הלכה והתחזקה, שעה שגורמי החקירה השתהו בתגובתם ונמנעו מלדווח לו על חשדותיהם באשר לאותנטיות המסמכים. לכל אלו יש להוסיף את ניסיונותיו של המערער להרחיק עצמו ממעשי הזיוף, ואגב כך להקטין את הסיכוי כי יואשם בפלילים באם ייתפס. זאת ועוד, בהחלט ייתכן כי בשלב מסוים ולאחר שהמערער כבר חשף בפני גורמי החקירה ובפני מכריו חלק מן המסמכים המפוברקים, לא יכול היה הוא להחזיר את הגלגל לאחור ולא נותרה לו כל ברירה אלא להמשיך לגבות את סיפורו השקרי באמצעות יצירת עוד ועוד חומר מזויף. עיננו הרואות, כי קיימת שורה של הסברים אפשריים להתנהגותו התמוהה של המערער, אשר מסר לרשויות החוק מסמכים שתוכנם כה מופרך. מכל מקום, איני סבור כי טענת הגנה זו הינה חזקה דייה, עד כי יש בה כדי לעורר ספק סביר בגירסת התביעה, וזאת בפרט כאשר למולה מונח מכלול שלם של ראיות נסיבתיות רבות ומגוונות המובילות להרשעת המערער.

משנדחו בזו אחר זו טענות ההגנה המרכזיות של המערער, אף אני שותף למסקנה כי ההחלטה להרשיעו בכל העבירות שיוחסו לו בכתב האישום בדין יסודה.

11. כן סבור אני כי יש לדחות אף את הטענות השונות שמעלה המערער לעניין העונש שנגזר עליו. חברתי השופטת א' פרוקצ'יה היטיבה לעמוד על החומרה הרבה הגלומה במעשיו של המערער. חומרה אשר באה לידי ביטוי בכמות המסמכים המזויפים, באופן השיטתי שבו הם הונפקו ובתכנים וההאשמות הקשות שהופיעו בהם, האשמות אשר הטילו דופי בשורה של ממלאי תפקידים ברשויות אכיפת החוק. המערער בלהיטותו הרבה לא בחל בשום אמצעי לשם השגת מטרתו, החל בניצול חולשותיה ומצבה הנפשי הרעוע של רחל לב, וכלה בניסיונותיו להוליך שולל את גורמי אכיפת החוק מתוך תקווה כי הפצת אותם מסמכים הרוויים בדברי שקר וכזב תוביל לקיום משפט חוזר. ולא פחות חשוב מכך, במעשיו אלו, הכפיש המערער במחי יד את שמם הטוב ואת יושרם המקצועי של מספר עובדי ציבור נקיי כפיים אשר מילאו לאורך כל השנים את תפקידם בנאמנות ובמסירות. זאת ועוד, בהפצת דברי הבל אלו, אף היה משום ניסיון להכתים את יושרה ואמינותה של מערכת אכיפת החוק בכללותה, ואגב כך לפגוע בתפקודה השוטף. נוכח כל האמור, הינני סבור כי עונש המאסר שהוטל על המערער משקף את חומרת מעשיו, וודאי שאינו חמור כלל וכלל.

אשר על כן, דעתי היא כי יש לדחות את הערעור על שני חלקיו.

ש ו פ ט

לפיכך הוחלט ברוב דעות כאמור בפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה.

ניתן היום, א' בתמוז תשס"ז (17.6.07).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט